

AİLENİN İYİLİK ZEMİNİ **İHSAN**

42

PROF. DR.
HÜSREV
HATEMİ İLE
SÖYLEŞİ

12

BERRAK DÜŞÜNME
MAKAMI: İHSAN

26

ÇOCUK: ALLAH'IN
EN NADİDE EMANETİ

60

SIRASIZ OKUL
ÇATISIZ MAHFİL

68

HZ. PEYGAMBER
VE AİLE ÖRNEKLİĞİ

Adalet, sosyal hayatın her alanında etkin olan unsurlardan bir tanesidir. Aile içinde yaşanan haksızlık ve adaletsizlik toplumsal bağlamda da sıkıntılara sebep olmaktadır. Aile içinde ya da toplumda yaşanan adaletsizliğin önüne geçmenin temelinde ise ihsan kavramı bulunur. Yaptığı her işi hakkıyla yapmak anlamına gelen ihsan kavramı önce adaleti, bu minvalde aileyi ve de toplumu koruyan temel prensiptir. Kitap, bu başlık altında daha önce gerçekleştirilen forumda sunulan bildirilerin kitap hâline getirilmesiyle beraber okuyucuyla buluşan kaynak bir eserdir.

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

HAYATI GÜZELLEŐTİREN ERDEM:

İHSAN

Dr. Lamia LEVENT ABUL

İnsanın yaratılış gayelerinden biridir, yeryüzünü iyilikle güzellikle imar etmek. Zira iyilik, dünyayı yaşanılır kılan erdemlerin başında gelir. Kur'an-ı Kerim'de iyiliğın yapılması emredilirken bu davranış ihsan kavramıyla ifade edilmiştir (Yûsuf, 12/90). İhsan; bir işin, bir eylemin, bir sözün en güzel şekilde yapılması ve söylenmesidir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) de şöyle buyurmuştur: "İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir; çünkü sen O'nu görmeden de O seni görmektedir." (Buhari, Tefsir, 31/2). İhsan; kendi ruhunun bahçivanı olmak, kendini terbiye etmek ve başkasının dünyasına da iyilikle dokunmaktır. İhsan; güzel görenlerin, güzel düşünenlerin ve istikametini güzel tutanların yoludur. Sahip olduğu şeyleri emanet olarak gören, muhtaç olana el uzatan, iyiliği çoğaltmak için paylaőanların yoludur.

Diyanet Aile Dergisi olarak bu ay dosyamızda ihsan konusunu ele aldık. Dr. Elif Arslan, "Ailenin İyilik Zemini: İhsan" yazısıyla dosyamıza katkı sundu. Her türlü güzelliğin, iyiliğin, fedakârlığın, önce aile içinde vücut bulduğuna dikkat çeken yazar, ihsanın aileyi ayakta tutan sağlam bir temel olmasına ve bir yuvanın kurulduğu günden itibaren her zaman ihsanla korunması gerektiğine vurgu yaptı. Hatice Ebrar Akbulut, "Berrak Düşünme Makamı: İhsan" yazısıyla dergimizde yer aldı: "İyilikten maraz doğduğu söylenir. İyilikten doğmaz maraz. İyiliği anlamayan, onu suistimal eden kalpten doğar. İyilik, özünde hastalıklı olan ve iyileşmeye de temayülü olmayan kimseye dokunmaz, őıfa vermez." Dr. Mehmet Reşat şavlı, Bir Ayet Bir Yorum köőemize "Önce Aileye İhsan" başlığıyla katkılarını sundu. Hadislerle Aile köşemizde Dr. Rukiye Aydoğdu Demir, "İlahi Rahmetin Gölgesinde" olan gençleri kaleme aldı. Bu ayki söyleőimizi, Prof. Dr. Hüsrev Hatemi ile "Şiir ve Edebiyat" üzerine gerçekleőtirdik. Ailece köşemizde Meryem Dalėıç, çocuklarımızı her türlü ihmâl ve istismardan koruma sorumluluğumuza dikkat çekerek çocuk yaőtaki evlilikleri "Çocuk: Allah'ın En Nadide Emaneti" baőlıėı altında inceledi. İlahi rahmet ayı olan üç ayları idrak edeceğimiz günler, rahmetiyle bir kez daha kapımızı çalmak üzere. Esra Kalpakçı, "Ailede Manevi Eğitim Fırsatı: Üç aylar" yazısıyla ailece rahmet iklimini nasıl değerlendireceğimize değindi.

Diyanet Aile Dergisi 2023 yılında da siz değerli okurlarını ilk günkü kadar güçlü bir heyecanla ve yenilenmiőt tasarımıyla karőtılıyor. Bu yıl aramıza katılan yeni köőe ve içeriklerle okurlarına farklı pencereler açıyor. Birbirinden kıymetli yazarların kaleminden, evliliğe adım atacak kiőilere rehberlik edecek olan "Yuvamı Kurarken" köőemiz; iyiliği çoğaltmak üzere çıktıkımız yolda, iyi aile örneklerini siz okurlarımızla buluőturdüğümüz "İyiliği Konuşalım" köőemiz; Toplumun inşasında ilimden, edebiyata, sanata ve birçok alanda öncülük eden güzide őahsiyetlerin kaleme alındıkı "Medeniyetimizin Münevver Kadınları" köőemiz; Gülşen Ünüvar'ın kaleminden İslam medeniyetinin klasikleri arasına girmiőt eserlerin özlü sözlerini günümüze taşıyıp yeniden yorumlayarak őiirsel bir dille ele alınacağı "Ezelden Kalma Mektuplar" köőemiz bu yılın yenilikleri arasında yer alıyor.

Sizleri 2023 yılının ilk sayısıyla baş başa bırakırken, ilahi rahmet ve mağfired ayı olan üç aylarınızı ve Regaip Kandili'nizi tebrik ediyor, tüm dünyaya hayırlar getirmesini diliyoruz. Yeni sayımızda görüőmek üzere...

İYİLİK
TAKDİR

10. UZMANINA SORDUK

Zeynep MERDAN

16. ÖNCE AİLEYE İHSAN

Dr. Mehmet Reşat ŞAVLI

18. İLAHİ RAHMETİN GÖLGESİNDE

Dr. Rukiye AYDOĞDU DEMİR

20. Bİ' KAHVE

Gülsüm KARAPINAR

22. AİLEDE MANEVİ EĞİTİM FIRSATI ÜÇ AYLAR

Esra KALPAKÇI

26. ÇOCUK: ALLAH'IN EN NADİDE EMANETİ

Meryem DALĞIÇ

28. DEDEMİN OYUNCAKLARI

Sema DEMİR

36. AY'A GİDİYORUZ, TEKRAR

Muhammed Kâmil YAYKAN

04

AİLENİN İYİLİK ZEMİNİ: İHSAN

Dr. Elif ARSLAN

12

BERRAK DÜŞÜNME MAKAMI: İHSAN

Hatice Ebrar AKBULUT

32

ÖZGÜRLÜK

Ali Necip ERDOĞAN

OCAK 2023

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Editör
Meryem DALĞIÇ

Yayın Koordinatörleri
Sema DEMİR
Esma TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
ARKETİP AJANS
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

46

YAŞAMIN TEKRARI YOK

Mehmet KAHRAMAN

**38. ALLAH'IN VARLIĞININ
DELİLLERİNDEN BİRİ: AİLE**
Zehra TUNCEL

**42. PROF. DR. HÜSREV HATEMİ İLE
ŞİİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE...**
Mahir KILINÇ

**50. EGE'DE SAKLI BİR HAZİNE:
SELÇUK**
Ahmet Mahmut ŞEN

54. AIŞE BİNT TALHA B. UBEYDULLAH
Meryem DALĞIÇ

56. İYİLİK AİLEDE BAŞLAR
Mahir KILINÇ

63. GARİPLERİN BAĞINDAN
Ebubekir KURBAN

64. SÖZÜN MİZANI
Gülşen ÜNÜVAR

66. HAYATIN KAYNAĞI: SU
Şule TÜZÜN

**68. HZ. PEYGAMBER VE
AİLE ÖRNEKLİĞİ**
Aynur YAŞAR

72. KOAH NEDİR?
Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

74. ENDERUN MEKTEBİ
Nermin TAYLAN

78. BULMACA
Alii OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK
Zeynep ÇELİK

60

SIRASIZ OKUL ÇATISIZ MAHFİL

Muhammet ERDEVİR

Abone İşleri
Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

online abonelik:
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 300.00 ₺
Yurt dışı yıllık: ABD: 108 ABD Doları
AB Ülkeleri: 54 Euro
Avustralya: 225 Avustralya Doları
İsviçre: 96 Frank
Avusturya: 93 Euro

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığının T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığına gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler;
Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri
Müşavirlikleri, Din Hizmetleri
Ataşelikleri.
Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 06.01.2023

Baskı
BAŞAK Matbaacılık Tanıtım
Hizmetleri İth. İhr. A.Ş.
Anadoluh Bulvarı Meka Plaza 5/7 7.
Kat Gimat Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 397 16 17

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

AİLENİN İYİLİK ZEMİNİ: İHSAN

■ Dr. Elif ARSLAN

Aile ve Dinî Rehberlik Daire Başkanı

A

ile, insanın kendisini güvende hissettiği, en hesapsız, en doğal ve en rahat hâliyle bulunduğu, huzur bulunduğu “güvenli liman”ıdır. İşte tam da bu sebeple “bir şeyi veya işi güzel yapmak, güzel davranmak, başkasını iyileştirecek şey yapmak, iyiliği gereken asgari miktardan fazla yapmak” anlamlarına gelen ihsanın bir başka anlamı da

hilm erdeminden kaynaklanan bir anlayışla kişinin başta annesi ve babası olmak üzere diğer insanlar karşısındaki sevgiye dayalı özverili tutumudur (*TDV İslam Ansiklopedisi*, “İhsan”, c.21, s.544). Bütün bu anlamlarıyla ihsan kavramı, en çok da aileye yakışır. En güzel davranışlar, en güzel işler, fedakârlık, birbirini maddi manevi iyileştirmek için çabalamak, sayabileceğimiz her türlü güzellik, iyilik yani ihsan aile içinde vücut bulur önce. Hatta diyebiliriz ki bir kişi aile içindeki tavır, davranış ve sözleriyle muhsinse gerçek anlamda muhsindir. Kelime anlamıyla verdiğimiz “ihsan” kavramı ve ihsanda bulunan kişi demek olan “muhsin” Kur’an ve sünnette övülen kavramlardır. Peki nasıl geçer Kur’an ve sünnette ihsan ve muhsin?

Kur'an ve Sünnette İhsan Kavramı

“Kim Allah'a derin saygı duyar (takva) ve sabrederse bilinmeli ki Allah iyi davrananların (muhsinîn) ecrini asla zayi etmez.” (Yûsuf, 12/90) mealindeki ayetten anlıyoruz ki “işini iyi ve güzel yapmak” anlamına gelen ihsan, “takva” kavramıyla yakından ilişkilidir. Sevgili Peygamberimizin “İhsan Allah'ı görür gibi ibadet etmendir; çünkü sen O'nu görmeden de O seni görmektedir.” (Buhari, Tefsir, 31/2) hadisi, ihsan kavramının en güzel tanımı olarak kabul edilmiştir (TDV İslam Ansiklopedisi, “İhsan”).

Kur'an-ı Kerim'de ihsan kavramının öfkeye hâkim olma, affetme, hoşgörü, sabır (Âl-i İmrân, 3/134-135; Mâide, 5/13; Hûd, 11/115; Yûsuf, 12/90), işlerde aşırılıktan sakınma, kararlılık ve cesaret (Âl-i İmrân, 3/147-148), tokgözlülük ve cömertlik (Bakara, 2/236; Âl-i İmrân, 3/134) gibi anlamlarda kullanıldığını görmekteyiz. Bahsi geçen bu anlamların her şeyden önce insanın en yakın çevresinde ailesinde anlam kazandığını ifade etmeliyiz.

Kur'an-ı Kerim'de ihsan kavramı doğrudan aileyle ilgili olarak da kullanılır. Mesela Rabbimiz İsrâ suresi 23-24. ayetlerde anne babaya iyilik etmeyi, onlara öf bile dememeyi emrederken iyilik etmek “ihsan” kelimesiyle ifade edilmiştir. “Rabbin kendisinden başkasına asla

Bir ailenin kurulmaya karar verildiği günden itibaren her zaman ihsanla korunmaya ihtiyacı vardır. İyi bakılmayan, özen gösterilmeyen her şeyde birtakım problemler er ya da geç ortaya çıkar. Ancak özen gösterildiğinde, değer verildiğinde pek çok problemin, bozulmanın önüne geçilir.

ibadet etmemenizi, ana babaya iyi davranmanızı (ihsan göstermenizi) kesin olarak emretti...” Bu ayet-i kerimede ihsan kelimesinin, Arapçada “iyilik” anlamına gelebilecek pek çok kelime arasından seçilerek kullanılması, ailede iyiliğin karşılıksız, beklentisiz, çıkarsız yapılmasıyla ilişkilendirmek mümkündür. Çünkü insanın aile bireylerine yaptığı iyilikler karşılıksız, beklentisiz ve çıkarsızdır. Sevgiye, güvene ve özveriye dayalıdır.

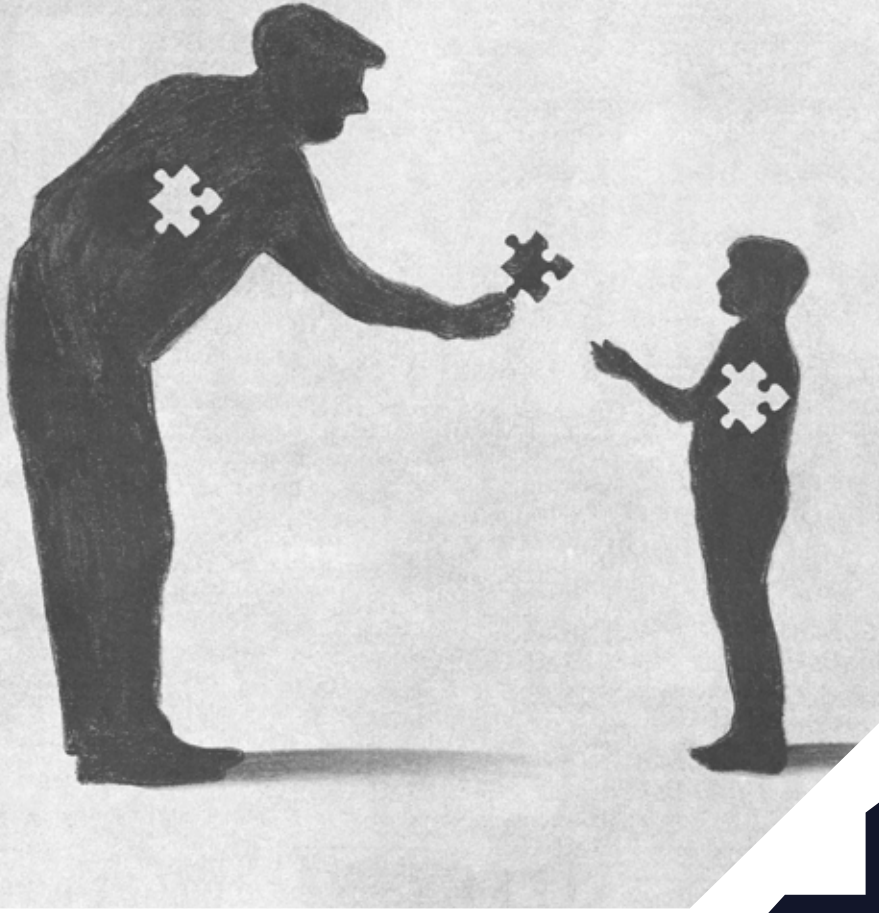
Peygamberimizin Ailesinde İhsan Örnekleri

Sevgili Peygamberimiz, her konuda olduğu gibi

aile içindeki tavır ve davranışlarıyla da bizlere en güzel örnektir. Toplum baskısının söz konusu olmadığı, insanın en doğal hâllerini sergilediği aile ortamında da Peygamberimiz'in (s.a.s.) söz, tavır ve davranışları aile içinde ihsan konusunda yol gösterici örneklerle doludur.

Her şeyden önce sevgili Peygamberimiz, eş ve çocukların emanet olduğunu ahabına sık sık hatırlatarak kendisi de onlara emanet bilinciyle yaklaşmış, ailede ihsanın çerçevesini çizmiştir. Aile fertleriyle vakit geçirmiş, onlara sevgisini en güzel şekilde ifade etmiş, değer verdiğini hem hareket hem de sözleriyle göstermiş, hata yaptıklarında hatalarını affetmiş, bir konuda uyarması gerekirse en güzel şekilde uyarılmış, sözlü veya fiziki şiddete hiçbir şekilde başvurmamıştır. Sevgili Peygamberimiz, yapacağı işlerde eşlerinin görüşlerine başvurmuş, onlarla istişare etmiş, ev içi işlerde sorumluluk almış, iş yükünü paylaşmış, evliliklerde bir tarafın sorumlulukların çoğunu üstlenerek ezileceği bir yapıyı tavsiye etmemiştir.

Eşlerine karşı sevgi dolu, anlayışlı, sabırlı, tatlı dilli olan Peygamberimiz (s.a.s.), çocuklarına ve torunlarına karşı da ihsanın en güzel örneklerini göstermiştir. O, kızı Hz. Fatıma yanına geldiğinde sevinir, elini tutarak yanaklarından öper,

onu yanına veya kendi yerine oturtur, (Müslim, Fezâ' ilü's-şahâbe, 98; Ebu Davud, Edeb, 143, 144; Tirmizi, Menâ ib, 60) torunlarına da sevgi ve şefkatini her ortamda gösterirdi. Küçük torunları mescitte elbiselerinin eteklerine basarak düşe kalka yürürken dayanamayıp hutbesine ara veren (Tirmizi, Menâkıb, 30), secde sırasında omuzlarına çıkan torunu tedirgin olmasın diye secdesini uzatan (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 494), torunlarıyla şakalaşan, oyunlar oynayan, korkutmadan iletişim kuran (Ebu Davud, Edeb, 1),

» Her insan ve her aile zor zamanlar yaşayabilir. Ancak hepsi ihsanla davranıldığında daha kolay atlatılır, hasarı daha az olur. Bu açıdan yazımızda aile içinde çeşitli yansımalarıyla dile getirdiğimiz ihsan, onu koruyan, ayakta tutan sağlam bir temeldir.

onların çocukluklarının farkında olarak davranan Peygamberimizin örnekliğini çocuklarımızla iletişimde ihsan örneği olarak hep aklımızda bulundurmaya ihtiyacımız var.

Aile İçi İletişimde İhsan Çerçevesinde Temel Kurallar

Affedici ve hoşgörülü olmak:

İnsan yapısı gereği iyilikler, güzellikler, doğru işler üretebileceği gibi hata da yapar, yanlış davranışlarda da bulunabilir. Aile içinde de zaman zaman yanlış tavır, söz, davranışlar, hata ve kusurlar söz konusu olabilir. Hatalar karşısında affedici ve hoşgörülü olmak, hatayı kabul etmemekle birlikte hata yapanı affetmek, onun iyileşmesine yardımcı olacak bir iyiliktir yani ihsandır. Zaman zaman aile dışından birinin yaptığı bir hata hoşgörülle karşılanırken aynı hoşgörünün aile üyelerine gösterilmediğine şahit olabiliyoruz. Aslında insanın en yakınlarıdır hoşgörüsüne, anlayışına en çok layık olan. Affedici ve hoşgörülü olmak, ihsan sahibi bir insanın herkese karşı göstereceği çok genel bir tavır olmakla birlikte bunu ilk elden ve en çok hak eden ailesidir. Hemen herkes, evine gelen bir yetişkin misafir kazara bir şey kırdığında ona kızmak, kötü söz söylemek, yaptığından dolayı onu kınamak bir yana kendisini kötü hissetmemesi için onu teselli etmeye başlar. Kişinin ihsanı aynı kazayı evladı yaptığında aynı

hoşgörüyü göstermesinden belli olur. Şunu da göz önünde bulundurmak gerekir ki söz konusu sakarlığı bir çocuğun yapması, bir yetişkinin yapmasından daha makul ve anlaşılır bir durumdur. Bunun gibi kişinin eşi, anne babası, ailesinin diğer fertlerinin yaptığı hatalarda da aynı tavrı göstermesi, ihsan üzere olmakla mümkündür.

İyiliği karşılık beklemeden yapmak: Aileyi ve ailede ihsanı en güzel anlatacak konulardan biri de karşılık beklemeden yardım etmek, iyilik yapmak, desteklemektir. Bununla birlikte ailede herkesin sağlıklı ve mutlu olabilmesi için aile fertlerinin birbirlerinin hukukunu ve kendi sorumluluklarını mutlaka göz önünde bulundurması gerekmektedir. Aile içinde hiç kimse hep desteklenen, hep hizmet edilen, her şeyin kendisine göre ayarlandığı, hep hoş görülen, hep sevgi ve anlayış bekleyen kişi olmamalıdır. Maddi ve manevi destek, sevgi, anlayış, hoşgörü, yardım, fedakârlık, güven verme gibi temel değerlerin hepsi bir ailede olmalı ve aile fertleri bunları karşılık beklemeden yapmalıdır. Ailede gerçek anlamda ihsan olması yani aile üyelerinin birbirlerinin iyilik hâllerine katkı sunmaları için bütün bunların karşılık beklemeden yapılmasının yanında hep karşı taraftan beklenmemesi, ihsanın adaletle desteklenmesi çok önemlidir.

Toplum baskısının söz konusu olmadığı, insanın en doğal hâllerini sergilediği aile ortamında da Peygamberimiz'in (s.a.s.) söz, tavır ve davranışları aile içinde ihsan konusunda yol gösterici örneklerle doludur.

İşleri istişare ile yürütmek:

Aile, üyelerinin pek çok konuda paylaşım yaptığı, aynı yaşam alanını paylaştığı, ortak kararlar alınması gereken, alınan kararların birlikte uygulanacağı ve bu kararlardan, yapılan işlerden bütün üyelerinin etkileneceği bir kurumdur. Bu sebeple ailede işleri istişare ile yürütmek, üyelerinin birlik beraberlik ve aidiyet duygularına katkı sağlayacak, iyilik zeminini güçlendirecektir.

Kök aile ilişkilerinde dengeli, adaletli bir yol izlemek:

Buradaki ölçü belki de özellikle eşler söz konusu olduğunda birbirinin özel alanını kabul etmek, anne

babası ve diğer yakınları ile iletişimine müdahale etmemek, engel olmamaktır. Eş olmanın, onun hayatının her yanını kuşatmak anlamına gelmediğini kabul etmek yanında, bu noktada her iki tarafın dengeyle hareket etmesi önemlidir. Kişinin; eşi, eşinin ailesi ve kendi ailesi arasında iyilik ve ihsanda bulunma noktasında denge kurması gerekir. Aynı zamanda eşinin annesi babası ve ailesiyle iletişimi konusunda anlayışlı, hoşgörülü, destekleyici bir yaklaşım içinde olması da önemlidir. Şunu ifade etmek gerekir ki bu ilişkilerdeki dengeyi kurmak her şeyden önce bir ailede en çok gereken duygular olan samimiyet, iyi niyet ve adaletle mümkündür.

Şefkatli ve merhametli

olmak: İhsanı kuşanmak, aile içinde de muhsinlerden olmak için sahip olunması gereken bir başka özellik, aile üyelerine karşı şefkatli, merhametli, alçak gönüllü olmak, kaba ve kırıcı davranışlardan titizlikle kaçınmaktır. Evlatlarının yanında yaşlanan anne babalar, eşler, çocuklar ve ailenin bütün üyeleri bu şefkati ve merhameti hak etmektedir. Aile üyelerine karşı "Nasıl olsa terk edip gitmezler.", "Bana muhtaçlar.", "Tavır ve davranışlarıma itiraz edecek maddi veya manevi güçleri yok." gibi anlayışlarla merhametten uzak davranışlar sergilemek ailenin iyilik zeminini tabiri caizse dinamitleyecek,

kişiyi Allah'ın rızasından uzaklaştıracak hususlardır. Bunların hepsi doğru olabilir; yani ailenin bazı fertleri bir diğerine muhtaç olabilir, ondan daha güçsüz olabilir, çeşitli sebeplerle olumsuz tavır ve davranışlara rağmen o ilişkinin ve iletişimin içinde kalmaya devam edebilir. Ama yapılan her türlü haksızlık, şefkat ve merhametten uzak davranış Allah'ın kınamasına yol açacağı gibi aynı zamanda aile içinde sağlıklı iletişimi bozacak, sadece buna muhatap olan kişilerin değil, uygulayanın da huzurunu kaçırarak, ailedeki üfete, muhabbete, muvazeneye zarar verecektir.

Aile, üyelerinin pek çok konuda paylaşım yaptığı, aynı yaşam alanını paylaştığı, ortak kararlar alınması gereken, alınan kararların birlikte uygulanacağı ve bu kararlardan, yapılan işlerden bütün üyelerinin etkileneceği bir kurumdur.

Aileyi ihsanla ayakta tutmak:

Her şeyi iyi yapmak, iyilikle yapmak isteyen insanın bunu ailesine yansıtmasıdır ailede ihsan. Bir ailenin kurulmaya karar verildiği günden itibaren her zaman ihsanla korunmaya ihtiyacı vardır. İyi bakılmayan, özen gösterilmeyen her şeyde birtakım problemler er ya da geç ortaya çıkar. Ancak özen gösterildiğinde, değer verildiğinde pek çok problemin, bozulmanın önüne geçilir. Aile içinde de ihsanla hareket edildiğinde ilişkiler güçlü, insanlar huzurlu olur. Aile üyeleri birbirlerine değer veriyor, bu değeri ve sevgiyi gösteriyorsa, birbirlerine zaman ayırıyorsa, birbirlerinin hukukuna riayet ediyorsa,

aile mahremiyetini koruyorsa güçlü bir zırhla koruyorlardır ailelerini. Elbette her insan ve her aile zor zamanlar yaşayabilir. Ancak hepsi ihsanla davranıldığında daha kolay atlatılır, hasarı daha az olur. Bu açıdan yazımızda aile içinde çeşitli yansımalarıyla dile getirdiğimiz ihsan, onu koruyan, ayakta tutan sağlam bir temeldir.

UZMANINA SORDUK

■ Zeynep MERDAN

Spinoza'nın "Erdem mutluluğu verecek bir ödül değil, mutluluğun kendisidir." sözü ile başlamak istiyoruz. İhsan, isar gibi erdemlerin sağladığı asıl fayda nedir, iyilik bir sonuca odaklanır mı yoksa asıl ödül erdemın kendisi midir?

"İyilik eden mükâfat bekliyorsan tefecidir." der Cemil Meriç. Şuursuzca bile olsa beklentiyle yapılan hiçbir şey iyilik değil. Belki onaylanma belki sevilme ihtiyacı belki başka bir şey ama iyilik değil. Bu yüzden de iyilik olmadığını er ya da geç gösterir. İnsanların birini "kazanmak" için yaptıkları "olumlu" eylemler iyilik midir gerçekten? Benzer bir istikamette Tolstoy'un da bir sözü var: "İyiliğin bir nedeni varsa, iyilik değildir o. Sonucu, yani ödülü varsa iyilik olmaktan çıkmıştır." diyerek iyiliğin nedeni ve sonuçlar zincirinin dışında tutar. Oysa kötü görünen çok şeyin iyiden ileri gelebileceği gibi; iyi görünen çok şey de gizli bir övünmeden ileri gelebilir bazen. Kalpleri yarmak mümkün olmadığından aslında ne olduğu kişide bıraktığı etkiden anlaşılır. Bu etki en çok tavsiye, nasihat, yardımda gösterir kendini. Üstenci tavır, bilgiçlik, kibir hepsinin önüne

geçer bazen. Büyüsü bozulur iyiliğin. Düşer yere iyilik. İyi, iyi görünen; iyi bir görüntüye dönüşür. Birine iyilik edecekken insan kendine sormalı: "Karşımdakine iyilik etmek istiyor muyum sahiden? Yoksa kendimi iyi hissetmek mi istiyorum?" İyinin ve iyiliğin nasılı kadar niçini de mühim bu yüzden.

İyi insan/kötü insan ayırımından daha çok; bize iyi gelen/kötü gelen yahut sizdeki iyiliği ortaya çıkaran/kötülüğü kıskırtan insan ayırımı daha doğru. Mutlak iyi ve mutlak kötü insan yoktur; iyi(lik) ve kötü(lük) eylemde ortaya çıkan şeydir. İyi bir insan -istemedi dahi olsa- başka birindeki kötülük damarını kıskırtabiliyor. Diğer bir insan, kötülükteki ısrarıyla muhatabını ters tepkiyle iyi eyleme sevk edebiliyor. Bazı insanların şifadan daha çok yan etkisi var. Tıpkı tene yakışmayan parfümler gibi her ruha, mizaca yakışmayan ruhlar var. İnsan varlığına şifa getiren, rayiha estiren ruhları seçmeli kendine. Kendine "iyi" gelmeye "kötü" demek en kolayı çünkü. İyi biri olsa/iyilik dahi yapsa sizdeki kötüyü kıskırtan, iyi enerjinizi eksiltten insanlarla aranıza

mesafe koymakta hayır var. Size kötü gelen, ötekine hayır getirir belki.

Bireyselliğin kutsandığı modern hayattan ne umduk ne bulduk, artık daha mı yalnızız, kimsesizlerin kimsesi olmak nostaljisi yapılan bir meziyete mi dönüştü?

Bireyselliğin kutsanması kadar bireyselliğin yerilmesini yanlış olduğunu söyleyerek başlamalı en önce. Bu bahsi radikal bir ismi seçerek anlatmalı belki de. Ayn Rand, bencillik üzerine düşünmüş bir isim. Rand'a kapitalizmin savunucusu gibi yakıştırmalar yapılsa da Rand kapitalizmin savunucusu değil egoizmin savunucusu ve esas olarak aklın savunucusu olduğunu söylüyor. Rand, popüler kullanımda bencil kelimesine yüklenen anlamın yalnızca yanlış olmadığını aynı zamanda insanlığın ahlaki gelişiminin zincirlenmesinden daha fazla sorunlu olan kolektivizmi de temsil ettiğini savunuyor.

Rand'ın akla yüklediği anlam İslam felsefesinin akıl tanımının çok uzağında ve bencillikle iç içe geçmiş bir hüviyete sahip. Rand, kendi felsefesindeki

bencilliği “kişinin kendi çıkarlarıyla ilgilenmesi” olarak tarif ediyor. Bu tarif “Ben”e odaklanan modern insanı da tanımlıyor. Rand’a göre “akılcı” bir varlığın hayatı için uygun olan şey “iyi”; uygun olmayan şey ise “kötü”dür. Rand, altruist öğretilerin bir tür “ahlak yamyamlığı” olduğunu söyler. Bir kişinin mutluluğunun ancak bir başkasının zararıyla mümkün olması fikri hâkimdir. Rand, yaşadığımız zamandaki bencilliğin fotoğrafını çok iyi çekiyor. Kazanmak için bir başkasının kaybetmesi gerektiğini savunan öğretileri ekonomik sistemi merkeze alarak inceliyor.

Yalnız kendi çıkarıyla ilgilenen bir çağda insanlar tam da bu sebeple yalnız kalıyor. “Kimsesizlerin kimsesi olmak” gibi değerler ise demode ve aptalca bulunan bir nostaljiye dönüşüyor bu yüzden.

Kadim metinlerimiz, kolektif şuurumuza şu hakikati işlemiştir. İlahi bir yardımı talep eden öncelikle muhtaç olana el uzatmalıdır. Bencilliğin çeperlerini kırmak için hangi adımlar atmalı, gelecek nesilleri yetiştirirken eğitim felsefemizi ne tür metinlere dayandırmalıyız?

Bütün kutsal kitaplarda bencillik en büyük günahlardan biri olarak karşılığını buluyor. Tam da bu sebeple bencilliğin iyi anlaşılması gerekiyor. Bencilliğin ne olduğu iyi anlaşılmadığında kutsal kitaplardaki en güzel kıssalar da anlaşılmıyor çünkü. Özellikle kıssaların modern dünyadaki yorumları yapılmalı. Yapılmadığı takdirde Hz. İsmail’in Allah karşısındaki tutumunu bugün idrak edemiyor kimse. Bu bağlamda felsefi metinleri ve dinin estetik ve felsefi yorumlarının yapıldığı metinleri gündeme

almak gerek. Aklıma düşen en güzel örneklerden biri olan Ali Şeriatî’nin *Hac* kitabında Hz. İbrahim ve Hz. İbrahim’in kıssasına yaptığı yorum bu yüzden kıymetli bir yerde duruyor:

“Senin İsmail’in kim? Ancak sen bilebilirsin, başkası değil. Belki eşin, işin, yeteneğin, gücün, cinsiyetin, statün vs. Ne olduğunu bilmiyorum, ama İbrahim’in İsmail’i sevdiği kadar sevdiği bir şey olmalı. Senin özgürlüğünden çalan, görevlerini yerine getirmeni engelleyen, seni eğlendiren, hakikati duymaktan ve bilmekten alıkoyan, sorumluluk kabul etmektense meşrulaştırıcı sebepler ürettiren ve seni sadece gelecekte senden gelecek yardım için destekleyen ne varsa; işte bunlar onun işaretlerindedir. Onu arayıp bulmalısın. Eğer Allah’a yaklaşmak istiyorsan, İsmail’i Mina’da kurban etmen gerek.”

BERRAK DÜŞÜNME MAKAMI: İHSAN

■ Hatice Ebrar AKBULUT

“İhsan” kavramının kökü, güzellik anlamına gelen “hüsn”dür ama ihsan deyince akla doğrudan “iyilik” gelir. O hâlde ihsan; bir işin, bir eylemin, bir sözün en güzel şekilde yapılması ve söylenmesidir. İyilik ile güzellik birbirinin ikiz kardeşidir. Bir yerde bir iyilik varsa orada muhakkak güzelin bir izi, bir yerde de bir güzellik varsa orada mutlaka iyiliğin hükmü geçerlidir. İnsan, hayatı boyunca elinin değdiği, sözünün ulaştığı ve gözünün gördüğü yeri güzelleştirmekle yükümlüdür. Yapılan işlerin, sergilenen tavırların, sarf edilen sözlerin, yazılan cümlelerin nasıl bir üslupla yansıtılacağına bilgisine sahip olan ve bunları en güzel biçimde eyleme dönüştüren kişi, ihsan mertebesine ulaşır. İhsan bir mertebedir, bir makamdır. Oraya erişen hayat yürüyüşünde en yüksek insani olgunluğa ermiş olur.

Erdemler risalesinin en zor derslerinden biri olan ihsan, insanı bayağı hâllerden korur. İnsan tabiatı gereği bazen kendinden beklenmeyecek kadar kendini küçük düşürecek tavırlar sergileyebilir. Başkasının kazancını, başarısını, mutluluğunu ve sahip olduğu şeyleri kıskanabilir. Fakat insanın ruhu ihsan katına yükselmişse insan onunla korunur, kendine gelir. Çünkü ihsan, insanın hem kendi hem başkası hakkında berrak düşünmesidir. Berrak düşünceler, bakışı da duru hâle getirir. Kişinin hem kendisiyle hem de başkalarıyla kurduğu ilişkileri düzenler.

Ragıp El İsfehani, ihsanın iki türlü olduğunu söyler: Başkasına iyilik etmek ve kişinin kendi işlerindeki iyilik (Müfredat, s. 285). Kişinin işindeki iyilik, onun ilim öğrenmesi, zamanını nitelikli bir şekilde kullanması, hayat yürüyüşünü faydasız işlerden arındırması, gayret ve çaba içinde olması, hayatını beklentiler içinde geçirmemesi, elinden gelenin en iyisini yapması gibi fiilleri içerir.

Demek ki ihsan, insanın kendine bağışladığı iyilik olarak da düşünülebilir. Kendi ruhuna özen gösteren, kendi öz değerini kavrayan muhatabına değer verir, emanete ihanet etmez, sözünün ardında durur. Özüyle barışık insan,

İhsan, verdiğinden fazlasını almama, kötülüğe karşı da kötüyü yine iyilikle cezalandırmadır. Bu, herkesin erişemeyeceği, her ruhun yükselmeyeceği bir mertebedir. Kendi duruşunu bozmadan yol alarak kendine yaraşır şekilde davranmadır.

kötü yanlarını öylece kabul etmiş, kendini değişime kapatmış kimse değildir. Hata ve kusurlarını, kötülük ve noksanlıklarını giderir, karakterini tashih eder, kendini düzeltmeye ve iyi yönde gelişmeye gayret gösterir. Kendi değerini bilmeyen, özüne hürmeti olmayanınsa ne kendine ne de başkasına saygısı ve sevgisi vardır. İhsanın işlevi, insana kendi değerini, varlığının kıymetini ve yeryüzündeki bütün yaratılmışların kadrini bildirmesidir.

İhsan, ruhun asaletinden ileri gelir. İhsanı karşılayan lütf, kerem, bağışlama, merhamet gibi kavramlar ancak asil bir ruhtan neşet edebilir. Başkalarına ihsanda bulunduğu hâlde kişinin kötülüğe maruz kalması, yaptığı iyiliklerin boşa gittiği ve bir karşılık bulmadığı anlamına gelmez. Ruh, kötülüğe maruz kaldığı hâlde iyilikten vazgeçmeyişiyle arınır, özgeleşir. Simone Weil, eğer bir yerde bir şekilde kötülüğe uğramışsak bunu yaptığımız herhangi bir kötülüğe karşılık olarak görmek ve öylece kabul etmek gerektiğini söyler (*Yerçekimi ve İnanç*, s. 103). Çünkü iyi bir insan olduğu hâlde haksızlığa ve kötülüğe uğrayan kimse için herhangi bir kayıp yoktur. Bu dünyada iyi ve değerli olanın kötülükle yaralanması, o kimsenin varlığının anlamını gösterir. Bu sebeple iyilik ve ihsan, insanın esas konumunu görmesi ve hakiki yerini kavramasıdır.

İhsan, ruhun mahiyetine uygun bir muhtevaya erişmesidir. Erdem duyguları, insan ruhunu

ne kadar sararsa bu duygular o insanın hayatında o kadar önem arz eder. Merhamet, sevgi, iyilik gibi asil duyguların içimizde olması yetmez. Kalbimiz bu duyguları ne kadar işler, ne kadar zarif ve düzgün bir ifadeye kavuşturursa bu duygular, hâl ve davranışlarımızda o kadar ışıldar. Tecrübe edilen duygular, kalbin müktesebatı ve ruhun muhtevasıdır. Kim ki kalbini ne kadar geliştirir, o kadar insanlaşır.

İhsan, insanın yalnızca iyileştirmek ve güzelleştirmekle mükellef olduğunu kabullenmesidir. Kötülükle baş edilemeyeceğini, kötülere cevap vermekle uğraşmak yerine iyilik yolunda azimle yürümekten başka bir çıkış kapısı olmadığını anlamasıdır. Kötülük insanlardan gelir ama kötülüğün önünde duran da yine insandır. İnsan, kendi fiillerini kendisi seçer ve seçtiklerinden de sorumludur. İnsanı iyi yapan da kötü yapan da kendi iradesiyle sergilediği eylemlerdir. Kötülük yapan kötülüğün dehlizlerinde kaybolur, iyilik yapan da iyiliğin binbir rengiyle güzelleşir, kendini bulur. Bir kimsenin karakterinde bariz bir kötülük varsa ve bunu düzeltmek için kendisinde bir emare görülüyorsa onu öylece kabul edip onunla dostluk kurulamaz. Öyle ki karakersiz kimselerle düşman dahi olunamaz. İnsan onlardan uzaklaşarak ancak kendini korumaya alır ve kendine iyilik eder.

Kötülük, el ve dil ile düzeltilebilir durumdaysa

insan elinden ve dilinden geleni yapmalıdır. Esas yapılması gerekense insanın kendi iyi hâlini bozmaması, içindeki ihsan duygusuna dayanarak güç ve kuvvet bulmasıdır. Kötülük, zannedilenin aksine onunla savaşılarak dize getirilmez. Onu dize getirecek olan iyiliktir. Bu nedenle ihsan yolunun yürüyüşçüleri, iyilik ağını örmeye, yollardaki taşları temizlemeye, engelleri bertaraf etmeye odaklanır ve bundan da bir an olsun geri durmazsa kötülük çok cılız bir ses olarak kalır. Sezai Karakoç "Hızır Kırk Saat" şiirinde şöyle söyler:

*"Ben kötülere iyilik saçarım
Bu ceza olur
İyilere iyilik
Kötülere kötülük
Yapacak kadar güçlü ve seraplı
olamam."*

İhsan, insanın hem kendi hem başkası hakkında berrak düşünmesidir. Berrak düşünceler, bakışı da duru hâle getirir. Kişinin hem kendisiyle hem de başkalarıyla kurduğu ilişkileri düzenler.

İhsan, verdiğinden fazlasını almama, kötülüğe karşı da kötüyü yine iyilikle cezalandırmadır. Bu, herkesin erişemeyeceği, her ruhun yükselemeyeceği bir mertebedir. Kendi duruşunu bozmadan yol alarak kendine yaraşır şekilde davranmadır. İyi olan ve iyi kalmak isteyen insan, kötülük gördüğünde kötü olanın hâline bakıp daha iyi bir insan olmak için çabalar. Kötü olan ve kötülüğünden de rahatsızlık duymayan insan ne kadar iyilik görürse görsün, gördüğü her iyilik ondaki kötülüğün kapasitesini artırır. Kötüler kendini hep iyi bilir, kötülük yapma kabiliyetleri bu sebeple daha çok güçlenir. İyiler de kendi iyiliklerinden şüphe eder, bu şüphe söz ve tavırlarını daha makbul ve âlâ bir seviyeye taşımak için bir tür kendini kritik etmedir. Kötüler dışarıyla, iyiler içleriyle meşguldür.

İyiliği kendi klasmanına göre değerlendiren, eğer iyilik kendi zihniyetine sahip birinden gelmiyorsa onu reddeden kimseler vardır. Onlar, iyiliğin derdinde değil, onu kendi emelleri için basamak kıılma peşindedir. Yatağını arayan bir ırmak gibidir iyilik, örülen bütün duvarlara rağmen safiyane kendini bekleyen muhtaç kalpleri bulur.

İyilik bir yerde bir kez zuhur ederse artık hiçbir hârici müdahale onu oradan söküp atamaz. İyiliğin derinliği, nüfuzu vardır, kötülükse sığ ve yüzeyseldir. İyilik, kötülük kadar görünür değilse derinliği sebebiyledir. İyiliği ve ihsanı yalnızca derinliği hissedenden,

anlayan ve bakan göz fark edebilir. Frithjof Schuon bir şiirinde “Kötülük kâinata sadece bir kıvılcımdır. Ki var olmak ister, çünkü iyilik her yerdedir.” der. Kötülük insanların gündemini daha çok meşgul eder ama konuşmaya değer olan daima iyiliktir. İyiler ve ihsan mertebesine erişmiş olanlar kendi gündemlerini oluşturur, kötülüğün ömür takviminden çalmasına izin vermezler. İhsan erdemi, insanın hayatını biçimlendirmesini sağlayan bir yol göstericidir.

İyilikten maraz doğduğu söylenir. İyilikten doğmaz maraz. İyiliği anlamayan, onu suistimal eden kalpten doğar. İyilik, özünde hastalıklı olan ve iyileşmeye de temayülü olmayan kimseye dokunmaz, şifa vermez. Kendini kötülüğe bırakan insan, hiçbir zaman başkasının ruhuna nüfuz edemeyeceği gibi kendisine ihsanda bulunan bir kimseden de nasiplenemez. Kalp, kötülük yosunlarının istilasına uğrayınca ondan arınması zor olur. İnsan arada bir kalbinin önünde oturup onu seyretmeli, sıcak bir sükût içinde onun gam ve kederini duymalıdır. Kendi içinde ne var ne yok diye bakmak, insanın kendine ihsanı, iyiliği ve güzelliğidir. Kalp neyin yuvasıysa insanın dünyası da ona göre şekillenir. Kalbinde sevgi olmayan ve etrafındaki güzelliklerin farkına varmayan ihsanda bulunamaz. İnsan yalnızca biyolojik yaşının ilerlemesiyle olgunlaşan, tekâmül eden bir varlık değil. Ruhunu, zihin ve

kalbini düşünme, hissetme, anlama ve gelişmeye kapatan kimseler yaş alsalar bile anlayışları kıt ve geri kalır. Kötülük ve cehalet daha çok gelişimini tamamlayamayan bu kimselerden türer. İhsan sahibi olanların duyguları ve kalpleri kanatlanır. Kalbin göğü ne kadar genişlerse insan da o kadar olgunlaşır.

İyiliğin karşılığını ummak bir kusur sayılmaz. İnsan, iyiliğinin karşılığına muhtaçtır. Fakat karşılığı olmadığını düşünerek iyiliğe küsmek büyük bir kusurdur. Çünkü yapılan bir iyilik, insanın bütün ömrüne yayılır. Nerede, nasıl ve hangi surette de karşısına çıkacağı belli olmaz. İris Murdoch'un ifadesiyle iyilik, erdemli özün aranmasıdır. İhsanda bulunan bir ruh, yaptığı iyiliklerle kendisi için en doğru yolu, en iyi yaşama biçimini ve en güzel üslubu arar.

İhsan azdaki çokluğu, karmaşadaki detayı, abartıdaki sadeliği fark etme; harcanmış, heba olmuş güzelliği ve yitirilen zamanı görmedir. Dünyanın gidişatı hakkında düşünme ve kendini düzeltme gayretinde olmaktır. İhsan, insana kendi öz denetimini yapabilme üstünlüğünü ve nerede nasıl duracağını bilgisini verir. Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* isimli muhteşem eserinin Fâtiha suresi tefsirinde “Rab” ismini/kelimesini ihsan ile ilişkilendirir. Rab kelimesini, ihsanda bulunma liyakatine sahip olan anlamıyla ele alır. Öyleyse ihsan, kendi ruhunun bahçıvanı olmak, kendini terbiye etmek ve

başkasının dünyasına da iyilikle dokunmaktır.

Her insan kalbinin temiz olduğunu ve kötülüğe en çok kendisinin maruz kaldığını sanır. Kötü olmak, işini kötü yapmak, kötü sözler söylemek iyilik etmekten çok daha kolaydır. İnsanın iyilik ve ihsanda bulunması için incinse de incitmemeyi, anlayışsızlıkla karşılaşsa da anlayışlı olmayı, kaba sözler duysa da nezaket ve zarafetinden taviz vermeden konuşmayı öğrenmesi gerekir. Kötülük, kendini bilmemekten, insanın kendi ruhunu işlemeyişinden ve eksikliğini, kusurunu, cehaletini görmeyişinden kaynaklanır. İyilik ve ihsan ise ruhunu anlamlı şeylerle tezyin etme sanatıdır. Başkasının kötülüğüne rağmen kendisindeki iyilik duygularını koruma, geliştirmedir. Kendi hayatının bahçesinde yetişen çiçekleri soldurmama gayretiyle yürümedir.

İhsan; güzel görenlerin, güzel düşünenlerin ve istikametini güzel tutanların yoludur. Sahip olduğu şeyleri emanet olarak gören, muhtaç olana el uzatan, iyiliği çoğaltmak için paylaşılanın yoludur. İyi ve güzel düşüncelerle bakan yahut bakmasını bilen bir çift göz ya bulunur ya bulunmaz. Bulan kıymetini bilsin, bulamayan onu daima arasın ama insan en önce kendi gözlerini iyi bakmaya, güzel görmeye ve kendi bakışını güzel düşünmeye alıştırsın. İhsan orada başlar.

ÖNCE AİLEYE İHSAN

Dr. Mehmet Reşat ŞAVLI
İzmit İlçe Müftüsü

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ
وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever.

(Âl-i İmrân, 3/134)

Yüce Allah (c.c.), her anının hesabını vereceğimiz dünya hayatında daima iyilik yapma gayretiyle yaşamamızı emreder. İyileri (muhsinleri) sevdiğini beyan ederken iyilikte bulunanları da dünyada ve ahirette güzel bir yaşamla müjdelir. Nitekim örnek olarak zikrettiğimiz ayet-i kerimede, “Bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcar, öfkelerini yutar ve insanların kusurlarını affederler.” buyrulması iyilik yapanların sergiledikleri güzel davranışlara örnek olarak gösterilir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), “Cibril hadisi” olarak da bilinen meşhur hadiste “ihsan” kavramını “Allah’ı

görüyormuş gibi kulluk/ ibadet etmek” olarak ifade etmiş ve bu hakikati “Çünkü sen O’nu görmesen de O seni görmektedir.” (Buhari, İman, 37) şeklindeki açıklamasıyla idraklerimize sunmuştur. O hâlde müminlere düşen, hayatın her safhasını ilahi murakabe şuuruyla yaşamak olmalıdır.

Kur’an’a (Bakara, 2/215) ve sünnete bakıldığında, ihsanda önceliğin aile bireylerine olduğu görülmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.), en hayırlı kişinin, ailesine karşı en hayırlı kimse olduğunu (Tirmizi, Menakıb, 63), insanlar içinde iyilik yapmaya en layık kişilerin öncelikle anneler ve babalar olduğunu (Buhari, Edeb, 2)

buyurmaktadır. Yine ailesi için harcama yaptığında bunun o şahıs için sadaka olduğunu (Müslim, Zekât, 38), Allah’ın rızasını düşünerek ailesine yaptığı harcamaların hatta yemek yerken eşinin ağzına verdiği lokmalara varıncaya kadar hepsinin mükâfatını alacağını (Buhari, Cenâiz, 36) ifade etmiştir.

Bu ayet ve hadisler açıkça göstermektedir ki ihsanda öncelik, kişinin en yakınları olan ailesinin hakkıdır. Her takva sahibi bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcar. Öncelikle de ailesi için harcar, infak eder. Aile bireylerine karşı öfkelenmesi durumunda öfkesini yutar ve aile bireylerinin kusurlarını

affeder. Allah da böyle iyilik ve ihsan sahibi kullarını rızasına mazhar kılar ve elbette sever.

Ailede ihsanın en önemli tezahürlerinden biridir aile bireylerine zaman ayırmak, onlarla kaliteli vakit geçirmek. Nitekim kişinin ailesine vereceği en kıymetli şeydir zaman. İhsan bağlamında düşünülüğünde onlara ayrılan zamanın da en güzel şekilde olması gerekir. Aileyle vakit geçirilirken hem bedenen hem de ruhen orada olunmalıdır. Onları dikkatle dinlemeli, anlamalı ve aile fertleriyle hemhâl olmaya gayret edilmelidir. Elbette bu şuurla hareket eden ebeveynler, sorumluluklarını hassasiyetle yerine getirecek ve ailesini asla ihmal etmeyecektir. Böylece Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) "Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmâl etmesi, kişiye günah olarak yeter." (Ebu Davud, Zekât, 45) uyarısını hassasiyetle dikkate alırlar ve sorumluluğunun gereğini yerine getirirler.

Ebeveynin aileye yapacağı en büyük iyiliklerden biri de hiç şüphesiz ki çocukların ahlak eğitimidir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.), "Çocuklarınıza ikramda bulunun. Onlara güzel bir terbiye verin." (İbn-i Mâce, Edeb, 3) buyurmakla, ahlak eğitiminin bir ikram ve ihsan olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde bir başka hadis-i şerifte ise "Hiçbir baba, çocuğuna güzel ahlaktan daha kıymetli bir miras bırakmamıştır." (Tirmizi, Birr, 33) buyruğuyla

ihsanın bu cihetten önemine vurgu yapmaktadır. Tabii ki bu noktada öncelikle anne ve babanın rol model olması, nasıl bir evlat istiyorlarsa önce kendilerinin öyle olması büyük önem arz eder. Zira eğitimde aslanan, doğruları söylemekten ziyade doğruları yapmaktır. Bu da ilahi murakabenin farkında olmakla mümkündür.

Dinimizde evlatların da aynı şekilde anne babasına ihsanla davranmaları emredilmiştir. Yüce Allah'ın ihsanda bulunmamızı emrettiği ana babaya "öf" dahi denilmesini yasaklaması hassasiyetinin bir tezahürüdür aslında. Bu durum, ihsan mertebesinin en güzel ifadelerinden biridir aynı zamanda. Öyle ya bir de ailede anne baba söz konusuysa o zaman akan sular durur. Onlara ihsanda bulunmanın ve onları razı etmenin yüce Allah'ı razı etme anlamına geldiğini hiçbir zaman unutmamamız gerekir. Kur'an'da defaatle anne babaya ihsanın emredilmesi de bunun en önemli göstergesidir (İsrâ, 17/23-24). Kaldı ki ne kadar ihsanda bulunursak bulunalım, onların haklarını ödememiz imkânsızdır. Zira Resûlullah (s.a.s.), "Bir çocuk anne babasının hakkını ödeyemez. Ancak onu köle olarak bulur da satın alarak azat ederse belki ödemiş olabilir." (Müslim, "İtk", 25) buyurarak bu hakikate vurgu yapmaktadır. Bu hak o kadar mühimdir ki bir seferinde Resûlullah (s.a.s.), "Cihada gitmek istiyorum." diyen bir sahabe annesinin durumunu sormuş, o da annesinin bakıma

muhtaç olduğunu söyleyince (cennete giden yolun annenin memnuniyetinden geçtiğini ilan sadedinde), "O hâlde ondan ayrılma, çünkü cennet annenin ayağının altındadır." (Nesâî, Cihad, 6) buyurarak o sahabinin cihat etmek üzere annesinden uzak kalmasına müsaade etmemiştir.

Peygamberimiz (s.a.s.), bu tutumuyla hiçbir durumda anne babaya hürmetten geri durulamayacağı mesajını vermiştir. Yüce Rabbimiz bizlere hayatımızın her anında ailede, toplumda ihsan şuuruyla yaşamayı ve muhsinlerden olmayı nasip eylesin...

İhsanda öncelik, kişinin en yakınları olan ailesinin hakkıdır. Her takva sahibi bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcar. Öncelikle de ailesi için harcar, infak eder. Aile bireyelerine karşı öfkelenmesi durumunda öfkesini yutar ve aile bireyelerinin kusurlarını affeder. Allah da böyle iyilik ve ihsân sahibi kullarını rızasına mazhar kılar ve sever.

İLAHİ RAHMETİN GÖLGESİNDE

Dr. Rukiye AYDOĞDU DEMİR
Diyamet İşleri Uzmanı

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ: “سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ، يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ
...شَابٌ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ...”

Ebû Hureyre'den (r.a.) nakledildiğine göre Hz.
Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

“Yedi (sınıf) kimseyi Allah Teâlâ kendi
gölgesinden başka gölge bulunmayan günde
gölgesinde barındıracaktır... (Bunlardan biri de)
Rabbine ibadet ederek yetişen gençtir.”

(Buhari, Ezan, 36)

Çölde gölgeden bahsediyor. Ona en çok ihtiyaç duyanlara, onu en çok arzulayanlara... En iyi anlayacakları şekilde, en iyi bildiklerinden yola çıkarak anlatıyor meramını insanlara. Her zamanki gibi ağzından çıkacak bir çift söze dikkat kesilmiş etrafındakiler. Çölde, gölgeden bahsediyor Allah Resulü (s.a.s.), âdeti olduğu üzere en değerli sözleri en veciz şekilde sunuyor dinleyicilerine. Tek tek anlatıyor, sıralıyor bir bir... Akıllarda kalması için tane tane dökülüyor ağzından cümleler ve ezberleyebiliyor onu bir kez dahi dinleyenler... Çölde gölgeden bahsediyor Allah Resulü, eşsiz bir serinlik vadediyor sıcaktan kavrulanlara. Her bir cümlesi bir ferahlık taşıyor çölün ortasına, her biriyle görünmez damlalar iniyor yeryüzüne. En çok da gençler serinliyor o konuştukça ve gençlerin yüzü şu müjdeyle aydınlanıyor:

“Yedi (sınıf) kimseyi Allah Teâlâ kendi gölgesinden başka gölge bulunmayan günde gölgesinde barındıracaktır. (Bunlardan biri de) Rabbine ibadet ederek yetişen gençtir.” (Buhari, Ezân, 36; Müslim, Zekât, 30)

Peki ya diğerleri? Gençlerle o büyük gölgeyi paylaşacak olanlar kimler? Onlar, adaletli yöneticiler, mescitlere düzenli bir şekilde devam edenler, birbirlerini Allah için sevenler, iffetlerini muhafaza edenler, Rablerini anıp gözyaşı

dökenler, sadakalarını gizli verenler... Güneşe en yakın olanlar aynı zamanda gölgeyi paylaşanlar; aydınlıktan en fazla nasibi olanlar ebedî serinliğe sığınanlar... Öyleyse önce aydınlanmak gerek, henüz dürülmemişken yüzünü güneşe çevirmek. Fırsat eldeyen, hâlâ vakit varken Rabbe yönelmek...

İşte “gençler” tam da bu yüzden buradalar, bu yedi güzel insan arasına bu özellikleriyle girmeyi başardılar: Kulluk şuurunu erkenden kazanarak. Gölgeyi izleyerek Rablerinin bu çok özel muamelesine nail oldular. Gölgeyle birlikte Rablerine secde ederek... O'nun iradesine bütünüyle boyun eğerek, O'nun için saygıyla sabah akşam yerlere kapanan gölgelerini takip ederek... (Nahl, 16/48) “Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? İsteseydi onu sabit kılardı. Sonra biz güneşi gölgeye delil kıldık.” (Furkan, 25/45) uyarısına kulak vererek ebedî serinliğe eriştiler.

Günün en aydınlık anından sonra karanlığın bastıracağına farkındaydı onlar. Yazı kışın, kemali de zevalin takip ettiğinin, ellerindeki tek sermayenin bir gün tükeneceğinin bilincindeydiler. Herkes uyurken onlar uyanıktı. Rablerinin gecenin içinden gündüzü, diriden de ölüyü çıkaracağını okumuşlardı *Yüce Kitap*'ta (Â-i İmran, 3/27). İştmişlerdi çok sevdikleri Peygamberlerinden (s.a.s.) gençliklerini nerde

geçirdiklerinin hesabını vermeden huzurdan ayırlamayacaklarını (Tirmizi, Sıfatü'l-kıyâme, 1). Öğrenmişlerdi İslam'ın genç sahabilerin omzunda yükseldiğini. Ve onların hayatlarını Allah ve Resulü'ne nasıl bir teslimiyetle adadıklarına şahit olmuşlardı. Bu yüzden hazırlıklıydılar. Ne gaflete düştüler ne bahane ürettiler. Ertelemediler, boş vermediler, tembellik edip üşenmediler, çoğunluğa uyararak zamanın seline kapılıp gitmediler. Ağırbaşlı, sabitesiz, kimliksiz, belli belirsiz varlıklar olarak sadece görünmek için bu dünyadan öylesine gelip geçmediler. Onlar, genç yaşta

Gençler, günün en aydınlık anından sonra karanlığın bastıracağına farkındaydılar. Yazı kışın, kemali de zevalin takip ettiğinin, ellerindeki tek sermayenin bir gün tükeneceğinin bilincindeydiler. Herkes uyurken onlar uyanıktı. Rablerinin gecenin içinden gündüzü, diriden de ölüyü çıkaracağını okumuşlardı.

kendi doğrularına sahip olup bunları savunabilme cesareti geliştirdikleri, bunlardan hiçbir koşulda asla vazgeçmedikleri için farklıydılar. Belli duyarlılık ve hassasiyetlerle, ilkelerle yaşamak zor olsa da bazen, Rabbin rızasını gözeterek O'nun yolundan ayrılmadıkları için değerliydi. Ve bu bilince sahip olmanın hiç de kolay olmadığı o deli çağda bunu başardıkları için özeldiler.

Avuçlarımıza bir süreliğine muhafaza etmemiz için bir cevher yerleştirmiş Rabbimiz. Bu cevher çok kıymetli, öyle ki ona karşı muamelemize göre ilahi rahmetten nasiplenmek mümkün olacak. İnsanın o çok çaresiz ve muhtaç olduğu anda kendisine kucak açacak bir limana, bir serinliğe dönüşecek cevherimiz. Evet, bizi yaratan Rabbimiz bu cevheri nasıl işleyeceğimizi, neye dönüştüreceğimizi görmek istiyor. Kimi kaybedecek onu nerede bıraktığının bile farkında olmadan kimi solduracak. Kimi ise ince bir işçilikle bir mücevhere dönüştürecek. O gün geldiğinde avuçlarımızdaki mücevherleri sunabilirsek Rabbimize aynı gölgeyi paylaştığımız o insanlarla birlikte içimizi tarifsiz bir huzur kaplayacak. Ve Rabbimiz ebedî hayatta mükâfat olarak kullarına yine aynı cevheri sunacak:

“Cennet ehline şöyle seslenilecektir: ‘Sizin için gençlik vardır, ihtiyarlamayacaksınız...’” (Müslim, Cennet, 22)

Gülsüm KARAPINAR

BI' SORU

Lagün Nasıl Oluşur?

“Deniz kulağı” olarak da bilinen lagünler deniz ya da okyanus gibi büyük su kütlelerine bağlantısı olan sığ göllerdir. Dalgaların ve akıntıların taşıdığı kum ve çakıl gibi katı maddeler durgun alanlarda birikerek bir set oluşturur. Kıyı kordonu olarak da isimlendirilen bu set başlangıçta koy ya da körfez olan alanın zamanla denizle olan bağlantısını engelleyerek lagüne dönüşmesine neden olur. Ölüdeniz, Terkos, Büyükçekmece ve Küçükçekmece gölleri, Derin Göl, Akgöl, Dalyan Türkiye'deki önemli lagünlerdendir.

Tuzlu ve tatlı su kütleleri arasındaki geçiş bölgeleri olduğundan lagünler ekolojik açıdan hayli önemli ekosistemlerdir. Özellikle yavru balıklar, kuşlar ve diğer canlıların beslenmesinde, barınmasında ve korunmasında önemli işlevleri vardır. Hem karadan hem de denizden gelebilecek etkilerin yanı sıra yağış, buharlaşma, su kütleleri tarafından taşınan birikintilerin hareketleri, tatlı su girişi, kirlilik gibi faktörler lagünlerin doğal dengesini değiştirebilir. Ve bu değişim, lagünlerin ve lagünlerde yaşayan canlıların olumsuz etkilenmesine neden olabilir.

BI' KAVRAM

Abâdile

Abâdile, Abdullah kelimesinin çoğuludur. Bu kavram, ilimleriyle ve özellikle verdikleri fetvalarla meşhur olan Abdullah adlı dört sahâbi için kullanılır. İbn Fethûn'a ait *el-İstî'âb* zeylindeki listeye göre, Hz. Peygamber'in ashâbi arasında Abdullah isimli 300 kadar sahâbi bulunmaktadır. Fakat bunların içinde geniş fıkıh kültürü ve fetvalarıyla şöhret bulan dört sahâbi abâdile unvanıyla tanınmıştır. Ahmed b. Hanbel, bunların Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah b. Amr b. Âs'ın olduğunu söylemiştir. Hepsi de Kureyş kabilesine mensup olan ve yetmiş yıldan fazla yaşayan abâdilenin en son vefat edeni, hicri 73 (692-693) yılında seksen beş veya seksen yedi yaşında ölen Abdullah b. Ömer'dir. Abâdilenin çeşitli görüş, düşünce ve fetvaları özellikle tefsir, hadis ve fıkıh kitaplarında yer almıştır. İttifak ettikleri görüşe “kavlül-abâdile”, amelî ittifaklarına da “fi'lül-abâdile” veya “mezhebül-abâdile” adı verilmiştir. (Raşit Küçük, TDV İslam Ansiklopedisi)

Bİ' HABER

Pamukkale, “Traverten Temalı Jeopark” Olma Yolunda

UNESCO Dünya Mirası Listesi'nden sonra Uluslararası Jeoloji Bilimleri Birliği (IUGS) tarafından “İlk 100 Jeolojik Miras” alanı içinde yerini alan; termal suları, travertenleri, antik havuzu, tarihî kalıntıları ve sıcak hava balon turu gibi etkinliklerle turistlerin ilgisini çeken Pamukkale için yeni hedef, uluslararası kriterlere uygun “jeopark alanı” olmak.

Dünyada 40 farklı ülke ve 10 ayrı uluslararası kuruluşun 250'den fazla uzmanın katıldığı çalışmada tanıtılan Pamukkale, yer bilimlerinin gelişimi açısından değerlendirilmeye alındı.

Yakın zamanda Denizli'de uluslararası kriterlere göre jeopark kurma çalışması hızlanacak. Traverten temalı bu jeopark ile yaklaşık 2 milyon olan turist sayısının artırılması hedefleniyor.

Bİ' BİLGİ

Üretim ve Tasarım Harikası Örümcek Ağları

Örümcek ağlarını oluşturan iplikler; üretimi, örülmesi, dizaynı ile birer kimya, matematik, mühendislik ve tekstil harikasıdır. Şu ana dek örümceğin ürettiği özellikte bir malzeme üretilmemiştir. Örümceklerin ağlarını kurmak için kullandıkları ipliklerin çapı, 0,0001 mm olmasına rağmen mukavemeti aynı kalınlıktaki çelik telden 10 kat daha sağlamdır. Bu özelliğini -40 santigrat derece gibi düşük sıcaklıklarda bile korur. İplikler kendi boyunun dört katına kadar kopmadan esneyebilir. Yani kurşungeçirmez yeleklerin üretiminde kullanılan “keklar”dan çok daha sağlam ve esnektir. İpliklerin 1 mm²'si 178 kg yük taşıyabilir. Malzemesi oldukça hafiftir.

Yaklaşık 40.000 km boyundaki ipliğin ağırlığı 320 gr'dır. Ayrıca örümcek iplikleri yeniden işlenip tekrar kullanılabilir. Örümcekler, yıpranmış ağlarını yiyerek iplik üretiminde tekrar kullanırlar.

Bİ' ALINTI

Dostoyevski, Karamazov Kardeşler

Evet, yüzyılımızda herkesin teklife kaçması, kendi kabuğuna çekilmesi, varını yoğunu başkalarından kaçırmaması insanları sadece hemcinslerinden uzaklaştırma, karşılarındakini kendinden nefret ettirme sonucunu veriyor. Biriktirdiği servetin miktarı arttıkça, “Artık kudretliyim, hiçbir ihtiyacım kalmadı!” diye düşünüyor.

Akılsızın, ne kadar çok biriktirse kendisini o ölçüde ölüme götüren bir iktidarsızlığı göttüğünden haberi yoktur çünkü yalnız kendine güvenmeye alışmıştır o. Toplumda tek olarak sivrilmiş, ruhunu insanlara, insanların yakınlığına inanmamaya alıştırmıştır.

AİLEDE MANEVİ EĞİTİM FIRSATI ÜÇ AYLAR

■ Esra KALPAKÇI

Adapazarı İlçe Müftülüğü Vaizi

Her yıl gelişiyle manevi dünyamızda yepyeni inkişafalara vesile olan üç aylar, en kıymetli fırsat zamanlarıdır. Kulluk bilincine ermenin, iyi, güzel ve doğru olandan nasiplenmenin, ömrümüze milat olacak kararlara niyet almanın, gaflet

perdelerini kaldırıp hakikat yolunda gayrete gelmenin, rahmetle yüklenip zahmete çağırana ne varsa terk etmenin ve samimiyetle arınmanın, yeme içmeyi bırakmaktan öte, malâyâni kabilinden faydasız ve boş işleri terk edip anlamlı ve hikmet üzere bir hayat

yolunda güzel alışkanlıkları kazanmanın vaktidir. Rabbimizin merhametinin bir tezahürü olan rahmet yüklü bu vakitlerin çok büyük bir fırsat, belki de son fırsat olduğunun bilinciyle hareket etme zamanıdır. Can emaneti mesuliyeti taşıdığımız ailemize

karşı rehberlik vazifemizi yerine getirmenin ve “Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun...” (Tahrîm, 66/6) ayetinin rehberliğinde vazifeyi kuşanmanın vaktidir.

Çocuk, anne ve babasına verilen en kıymetli can emaneti ve büyük bir imtihandır. Emanete hakkıyla sahip çıkıp imtihanı başarıyla geçmek ise çocuğun istikamet üzere yetiştirilmesiyle mümkündür. Çocuk, tertemiz bomboş bir sayfa gibi her şeyi yapmaya meyilli olarak yuvamızı teşrif eder. Bu sayfaya ne yazacağını ve nasıl yazacağını ise ebeveyni tayin eder. “Her doğan, fitrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi yahut Hristiyan

Üç aylar, başta ramazan-ı şerif olmak üzere oruç aylarıdır. Hikmetlerle yüklü oruç ibadetinin çocuğa kazandırılması, aynı zamanda orucun mana ve önemiyetinin aktarımı da bu ayların bereketiyle buluşturulmalıdır.

veya Mecusi yapar...” (Müslim, Kader, 22) Çocuğun fitrat üzere yetişmesi ise büyük bir özveri ve emek isterken örnek bir hayat yaşamayı da gerekli kılar. Çocukların ebeveyninin örnekliliğini modelleyerek geliştiğini İbn Haldun çok güzel bir şekilde ifade etmiştir: “Çocuklarınızı terbiye etmeye çalışmayın. Zaten size benzeyeceklerdir. Kendinizi terbiye edin yeter.” Sevgili Peygamberimizin de (s.a.s.) ifade ettiği gibi bu model aktarımı çocuğa verilebilecek en kıymetli bağıştır. “Hiçbir anne baba, çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır.” (Tirmizi, Birr, 33) O hâlde anne ve babanın da “Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?” (Saff, 61/2) ayeti rehberliğinde önce kendi aralarındaki iyi bir örneklelikle manevi aktarımı gerçekleştirmeleri gerekir. Nitekim çocuklar, ebeveynin parmakla işaret ettiği yeri değil, bizzat anne ve babalarının ayak izlerini takip ederek modellemeyle öğrenmektedirler.

Diğer yandan kulluk bilincinin çocukta inşa edilmesi, ebeveynin hayatın içindeki fırsatları değerlendirebilme kabiliyetiyle de doğrudan orantılıdır. Dinin bir hayat modeli olduğundan hareketle zaman ve mekânın farkındalığı ile bu bilinci vermek kaçınılmazdır. Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) de mübarek vakitleri, yaşanan olayları vesile edip sahabeyle önemli aktarımlarda

bulunmuştur. İçinde kandillerin de bulunduğu, bereketiyle her yıl ömrümüze kattığımız üç aylar ise böyle bir eğitim için bulunmaz bir fırsattır.

Receple başlayıp şaban ayıyla devam eden ve ramazan ayıyla taçlanan bu aylar, ailede manevi birliktelikler için âdeta büyük bir davettir. Yetişkinlerin dimağında kalan en tatlı çocukluk hatıralarının bu mübarek vakitlere denk gelmesi elbette ki bir rastlantı değildir. Manevi birlikteliklerin ailede bir arada yaşanması, küçükten büyüğe ailenin her ferdi için huzur vesilesidir.

Recep ayının ilk cuma gecesi Regaip Kandili, yine recep ayının yirmi yedinci gecesi Miraç Kandili, şaban ayının on beşinci gecesi Berat ve ramazan ayının yirmi yedinci gecesi olan Kadir Gecesi; üç ayların içinde idrak ettiğimiz bu dört önemli gece özellikle çocuklarda ve gençlerde gönüller yaparak manevi inkişafa vesile olacak gecelerdir.

Üç aylar, “Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et...” (Tâhâ, 20/132) ayetinin tezahürü olacak şekilde, kişinin önce kendi muhasebesinden başlayarak ailesiyle birlikte namazları eda edebilmesi için çok değerli vakitlerdir. Aile fertlerine namaz kılmalarını hatırlatmaktan öte, hep birlikte namazlarımızı eda edelim demenin tesirinin bereketini yaşamak için bulunmaz bir imkândır. Aynı zamanda aile sohbetlerinde

namazın anlamı ve nasıl olması gerektiği üzerinde durularak namaz şuuru verilmeye çalışılmalıdır. “Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.” (Ebu Davud, Edeb, 20) prensibi de unutulmadan, teşvik edici ve gönül alıcı şekilde bu eğitim verilmelidir. Yeri geldiğinde gayretleri ödüllendirilmeli ve takdir edilerek devamlılıkları sağlanmalıdır. Özellikle ramazan ayında müminlerin büyük bir muhabbetle bulunduğu teravih namazlarına mümkün oldukça ailece iştirak

edilmeli, çocuklarımızın gençlerimizin hatırlarında kalacak gönüllerine işleyen vakitler artırılmalıdır. Bütün bu vakitler çocuğun gönlünün derinliklerine atılmış bir tohum gibi zamanla kök salacak ve kurduğu bu bağ hayatında ona rehberlik edecektir.

Üç aylar, başta ramazan-ı şerif olmak üzere oruç aylarıdır. Hikmetlerle yüklü oruç ibadetinin çocuğa kazandırılması, aynı zamanda orucun mana ve ehemmiyetinin aktarımı da bu ayların bereketiyle buluşturulmalıdır. Günümüzde, iradeyi felç

ederek her alanda zafiyete sürükleyecek sayısız faktör bulunmaktadır. Orucun irade kazandıran yönü, manevi eğitim açısından da büyük önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra aile birlikteliğiyle yaşanan iftar ve sahur sofraları da toplu olarak yapılan ibadetlerin verdiği manevi hazzın hissedilebileceği alternatifsiz zamanlardır. Bu sofralar; akrabalık bağlarını ve misafir bereketini, cömertlik ve kardeşlik duygusu gibi birçok değeri, söze başvurmayaya gerek kalmadan yaşayarak aktarmanın yegâne yoludur.

Salavatlar, dualar, zikirler, ikramlar, sadakalar, hediyeleşmelerle ihya etmeye çalıştığımız kandiller de ailede manevi aktarım için eşi bulunmaz zamanlardır. Bu geceleri vesile ederek bir hastayı ailece ziyaret etmek, ihtiyaçlı bir ailenin hanesine gidip ihtiyaçlarını görüp gönüllerini almak, akrabalarla bir araya gelmek, komşularımıza ikramlarda bulunmak, hediyeleşmek ve Rabbimizin rızasını bulmaya çalıştığımız nice amel, manevi hazzı ailece yaşayabileceğimiz büyük kazanımlardır.

Üç aylar; hidayet rehberi, şifa kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ile irtibatımızı tazeleyeceğimiz, manası ile yeniden kavuşacağımız, tilavetiyle huzur bulacağımız mübarek vakitlerdir. Bu ayları Kur'an eğitimi seferberliğiyle daha da bereketli kılmak, ailece Kur'an okumaları yapmak, ayetlerin idrakine varmaya

çalışmak rahmet günlerinde ihmal edilmemesi gerekenler arasındadır.

Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) örneğinden feyiz bulacak şekilde, siyer ve hadis okumaları da bu mübarek zamanları tezyin etmek açısından bir o kadar önemlidir. Her gece bir hadis-i şerif dahi olsa zikredip ailece iştirak edilebilecek bir sohbet ortamı kurmak ya da bir sünnetin daha hayatlarımızda yeşermesine vesile olacak şekilde ailemizi ortak bir niyette buluşturmak da yapılabilecekler arasındadır.

Üç aylar, insanın kendine dönüp hakikat aynasından benliğini yoklaması gereken bir zamandır. Kişinin eksikliklerini, hatalarını ve kusurlarını fark etmesi için bir fırsattır. Yeni bir sayfa açıp yeni başlangıçlara vesile olacak şekilde değerlendirebilmek için samimiyetle Rabbimizden af ve mağfiret talep etme zamanıdır. Tövbe kapısına varıp ruhlarımızı arındırmanın ve olumsuz olabilecek davranış ve alışkanlıklara veda etmenin zamanıdır.

“...Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.” (İbrahîm, 14/7) ayetinin rehberliğinde, önce elinde olanın kıymetini idrak etmek sonra elindekini gönülden

paylaşarak nimetlerin şükrüne ermek gerekir. Mümin kardeşliği hukuku gereği yoksul ve ihtiyaç sahiplerini görüp gözetmek, ünsiyete vesile olacak şekilde sadaka ve infaklarla bu birlikteliği muhafaza etmek de en önemli vazifelerdendir. Bu aylarda ailemizle birlikte, yardım bekleyen gönüllere uzanmak, hâlini yoklamak, müşkülünü gidermek çocuklarımıza manevi aktarım sağlayabileceğimiz hayatın içinden en etkin eğitim metodu olacaktır.

Sevgi ve güven duygusunun karşılanması, insanın en temel ihtiyacıdır. Yetersiz olduğunun bilinciyle, sevginin ve güvenin asıl kaynağından güç almak isteyen insana “... Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin...! (Furkân, 25/77) ayeti rehberliğinde duanın ehemmiyeti uyarısı yapılır. Ailenin, hayatın içindeki zamanları ve olayları dua fırsatına çevirmesi,

çocuğun anlamlı bir hayatın ilk temellerini atması için ihmal edilmemesi gereken bir tutumdur. Özellikle aile birlikteliklerinde dualarda başkalarına da yer verilmesi, çocuk dünyasında kurulmaya çalışılan sevgi ve yakınlık gibi değerlerin temellerini oluşturur. Özellikle cemaatle kılınan namazlar ve iftar sofraları ailece el açıp dua etmeye vesile kaçırılmaz fırsatlardır.

“Allah’ım! Recep ve şabanı bize mübarek kıl ve bizi ramazana ulaştır.” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 259) duasıyla başladığımız üç aylar, önemli bir manevi eğitim imkânı sunmaktadır. Manevi hazzın, huzur ve sükûnun kalplere inşirah olduğu bu vakitlerin idrakinde olarak kendimiz ve ailemiz için ne yapabiliriz çabası içinde güzel niyetlerle geçirilmesi gereken kaçırılmaz bir fırsat olduğu unutulmamalıdır.

Fotoğraf: Derya YAZAR ATASEVER

ÇOCUK: ALLAH'IN EN NADİDE EMANETİ

■ Meryem DALĞIÇ

Başkanlık Vaizi

Çocuk, dünya hayatının süsü, anne-babanın göz aydınlığıdır. O, ebeveynlerine Allah'ın (c.c.) eşsiz bir lütfu, en nadide emanetidir. Ailelerin ve toplumun öncelikli görevi bu kıymetli emanetin varlığına, onuruna saygı duymak, onu örselemeden sağlıklı bir ortamda güzel ahlakla yetiştirmek ve haklarına riayet ederek hayata kazandırmaktır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) “Çocuğunun senin üzerinde hakkı vardır.” (Müslim, Sıyâm, 183) buyururken bu hakikate işaret eder. Çocuklar saf, masum kendi kararlarını alma yetisine henüz ulaşmamış korunmaya muhtaç varlıklardır. Dolayısıyla çocuğun geleceğini karartacak, onun zihin ve gönül dünyasını derinden yaralayacak her türlü karar, çocuğun haklarının ihmal edilmesine ve istismara açık hâle gelmesine sebep olacaktır. Oysa çocuğun korunması dinî, ahlaki, hukuki ve insani bir sorumluluktur.

Hemen hemen her coğrafyada ve kültürde

görülen ve çağımızda küresel bir sorun olarak karşımıza çıkan çocukluk döneminde yapılan evlilikleri, günümüz evrensel hukuk normları da istismar kapsamında değerlendirmektedir. Çocuk evliliklerinde; sosyokültürel yapılar, ekonomik dengeler, gelenek ve görenekler, değer algısı, dinî inanışların çarpıtılarak yaşatılmaya çalışılması, yanlış dinî inanışlar vb. birçok faktör etkindir. Çocuk yaşta evlilik, maalesef modern çağda Batı ülkeleri de dâhil olmak üzere tüm dünyada var olan bir sorundur. Elbette bu küresel sorun (erken doğum, anne-bebek ölümleri, sağlık problemleri ve travmaları) beraberinde getirmektedir. (Hilal Özcebe, Burcu Küçük Biçer, “Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler”, s.87).

Evlilik Kur'an'ın ifadesiyle her iki tarafa da haklar ve sorumluklar yükleyen “ağır bir sözleşme”dir. (Nisa, 4/6) Henüz akli, bedeni ve ruhi gelişimini tamamlamayan, karar alma yetisi oluşmayan çocuğun omuzlarına evlilik gibi ağır

bir sorumluluğun yüklenmesi hem çocuğun haklarının ihlal edilmesi hem de Allah'ın varlığının delillerinden biri olarak saydığı aile mefhumunun huzur kaynağı olmasına büyük bir sekteredir.

İslam'a göre kadın ve erkek; duygusal, fiziksel, ruhsal ve zihinsel olgunluğa erişmeden, aile kurmanın anlam ve sorumluluğunu idrak edecek rüşt yaşına gelmeden evlendirilemez. Zira evlilik için sadece ergen olmak yeterli değildir. Ergenlik biyolojik bir süreçtir. Evlilikte ise asıl olan reşit olmaktır. Peki, rüşt nedir? Kavramsal olarak “doğru yolu bulmak, makul davranmak” anlamına gelir. İslam hukukunda da kişinin mallarını din, akıl, mantık ve iktisat prensiplerine uygun biçimde koruyup harcamasını sağlayan fikrî olgunluğa erişmesini ifade eder (DİA, “Rüsd”, c. 35, s. 298). Kur'an-ı Kerim'de: “Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri deneyin; eğer onların yeterli fikrî olgunluk düzeyine eriştiklerini tespit ederseniz hemen mallarını kendilerine verin...” (Nisa, 4/6) buyrulması kişilerin evlenebilmeleri için rüşt çağına (fikrî olgunluğa) ulaşmaları gerektiğine dikkatlerimizi çeker.

Dinimizde sağlam bir söz, güçlü bir bağ olarak nitelendirilen nikâh, kız ve erkek her iki tarafın da isteği ve kabulüyle şahitler huzurunda herkese ilan edilerek gerçekleşir. Peygamber Efendimiz, dul veya bakire olsun nikâh sırasında kadının mutlaka izninin alınması

gerektiğine dikkat çekmiş ve şöyle buyurmuştur: “Kendi onayı alınmadıkça dul kadınla, kendisinden izin alınmadıkça da bakire kız ile nikâh yapılmaz...” (Buhari, Nikâh, 42) Nitekim bekâr bir kızın, Resûlullah’a (s.a.s.) gelerek istemediği hâlde, babasının kendisini evlendirdiğini söylediğinde Allah Resulü, bu nikâhı kabul edip etmemesi konusunda kızı serbest bırakmıştır. Bu durum (Ebu Davud, Nikâh, 23,24) nikâhın geçersizliğini ve kadının kendi eşini seçme hakkı olduğunu gösteren açık bir örnektir. Evlenecek kızın rızası alınmadan yapılan nikâhın geçerli olmadığına bir başka örnek de şu hadisedir: Medineli Hansâ bnt. Hizâm adlı dul bir hanım, babasının kendisini rızası dışında evlendirdiği şikâyetinde bulununca Allah Resûlü bu nikâhın meşru olmadığını belirtmiştir (Buhari, Nikâh, 43). Dolayısıyla Peygamber Efendimiz, o günün toplum yapısında fazla bir hakkı olmayan kadına değer vermiş ve hayatının en önemli kararı olan nikâh konusunda görüşüne başvurulup rızasının alınması zaruriyetine işaret etmiştir. Dinimizde evlilik gibi, hayati bir kararın öncesinde kadının söz hakkı olduğu gibi evlendikten sonra da kendisiyle istişare edilmesine yine Peygamber Efendimizin aile hayatı örneğinde şahit olmaktadır. Peygamberimiz, (s.a.s.) Hudeybiye Antlaşması sırasında yaşanan gerginliğin çözülmesinde, kritik bir zamanda, stratejik bir kararın alınmasında Ümmü Seleme

(r.a.) annemiz ile fikir alışverişi yapmış, onun tavsiyesiyle hareket etmiştir. Bu durum ise istişarede cinsiyete değil, akliselim sahibi olmaya önem verildiğini bize göstermektedir.

Evliliğin hukuki ve ahlaki çerçevesini çizen ayet ve hadislere bakıldığında, daha çok yetişkin bireyleri hedef aldığı ve bireye ağır sorumluluk yüklediği görülür. Dolayısıyla evlenecek kişilerin, bu sorumluluğun bilincinde ve bunu yerine getirebilecek olgunlukta olmaları gerekmektedir. Günümüzde “çocuk damatlar” ve “çocuk gelinler” meselesi vicdanları sızlatan bir yara olarak karşımıza çıksa da bu duruma en çok da kız çocuklarının maruz kaldığı görülmektedir. Elbette bunda ataerkil toplum, kadına dair yanlış zihin kalıpları, kadın hakkında olumsuz değer algısı gibi etkenler söz konusudur. Oysa İslam’a göre kadın ve erkek aynı özden yaratılmış, vahye muhatap kılınmış ve birlikte yeryüzünü imar etme vazifesini yüklenmiş iki kıymetli halifedir. Dolayısıyla kız çocuklarını, aile kurma sorumluluğuna sahip olmadan evliliğe zorlamak ve bunu İslam dininden hareketle meşrulaştırmaya çalışmak, büyük bir günah, ağır bir vebaldir. Bu yanlış tutum ve söylemin İslam’ın evlilik

anlayışıyla hiçbir ilgisi yoktur. Aile sorumluluğunu üstlenecek fiziksel, zihinsel ve psikolojik olgunluğa erişmeyen kadın ya da erkeğin yaşı kaç olursa olsun evlenmesi yahut evlendirilmesi doğru değildir.

Allah’ın emaneti olan çocuklarımıza sahip çıkmak, onları her türlü ihmal ve istismardan korumak ve haklarına riayet ederek topluma kazandırmak başta aileler olmak üzere toplumun, sorumlu kurum ve kuruluşların en temel vazifesidir. Aksi takdirde onların geleceğinin karartılması, çocukluklarının ellerinden alınması dünyada ve ahirette hesabı çetin olan ağır bir suç ve günahdır.

DEDEMİN OYUNCAKLARI

■ Sema DEMİR

Anadolu'nun ücra bir köyünde yine böyle karlı bir gecede dünyaya gözlerini açmış dedem. Taşdelen ailesinin dördüncü evladı, annesinin göz bebeği, babasının duası, üç güzel kız çocuğunun yeni oyun arkadaşı. Annesinin yeşil gözlerini, babasının siyah gür saçlarını miras almış, beyaz teniyle ay parçası gibi bir çocuk. Mustafa koymuşlar adını, Mustafa Taşdelen...

O günlerde köy ahalisi, akşam namazından sonra kahvede toplanır, ajansı dinlermiş. Dünyanın yeni bir savaşa sürüklendiği, insanların geceleri yastığa başını tedirgin koyduğu, yoksulluğun köyleri kırıp geçirdiği yıllarmış. İnsanlar daha I. Dünya Savaşı'nın yaralarını saramadan, adını sanını yeni duydukları koca koca adamlar, büyük devlet başkanları, ülkelerini yeni bir savaşın eşiğine getirmişler. Anne babalar çocukluk hatıralarından, ihtiyaçlar bitip tükenmek bilmeyen askerliklerinden, nineler genç yaşta şehit verdikleri erlerinden bilirmiş savaşın karanlık yüzünü. Anadolu toprakları için henüz bir tehlike

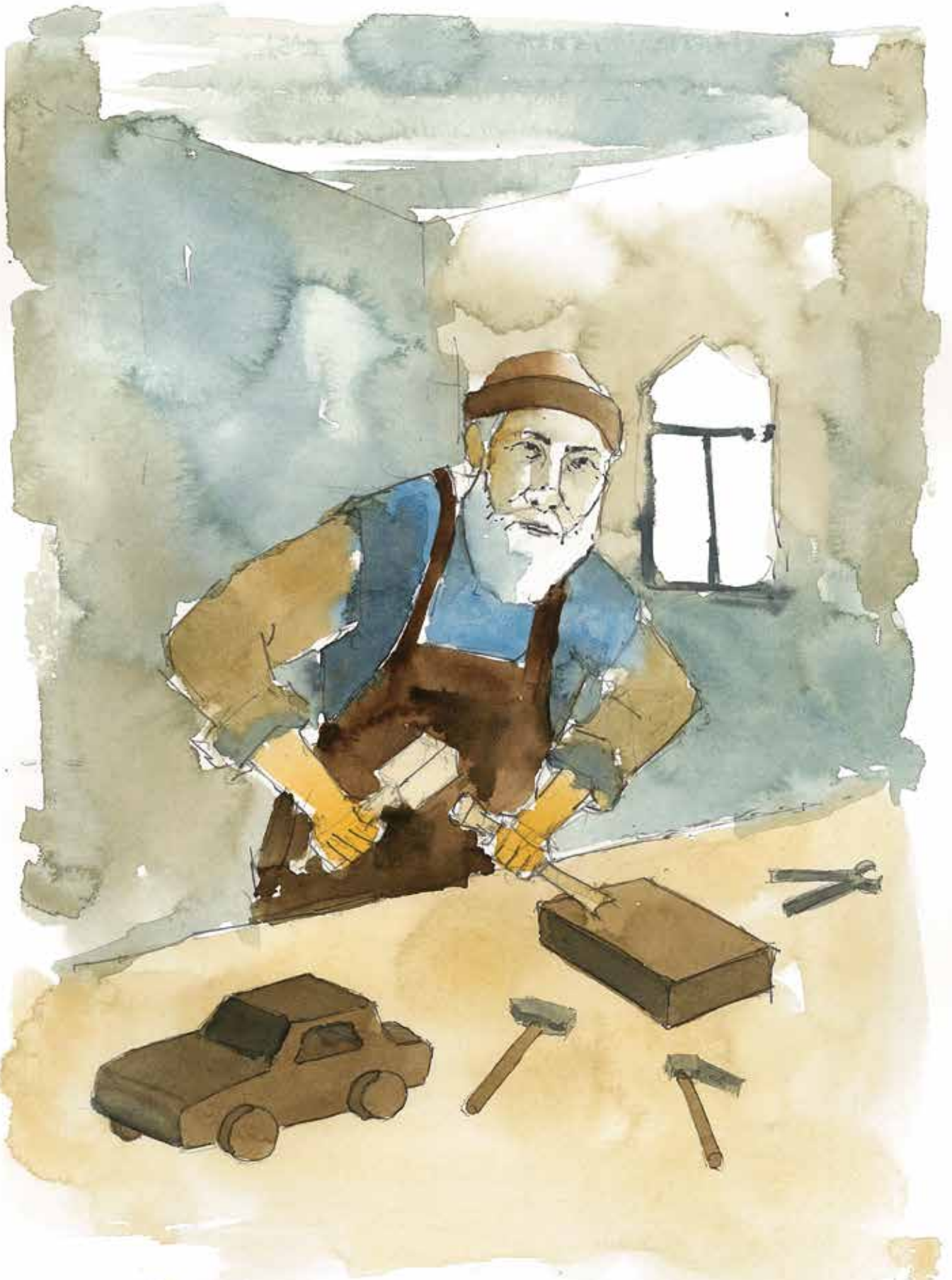
yokmuş ufukta ama savaş sadece topla tüfekte değilmiş artık. İnsanoğlunun asıl savaşı topraklamış. Kıtık kapıya dayanmış, toprak insanoğluna hırçın yüzünü göstermiş, bulutlar bütün bereketini toplayıp gitmiş. Dağda biten ottan, karabuğdaydan, biraz yağdan, denk getirip ilçeden bulabilirse biraz şekerden aş kaynatan gelinler, ev halkını doyurmak için canhıraş uğraş veriyor, babalar iş umuduyla büyük şehirlerin yolunu tutuyormuş.

Yıllar birbirini kovalamış. Savaş geride kalmış ama ardında derin bir acı, insanları keder içinde bırakan bir yoksulluk bırakmış. Mustafa dedemin babası taş ustasıymış. İşini beğenenler büyük şehre gitmesini tavsiye etmişler, "Sende bu maharet varken iş tutar, çoluğuna çocuğuna daha iyi bakarsın." demişler. Toprağından ayrılmak istememiş büyük dedem, dağdan koca kayaları getirir, yeni gelinlere ev, buzağılara ahır yaparmış. O zamanlar küçük bir oğlan çocuğu olan dedem de eline keskiyi alır babasının izinden gidermiş. On yaşına basmadan babasından taş

oymanın inceliklerini öğrenmiş. Küçük yaşta cennet kuşu olan ablasının mezarına çiçekli bir şahide kondurmuş. Geçen yaz köye gittiğimizde göstermişti babam. Hiç görmediğim halamın mezarı bu çocuklar, demişti. Dedeniz yapmış bu şahideyi, elleriyle işlemiş şu gonca gülü.

O yılları anlatırken gözleri dolardı dedemin. Taşın kalbi vardır çocuklar, derdi, onu incitmeden damarlarında yol alıp taşa hürmet ettiniz mi elinizde bir hamur gibi şekil alır. Küçücük aklımla gerçekten bir kalbi olduğunu düşünür, bahçede bulduğum taşları kulağıma dayar, kalp atışlarını duymaya çalışırdım. Okumaya da meraklıymış dedem, cami hocasından hem eski yazıyı hem yeni yazıyı öğrenmiş, köy kahvesinde gür sesiyle Hz. Ali Cenklere okur, koca adamları kendine hayran bırakırmış. Eli de maharetliymiş dedemin, on bir yaşına ayak bastığında artık babasının sağ kolu, küçük bir taş ustasıymış.

Şimdilerde evimizin bereketi, yuvamızın pamuk dedesi olan ihtiyar adamın anılarını dinlemek en büyük zevkimizdi. Fakat her bir anı gözlerimizde

yaş, boğazımızda bir yumru olarak kalıyordu. Hatıralarını o kadar canlı yaşıyor ki sanki bir anda o küçük çocuğa dönüşüyor, annesinin dizinde bütün gün yaptıklarını anlatıyordu. Artık iyice yaşlanmıştı. Kimi zaman dalgın dalgın bakar, nerede olduğunu anlamaya çalışır, yıllardır yaşadığı evimizi, eşyaları yadırgardı. Doktorlar alzaymır başlangıcı olduğunu söylediklerinde çok üzülmüştüm. Fakat bu hastalık yakın geçmişi silerken çocukluk anılarına el sürmemiş, onları en ince detaylarına kadar saklamıştı. Biz de geceleri dedemin başına toplanır bize çocukluğunu, gençliğini anlatmasını isterdik. Doktor da onunla konuşmamızın, hayata daha çok karışmasının, zihin egzersizleri yapmasının iyi olacağını söylemişti. Biz de dedemizle oyunlar

oynuyor, ona sorular sorarak küçük aklımızda dedemizi iyileştirdiğimi düşünüyorduk. Fakat her yıl dedem hayattan biraz daha kopuyor, içine kapanıyordu. Giderek eski neşesini kaybetmişti. Bana en acı gelen bazen adımları unutup bana farklı isimlerle seslenmesi oluyordu. Dedem bir gün beni tamamen unutursa diye çok korkuyordum.

Karın bütün haşmetiyle şehrin üzerine abandığı bir akşam dedem pencereden bakıp çocuk gibi ağlamaya başladı. "Baba!, Babacığım!" diyerek hıçkırıyor, yeşil damarlı buruşuk ellerini karanlığa doğru uzatıyordu. Babam çalışma odasından koşup geldi, babasına sarıldı, bir sakinleştirici verip bedeni ihtiyar ruhu çocuk adamı yatağına yatırdı. Biz ne olduğunu anlayamamış,

dedemizi o hâlde gördüğümüz için üzülmüştük. Pamuk dedem uykuya daldığında salonda toplandık. Anneciğim babama bir yorgunluk kahvesi getirmişti. Babam bir yudum aldı, tıpkı az önce dedemin yaptığı gibi pencereden bakıp yağın kara daldı, bu defa o, babacığım, diye hüzünlenmiş, gözlerinde iri damlalar biriktirmişti. Hepimize bir hüzün çöktü. Babamın dilinden dökülecek kelimeleri bekledik.

Babam küçük kardeşimi yanına oturttu, ben de dizlerinin dibine oturdum. O anlattı biz ağladık. Dedeme mi üzülüyorduk yoksa küçük bir çocuğa mı ayırt edemiyorduk. Babam da ninemden dinlemiş olanları. Dedem on iki yaşındayken yine böyle karlı bir kış günü babasıyla değirmenin yolunu tutmuş. Köylü buğdayının

öğütülmesini bekler, bebekler evde aş bekler... Değirmen ise çalışamaz hâldedir. Kar sularından zarar görmüştür. Taş ustası, oğlunu da yanına katıp değirmeni tamir etmeye gider. Bütün gün uğraşırlar. Değirmen çalışır, buğdaylar öğütülmeye başlar. Dedem babasıyla gurur duyar, onun sayesinde kimsecikler aç kalmayacak, küçük çocukların karnı doyacaktır. İşleri uzun sürmüş, güneş çoktan batmıştır. Kar yerini tipiye bırakır. Değirmenci o geceyi değirmende geçirmelerini söyler. Fakat büyük dedem evine dönmek ister. Akli kızlarındadır. Daha iki yıl önce toprağa verdiği kızından sonra çocuklarına daha bir düşkün olmuştur. Dedemi sarıp sarmalar. Yanına katar. Tekrar yola düşerler. Karda bata çıka yürürlerken fırtına şiddetlenir. Rüzgâr iliklerine kadar işler. Koca yürekli taş ustası bir anda karların üzerine yığılır. Dedem o küçük bedeniyle babasını değirmene kadar taşır. Ancak babasını kurtaramazlar. Yorgun kalbi dayanmadı mı, soğuk mu içine işledi bilinmez. Dedem küçük yaşında yetim kalmıştır. Daha on iki yaşında ailenin bütün yükünü omuzlar. Oyuncaklarla oynayacağı çağda taş taşır, duvar örer.

Annesi de maharetli kadındır, hayvanlarına bakar, süt sağar, peynir yapar. Üç beş kuruşla evlerini ayakta tutmayı başarırlar. Dedemin elleri gözlerimin önüne geldi o anda. Tırnaklarındaki morlukları anımsadım. Babama sordum,

dedemin elleri bu yüzden mi öyle kocaman, tırnaklarındaki o morlukların sebebi de taşlar mı? Babam başımı okşadı, evet yavrum, dedi. Bir taş ustasının serveti elleridir. O eller halalarımı büyütmüş, gün geldi bizi de büyüttü. Deden alnının teriyle çalışıp boğazımızdan haram lokma geçirmeden Allah'ın da izniyle bizi bu günlere erıştirdi. Okumamızı çok istedi. Ben ve ağabeyim onun sayesinde üniversiteye gittik. İş gücü sahibi olduk. Yuva kurup evlendik, çoluk çocuğa karıştık. Allah onu başımızdan eksik etmesin.

Evimizi bir hüzün bulutu sardı. Dedemin bir zamanlar bir çocuk olduğunu düşünmek, onu o küçük bedeniyle duvar örerken taş keserken hayal etmenin hem eğlenceli hem de içimizi burkan bir yanı vardı. Babamın gözlerinin içine bakıyor, o küçük çocuğu daha çok anlatmasını istiyorduk. Babam kardeşimin elindeki oyuncuğa daldı bir süre. Ahşaptan yapılmış bir arabaydı bu. Dedemin el emeği idi. Son yaptığı şeydi hatta. O oyuncaktan sonra elini alet çantasına götürdüğüne şahit olmamıştık. Üzerine kardeşimin ve benim ismimizin baş harflerini kazıdı. Birlikte boyamıştık arabamızı. Babam oyuncuğu aldı elinde evirdi çevirdi. Biliyor musunuz çocuklar dedi. Dedeniz küçükken de böyle oyuncaklar yaparmış.

Yine gözlerimizi dört açmış babamın güzel sesinden dedemizin çocukluğunu dinlemeye başlamıştık. Dedem

ablaları için tahtadan evler yaparmış. Yokluk zamanlarında köy yerinde oyuncak bulmak mümkün değilmiş. Annesi bez bebekler diker, dedem de kız kardeşleri için, oyma beşikler hazırlarmış. Çok severmişler o tahtadan oyuncakları. Küçük yaşında kendi abalarına ağabeylik yapar olmuş dedem. Onları sevindirmek bu hayatta en mutlu olduğu şeymiş. Bir gün kendi için de bir oyuncak yapmış. Tıpkı bize yaptığı gibi tahtadan bir araba. Üzerine kendi baş harfini kazıdı. Arkadaşları çok beğenmiş dedemim yaptığı arabayı. Şehirden çocuğuna plastik araba getiren aileler de varmış o zamanlar. Yine de çocuklar o plastikler yerine dedemin oyuncuğuna öykünürler babalarından aynısını isterlermiş.

Bir gün köyün bakkalı dedemi çağırılmış yanına. Evladım, demiş, sen şu arabayı getir dükkâna koyalım, çoluk çocuk görsün, sipariş edenlere oyuncaklar yaparsın, burası köylük yer, öyle herkes şehre inip çoluk çocuğuna oyuncak alamıyor. Sen de para kazanırsın bu sayede. Dedem o gün elindeki arabayı bakkala bırakmış. Vitrinin en güzel yerinde alıcısını beklemiş o oyuncak araba. Çok geçmeden bakkal, tahta evler, beşikler ve arabalar sipariş etmiş. Dedem akşamları alet çantasını alır başlarmış tahtaları yontmaya. Çıkan her yongada çocukluğunun bir parçasını bırakmış. Gönlünce sevip oynayamadığı oyuncaklar yapmış köyün çocuklarına.

ÖZGÜRLÜK

■ Ali Necip ERDOĞAN

Bir çocuk yetişkin olana kadar kendinde birikir. Çocuğun içine doğduğu aile, ailenin içinde bulunduğu toplum, toplumu barındıran şehir, şehrin ait olduğu ülke ve giderek dünya, çocuğun birikimine etki eder ve onu şekillendirir. Böylelikle kişi kendinde birikmeyi öğrenir. Çünkü kendinde birikmeyen hiç kimse özgürlüğü bilemez, anlayamaz. Birikmek, kişinin kendisine rağmen elde ettiği kazançtır. Yani çocuk, birikmeye karşı direnç gösterir. Onu sınırlayan her şeyi aşmak ister. Bu, aynı zamanda kendisini sınırlayanları anlamasını sağlar. Yetişkin olana kadar sınırları aşma girişimlerinde bulunur ve her girişimi genellikle istemediği sonuçlar doğurur, mecburen ve hata ettiğini anlayarak sınırların içine tekrar döner. Sınırların ikinci önemli etkisi, birikmeyle elde edilen gücün dönüşeceği enerjidir. Birikme, çocuğun potansiyelinin ve yeteneğinin anlaşılmasını sağlar. Yetişkin olduğunda izleyeceği yol artık onun kolaylıkla yürüyebileceği bir yol olacaktır.

Çocuğun önüne konulan bu engeller ve sınırlar aslında, tıpkı bir nehre baraj kurulması gibidir. Zira nehre baraj kurulduğunda nehrin kendinde birikmesi sağlanır. Birikme, güç ve enerji demektir. Barajın kapakları açılana kadar nehrin yatağı da belirlenmiş, çizilmiş, şekillendirilmiş olur. Kapak yavaş yavaş açıldığında su, bu belirlenmiş, şekillendirilmiş yataktan akmaya başlar. Baraj

kapakları aniden açılrsa su kontrol edilemez bir güçle akar ve taşkın oluşturur. O yüzden yavaşça açılması gerekir. Burada önemli olan suyun akma iradesidir. Bu iradeye birikme ve eğim eşlik eder. Dolayısıyla bu irade artık yetişkin olan kişinin kendisiyle ilgilidir. Yani gücü dizginlemek ve kontrol etmek. Aktığı yer ise aile, toplum, şehir, ülke ve dünya ile ilgilidir. Böylelikle kişi kendinde birikmeyi, akmayı ve akacağı yeri (yatağını) bilmeyi öğrenir zira kendinde birikmeyen hiç kimse kendini bilemez, içinde yaşadığı toplumu bilemez, potansiyelini, yeteneklerini bilemez, dolayısıyla da özgür olamaz.

Özgürlük kavramı ancak değerler sistemi içinde anlam kazanır. Bireye vurgu yapan ve bireyin geleneksel dünyadan kopuşunu temsil eden bir özgürlük, değerler sistemi dışındadır. Çünkü başkalarının köleliğine, tutsaklığına rağmen özgürlükten bahsetmek, özgürlüğün anlamını aşındırarak içini boşaltır.

Özgürlük ilk olarak akma iradesinin toplumsal kurallar ve yasalar tarafından kontrol altına alınmasıdır. Bu sınırlama, kişinin kendini inşa etme sürecinin de eksenidir. Yani sınır, kişinin hem kendisini hem de sınır koyanı tanıması içindir. Kişi içinde yaşadığı toplum (yapı, sistem) tarafından şekillendirilir. Dolayısıyla almış olduğu biçime göre davranır; yasalara, geleneklere ve örf ve âdetlere uyar/itaat eder. Aynı anda da zihninde kendisinin “imge”sini taşır yani kişi kendisinin imgesidir ve bizzat hayal ettiği, şekillendirdiği bir “ben” vardır zihninde. Yapı, kişinin zihnindeki bu imgeye ulaşamaz ama bu “imgenin” varlığından haberdardır.

Eğer kişi, yapının bu imgeye ulaşmasına izin verirse bütünüyle teslim olmuş demektir. Eğer onu gizlerse yapı, gizlenen bu imgeye ulaşmak için her yolu dener. Ulaşamadığı ve ne olduğunu bilmediği imgeye sürekli müdahale etmek ister ve bunun için türlü yollar icat eder, bulur. Kişi de kendisinden başka hiç kimsenin ve hiçbir şeyin oraya müdahale etmesini istemez. Çünkü yapıdan (yapıyı dışlamadan ve içselleştirmeden) ayrıştığı tek yer bu imgedir. Yapı içinde, yapıya rağmen ve yapıyla birlikte var olan kendisi ve zihnindeki imgesi. Bu imge ile kendini inşa edebilir ve özgürlük tam da budur: Hiç kimsenin haberdar olmadığı,

erişemediği, dolayısıyla da müdahale edemediği tek alan.

Kimden, hangi duygudan, düşüncelerden, ideolojilerden, davalardan, meselelerden özgürleşeceğimiz temel sorunumuzdur. Neye ve kime bağlı olduğunu bilmeden bu bağlardan kurtulmayı düşünmek hatta bunu istemek pek mümkün değildir. Kişinin özgürleşeceği “şey”le kurduğu ilişki, özgürlüğü belirleyen ilişkidir. Özgürleşeceğiniz şey, siz ve aradaki ilişki. İlişkinin şekli özgürlüğü doğurur, bu nedenle özgürlük, ilişkinin şeklidir. Demek ki ilk önce ailemizi, toplumumuzu, ülkemizi ve dünyayı tanımamız gerekir.

Söz konusu imge aslında elest bezmindeki akitten doğar. “Elestü bi Rabbikum?” sorusuna, “Bela” diye cevap verildiği anda doğan “imge”. Dünya hayatında kişiye özgürlüğü sağlayacak olan yani onu bütün bağlarından bağımlılıklarından sıyrıp çıkaracak, herkesten ve her şeyden kopmasını sağlayacak olan imge. İnsanlar hür doğar. Bu, “Elestü bi Rabbikum?” sorusuna verilen “Bela” cevabıyla ortaya çıkan özgürlüktür. Cevaba karşılık olarak da yüce Yaradan, “Hadi gidin, serbestsiniz.” der. Bu onay alınmadan özgürlük söz konusu olamaz. Çünkü bu soruya “Hayır” diye cevap verilemez, soruya muhatap olduğunda var olmanın kaynağı bizzat muhataplar tarafından kesin olarak

bilinmektedir. Kendilerini yaratanı kesin olarak bilmektedir ruhlar. Bu yüzden soruya “Bela” şeklinde cevap verilir, yani “Neam” denilmez, çünkü “Bela” cevabı kesinlikle ve mutlak olarak bilindiği hâllerde verilen “Evet” cevabıdır. “Neam” kesinlik bildirmez.

Roussou, “Yasalara uymak özgürlüktür.” der. Yani toplumun ve devletin koyduğu yasaları bilmek. Bilmek akılla olur ve akıl yasayla işlevsel hâle gelir. Faal akılla temas kurulmuş olur çünkü faal akıl şekil veren, biçimlendiren, düzenleyen akıldır. Kişi, bu yasaların neden konulduğunu faal akılla temas ettiğinde anlar. Yeniden yasa yapmasına gerek olmadığını görür. Eğer bir değişiklik olacaksa mevcut birikimin üzerinden yapılacak bir değişiklik olabilir ancak bu ve kişi bunu idrak

ederek birikime hakkını verir. Yasalar, kişinin kendinde birikmesini sağlar. Birikmeyen hiçbir şey güç oluşturamaz ve var olan gücünü de heba eder. Kişi kendinde birikerek oluşturacağı gücü, faal akılı kullanarak elde edeceği enerjiyle hem değişip dönüşmeye hem de değiştiren dönüştürmeye muktedir olabilir.

Bu (Bela), aynı zamanda sınırı koyacak olanın sınıra yaptığı ilk ve en önemli vurgudur. Serbestlik, özgür irade, seçim vb. tamamıyla buradan başlar. Çünkü bu bir kabul onayıdır. Emrin, kuralın, yasanın gerekliliğini kabul etmenin başlangıç noktası. Hz. Âdem ve Hz. Havva yaratıldıktan sonra, “Şu ağaca yaklaşmayın.” emri verilir. Bu da varlığın ilk sınırıdır, hem mekânı hem de kendilerini anlamayı sağlayacak olan ilk yasa.

Zira sınırın ihlal edilmesiyle kendilerini ve birbirlerini, ihlalin sonuçları bakımından da dünyayı (meşakkati) anlamaları mümkün olmuştur.

Sınırlar içinde kalarak hem kendini hem de sınırları (ve sınırları koyanı) anlayan kişi için özgürlük, ötekinin varlığıdır. Kendini ötekenden üstün ya da ileride görmek, önünde sonunda ötekinin “kendin” olabileceğini kavramaktır. Böylelikle kendinin bir bütün içinde hangi parça olacağına, nasıl bir parça olacağına karar vermektir. Bütünden bağımsız bir parça özgür değildir.

Özgürlük, kendi var olma biçiminizin (kültürel, sosyal, ekonomik) diğer var olma biçimleriyle karşılaşmasından doğar. (Ait olduğunuz kültürel, sosyal, ekonomik yapıya) Tutsak gibi gözükmediğiniz hâlde, karşılaştığınız var olma biçiminin, durumunuzun altını çizerek size belki de tutsak olabileceğinizi göstermesidir. Bunu gördüğünüzde içinde bulunduğunuz yapıyla yüzleşirsiniz. İşte o zaman özgürlük, seçim yapabilme hakkını ve yapılan seçimin sonuçlarına katlanmayı/ kabullenmeyi içerir. Bu yüzden özgürlüğün temeli aidiyet bilincidir. Yani seçtiğiniz şey sizi temsil eder, belirler. O zaman özgürlük bir “şey”in bilincidir, kopmaya, bağımsızlaşmaya çalıştığınız, etkilerini reddettiğiniz şeyin bilinci ve seçtiğiniz, kabullendiğiniz, sonuçlarını

kabul edip o sonuçlara katlandığınız “şey”in.

Buraya kadar özgürlük anlaşılabilirlik içerirken bundan sonrası için anlam alanını yitirir. Zira özgürlük kavramı ancak değerler sistemi içinde anlam kazanır. Bireye vurgu yapan ve bireyin geleneksel dünyadan kopuşunu temsil eden bir özgürlük, değerler sistemi dışındadır. Çünkü başkalarının köleliğine, tutsaklığına rağmen özgürlükten bahsetmek, özgürlüğün anlamını aşındırarak içini boşaltır. Çünkü özgürlük, kendi kültür havzamız içinde doğmuş ve büyümüş bir kavram değildir. Dışarıdan

Özgürleşeceğiniz şey, siz ve aradaki ilişki. İlişkinin şekli özgürlüğü doğurur, bu nedenle özgürlük, ilişkinin şeklidir. Demek ki ilk önce ailemizi, toplumumuzu, ülkemizi ve dünyayı tanımamız gerekir.

gelmiştir. Ama kültür havzamız bu özgürlük kavramını sahiplenmiş ve ona kendi anlamına ek olarak kültürel anlamlar da yüklemiştir. Adaletli ve vicdanlı olmak özgürlüğü yüklediğimiz en önemli iki kavramdır. Çünkü kültür havzamız içinde adalet ve vicdan barındırmayan hiçbir özgürlüğü tanımaz, tanımamıştır.

Allah (c.c.), kullarını serbest bırakır, yaptıkları hatadan dönmeleri için onlara süre (mühlet) verir. Buradaki süre zorunluluktur ve özgürlükte bu zorunluluktan doğar. Çünkü hata yapma, günah işleme serbestisi nedeniyle hatadan, günahattan dönme zorunluluğu doğmuştur. Süre bu yüzden gereklidir. Hata için verilen serbestlik o hatadan dönmek için süreyi dolayısıyla da hatadan dönmeyi zorunlu kılar. Demek ki süre, vicdanın ve merhametin özgürlükle bağını kurar.

Hatanın özgürlüğü doğurma zorunluluğu da süreyle ilgilidir. Bir hadiste, "Nefsim kudret elinde olan Zat'a yemin ederim ki, eğer siz hiç günah işlemezseniz, Allah sizi toptan helak eder; günah işleyen, arkadan da istiğfar eden bir kavim yaratır ve onları mağfiret ederdi." (Müslim, Tevbe 9) denilmektedir. Buradaki mağfiret de süreyle ilgilidir. Çünkü hatayı anlamak, o hatadan dönmek, affedilmek için istiğfar etmek ve mağfiret olunmak için gereken süre.

AY'A GİDİYORUZ, TEKRAR

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

Merakımız ve bilme arzumuz insanlıkla yaşıt. Yaratıldığımız ilk günden beri bir şeyler merakımızı hep celbediyor. Kimi zaman bir kuşun kanadı çeliyor aklımızı kimi zaman nanoteknolojinin sınırları. Yelpaze çok geniş. Ama bir alan var dünyaya gönderildiğimiz ilk günden beri hepimizin ortak merakı. Evet, gökyüzü. Uçsuz bucaksız sema. Sayısı hesaplanamayan pek çok gök cismi, galaksi, sistem, karadelik ve daha niceleri.

Bu sonsuzluk denizinde bir tanesi var ki hepimizin belki de en sevdiği. Gece görünen en parlak, en büyük gök cismi. Yegâne uydumuz, evimiz Dünya'mızın işleyişinin mükemmel yardımcısı. Kimi mah demiş ona zamanında kimi kamer. Hazırsanız başlıyoruz. Bu ayki konumuz, Ay.

Okurlarımız iyi bilirler, Ay'ı köşemizde daha önce de konuk ettik. Bu sefer çok farklı bir zaviyeden ele alacağız Ay'ımızı. Ay, yeni dünyalara yapacağımız yolculuğun ilk durağı olacak pek yakın bir gelecekte. Bunun nedenine ve nasılına bakacağız bu yazımızda.

BİLİYOR MUSUNUZ?

- Uzaya gitme merakı, daha doğrusu Dünya'nın dışına çıkma hevesi çok ama çok uzun zamandır insanoğlunun zihninde. Teknolojik gelişmelerle güncellenen bu merak, "Acaba orada kalıcı olarak kalabilir miyiz?" sorusuna evrildi. Ve bu yönde pek çok çalışma başlatıldı.
- Bu çalışmalardan belki de en dikkat çekenini ilk fazı 11 Aralık 2022'de başarıyla sonra eren Artemis Projesi.
- Son söyleyeceğimizi başta söyleyerek başlayalım: Artemis Projesi'nin nihai amacı Ay'a yerleşmek ve başka gezegenlere yapılacak olası yolculuklarda Ay'ı istasyon olarak kullanmak.
- Ay'a istasyon kurmak pek çok açıdan önemli. Ay'daki kalıcı bir üs uzay görevlerinin maliyetlerini maddi olarak çok ciddi şekilde düşürecek. Şöyle ki uzaya çıkışın en zor ve maliyetli kısmı ateşleme ve roketleme. Bir uzay aracı Dünya atmosferinden çıkmak için inanılmaz bir baskıya maruz kalıyor. Bu baskıyı kırmanın yolu ise muazzam düzeyde yakıt kullanımından geçiyor.
- Öte yandan Ay'a inşa edilecek bir üs ve barınaklar insanlığın uzaydaki diğer gezegenlere yapacağı ziyaretler için bir eğitim ve ikmal alanı da olacak. Uzayda böylesine bir yapı kurmanın ve buz birikintilerinden su çıkarmanın ilk örnekleri Ay'da gerçekleşecek.

GELELİM ARTEMİS PROJESİ'NE

- Artemis Projesi'nin ilk bölümü toplam altı ayaktan oluşuyor ve 2029'da tamamlanması planlanıyor. Artemis 1 ilk insansız uçuşu, Artemis 2 insanlı ilk yörünge görevini ve Artemis 3 Ay'a 50 yıl aradan sonra tekrar insan göndermeyi planlıyor. Artemis'te 2034'e kadar toplam on bir uçuşun yapılması hedefleniyor.
- Projenin ilk adımı yukarıda da bahsettiğimiz üzere başarı ile sonuçlandı. Bir tatbikat mahiyetinde gerçekleştirilen Artemis 1 uçuşunda yeryüzünden uzaya fırlatılan şimdilik en güçlü roket kullanıldı. Roket, yaklaşık 100 metre yani 32 katlı bir bina yüksekliğinde.
- Artemis 1, 25 günlük bir görev olarak planlandı. NASA ve Avrupa Uzay Ajansı ESA başta olmak üzere hem kamudan hem de özel sektörden pek çok iştirakin yer aldığı Artemis Projesi'nin bu ilk adımında Ay yörüngesine bir mekik gönderildi, mekiği taşıyan uzay aracı aynı zamanda Dünya yörüngesine projede kullanılacak uyduları da yerleştirdi. Ay'a yani Dünya'dan yaklaşık 450 bin km uzağa gönderilen, Ay'ın yörüngesine yerleştirilen ve Ay'ın etrafında döndürülen uzay mekiğinin Dünya'ya dönüşü de başarı ile gerçekleştirildi.
- Dünya atmosferine girişte yaklaşık saatte 40 bin km hıza çıkan ve 2800 santigrat derece sıcaklığa ulaşan uzay mekiğinin Artemis 2 ve 3 görevlerindeki insanlı uçuşlardaki performansı da bu ilk uçuşta dikkatlice gözlemlendi.

BİRAZ DA TARİHLER

Son datalar bu yazıyı yazdığımızda henüz netleşmemişti ama takvim şimdilik şu şekilde:

- Artemis 1: 16 Kasım'da fırlatıldı. 25 günlük görev, 11 Aralık 2022'de mekiğin Dünya'ya geri dönüşüyle tamamlandı. Mekik, insansız olarak Ay'ın yörüngesine gönderildi ve geri getirildi.
- Artemis 2: Mayıs 2024'te fırlatma planlanıyor. Yaklaşık 10 günlük bir görev olacak ve 4 astronotun uzaya gönderilip geri getirilmesi hedefleniyor.
- Artemis 3: Fırlatmanın 2025'te yapılması planlanıyor. Yaklaşık 30 gün sürecek bu görevde 4 astronot yer alacak. Bu astronotlardan ikisi Ay'a tekrar ayak basacak. Yeri gelmişken hemen söyleyelim. Bu sefer Ay'a ayak basan ilk astronot bir kadın olacak.
- Artemis 4: 2027'de yapılması planlanan bu görev de yine yaklaşık 30 gün sürecek. Bu kez gönderilen dört astronotun tamamı Ay'a inecek ve "I-HAB" adı verilen yaşam modülünü "Lunar Gateway" adı verilen uzay istasyonunu Ay yörüngesine taşıyacak.
- Artemis 5 ve 6: 2028'de ve 2029'da yapılması planlanan bu görevler de yaklaşık 30 gün sürecek. Astronotlar yine Ay'a indirilecek. Yaşam modülünün ve uzay istasyonunun faaliyetleri daha sonraki insanlı uçuşlar için çeşitli enstrümanlarla desteklenecek.

ALLAH'IN VARLIĞININ DELİLLERİNDEN BİRİ:

AİLE

■ Zehra TUNCEL

Başkanlık Vaizi

İnsanlık tarihiyle eş zamanlı olarak vücut bulan aile, yeryüzünün en eski sosyal yapısıdır. İnsanı yeryüzünü imar edecek onurlu bir varlık olarak yaratan Rabbimiz, onun neslinin devam etmesini dilemiştir. Bunu sağlamak için insanlara bazı duygular vermiş, kadını ve erkeği birbirini tamamlayacak özelliklerle donatmıştır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), “Kadınlar, erkeklerle birlikte bir bütünü tamamlayan diğer yarıdır.” (Ebu Davud, Tahâret, 94) ifadesiyle bu gerçeğe işaret etmiştir. Kadın ve erkeğin birbirleriyle huzur bulmaları ilahi iradenin gereğidir.

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.” (Rûm, 30/21)

Rabbimiz Rûm suresinin 20-25. ayetlerinde; insanı topraktan yaratmasını, gökleri ve yeri var edip aralarında bir düzen oluşturmasını, insanları farklı renklerde ve farklı dilleri konuşacak hâlde yaratmasını, gece ve gündüzü insanların ihtiyaçlarına uygun şekilde var etmesini, şimşegi korkunun yanı sıra ümit de vererek gökten su indirmeye vesile kılmasını varlığına delil olarak göstermiştir. Evlenerek yuva kuracak kişilerin birbirinde huzur bulmasını da bu olağanüstü durumlara eş tutarak varlığının delillerinden biri saymıştır.

Genellikle yakın zamana kadar birbirine yabancı olan iki insan evlenerek bir aile oluşturduklarında birbirleri için vazgeçilmez bireylere dönüşüp bir mucizeyi gerçekleştirirler. Bu beraberlik onların yalnızlığını giderir; huzur, sükûn, dayanışma ve paylaşım ihtiyaçlarını karşılar.

Aileyi karı koca ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük sosyal birimidir diye tanımlamak sadece bir giriş cümlesi olabilir. Aile, bu tanımın içine sığmayacak kadar derin anlamlar taşır. Üyelerine mutluluk ve güven veren, onları pek çok kötülükten koruyan bir çatıdır. Aile, toplumu ayakta tutan, devamını sağlayan en güçlü temel taşıdır. Çünkü toplumun huzuru, ailenin mutlu ve huzurlu olmasına bağlıdır. Sağlam bir toplum inşa etmeyi hedefleyen dinimiz bu sebeple aileye büyük önem vermiştir. Bu köklü kurumu kendi potasında şekillendirerek farklı boyutlar kazandırmıştır. Sağlıklı aileler kurulması için gerekli tedbirleri almış, evliliği teşvik etmiştir. Allah Teala “Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah

onları lütfuyla zenginleştirir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.” (Nûr, 24/32) buyurmuştur. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), evliliği kendi sünneti olarak nitelendirmiş (İbn Mace, Nikah, 1.), kolaylaştırılmasını tavsiye etmiştir. “En hayırlı nikâh en kolay olanıdır.” (Ebu Davud, Nikâh, 30-31) buyurmuştur.

“Sizden kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin. Çünkü evlenmek gözü (haramdan) korur, iffet ve namusu muhafaza eder.” (Buhari, Nikâh, 2) sözüyle de evliliğin başka bir faydasını bizlere hatırlatmıştır. Aile bireyleri, Allah Teâlâ'nın yaklaşılmasına bile razı olmadığı (İsra, 17/32) haramlardan birbirlerine örtü olarak (Bakara, 2/187) korunurlar. Aile öyle değerlidir ki Allah Teâlâ, aile birliğinin kurulmasının ardından insana öğütler verir, örnekler gösterir. Aile olmanın güzelliklerinden bahseder, aile olmanın kıymetinin kavranmasını diler. Uyumlu, ortak duygu ve değerlere sahip, güzel nesiller yetiştiren aileleri tanıtır. İmran ailesini örnek olarak sunar (Âl-i İmrân, 3/33-34).

İslam, ailenin varlık sebebini sadece biyolojik ihtiyaçların karşılanmasından ibaret görmez. Aile, insanın ruhen ihtiyaç duyduğu diyalogun maddi ve manevi dayanışmanın gerçekleştiği mekândır. Rabbimizin en güzel nimetlerinden olan aile, karşılaşılabilecek fırtınalarda sığınılacak en güvenli limandır. İnsan, en zor anlarında ailesini

yanında görmek, en mutlu anlarını onlarla paylaşmak ister. Hiçbir başarı ve maddi imkân ailenin verdiği güven ve huzuru veremez. Gelişmiş olarak nitelendirilen bazı ülkelerde, aşırı bireyselleşme sebebiyle ailelerinden kopuk yaşayan ve bu sebeple hiçbir maddi imkânın huzur vermediği ruhları teskin edebilmek için yalnızlık bakanlıkları kurulmaktadır.

Çünkü sosyal bir varlık olan insan, bu tabiatı gereği diğer insanlarla beraber yaşamaya duygusal olarak ihtiyaç hissetmektedir. Bu sebeple yalnız bırakılmak en ağır cezalardan biridir. İnsanın sosyalleşme ihtiyacını

Rabbimizin en güzel nimetlerinden olan aile, karşılaşılabilecek fırtınalarda sığınılacak en güvenli limandır. İnsan, en zor anlarında ailesini yanında görmek, en mutlu anlarını onlarla paylaşmak ister. Hiçbir başarı ve maddi imkân ailenin verdiği güven ve huzuru veremez.

karşılacak ilk ve en doğal ortam ailedir. Ailenin diğer toplumsal birlikteliklerden en önemli farkı tüm bu ihtiyaçların sevgi ve fedakârlık ekseninde karşılanmasıdır. Ailede bireyler birbirlerine fedakâr davranırlar. Kendi de sevdiği hâlde eşine kahvenin köpüklüsünü, çocuğuna ekmeğin köşesini ikram eden insan, hem karşısındakini hem kendini mutlu eder.

Aile, neslin devamını sağlayan çocuğun gelişimi için en güvenli ve ideal ortamdır. Değerler nesilden nesile ailede aktarılır. Çocuklar inancı, ibadet alışkanlıklarını ve ibadetin insana kazandırdığı değerleri, güzel ahlaklı olmayı ailede içselleştirir. Çocukların değer yargıları, gelenek görenekleri, davranışları dolayısıyla kimlikleri ailede şekillenir. Sosyalleşme esaslarını ailede öğrenen çocuk, toplumda yaşamının, çevresindeki insanlarla güzel geçinmenin kurallarını kolaylıkla benimser.

Böylesine değerli ve vazgeçilmez bir yapı olan aile, günümüzde önemli pek çok problemle karşı karşıyadır. Maddenin, hız ve hazzın vazgeçilmez değerler olarak dayatıldığı modern zamanlarda gerçek değerlerin taşıyıcısı olan aile bir rakip olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Evliliğin gerektirdiği fedakârlıkları birer angarya olarak göstermeye yönelik algı oluşturulmaktadır. Bireye huzur, güven ve paylaşma gibi duyguları doyusya yaşatarak onu pek

çok tehlikeden koruyan aile bağları, özgürlük adına yok edilmeye çalışılmaktadır. Sosyal ve ekonomik sebeplerle yuvaların kurulması geciktirilmekte ve gençler ciddi risklerle baş başa kalmaktadır. Özellikle son yıllarda cinsiyetsizlik ve sapkın cinsi yönelimlerin yaygınlaşması için büyük ölçekli kampanyalar düzenlenmekte; bu durum, aile için ciddi tehlikeler oluşturulmaktadır. Gençlerin inançlarını zayıflatarak aileden ve değerlerinden uzaklaştırmayı hedefleyen faaliyetler yürütülmektedir. Ailenin yıpratılmasıyla ilgili faaliyetler sadece günümüzün problemi değildir ve uzun bir geçmişe sahiptir, en eski aile düşmanı şeytandır. İnsanlığın ve ailenin ilk temsilcileri olan Hz. Âdem ve eşinin huzur içinde yaşadıkları cennetten

uzaklaşmasına sebep olmuştur. Bencilliği körükleyerek kardeş kanının dökülmesi de onun aileye verdiği zararlardandır. Aile bireylerinin arasında huzursuzluk çıkarmak şeytanın her dönemde en değer verdiği, sevdiği fiildir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), müminleri şeytanın kışkırtmalarına karşı dirençli olmaya davet etmiş, bu uyarısını her zamanki eşsiz eğitim metoduyla örneklendirmiştir.

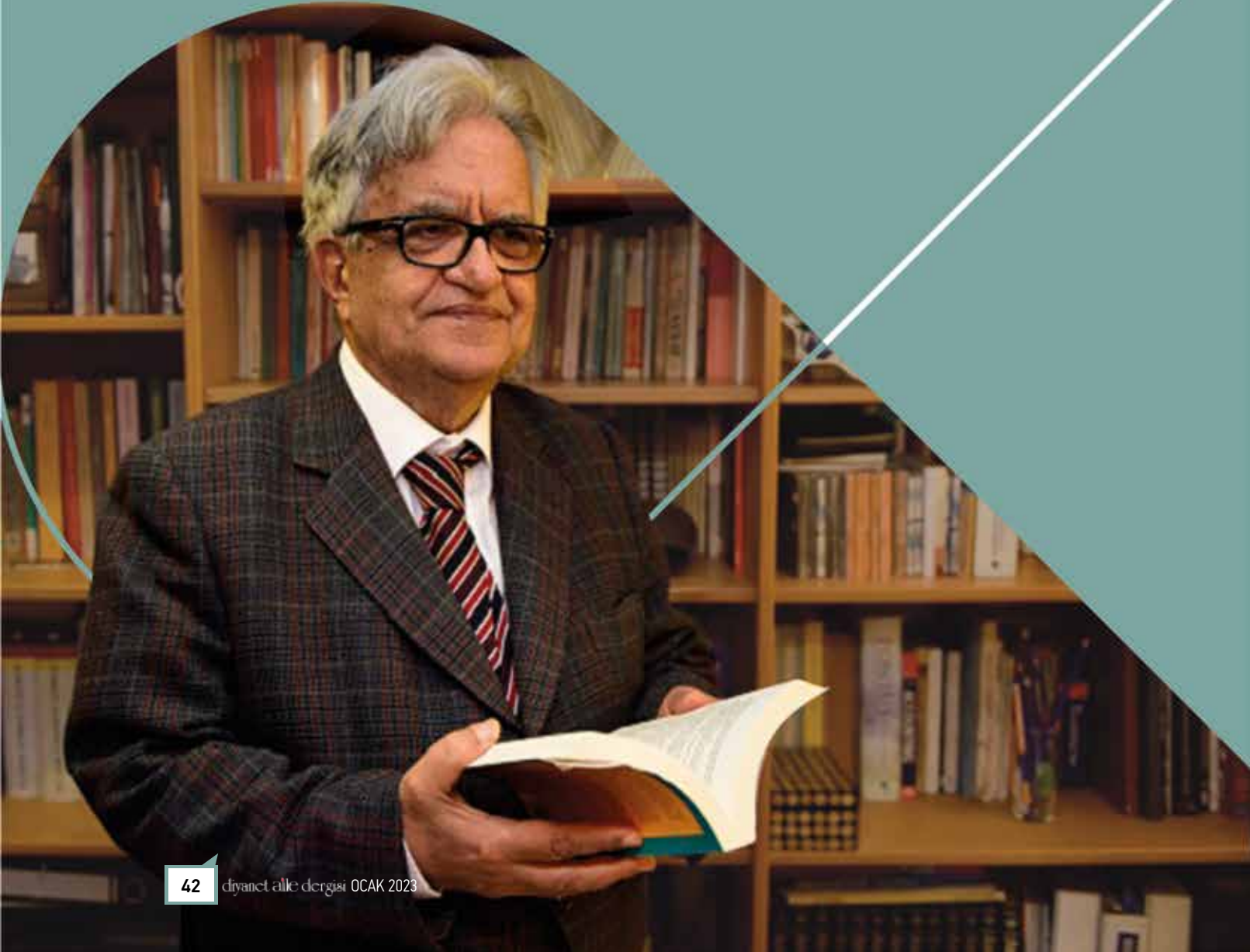
“İblis tahtını suyun üzerine koyar. Sonra bölüklerini, insanlar arasında fitne çıkarmak üzere gönderir. Onların makam olarak kendine en yakın olanı, en büyük fitneleri çıkarandır. Onlardan biri gelip 'Şöyle şöyle yaptım.' der. İblis: 'Hiçbir şey yapmamışsın.'

der. Sonra diğer biri gelip: 'Bir kişinin peşine takıldım, hanımıyla arasını ayırmıncaya kadar onu bırakmadım.' der. Buna çok sevinen İblis onu kendine yaklaştırır, yanından hiç ayırmaz ve ona 'Sen ne güzelsin!' diye iltifat eder." (Müslim, Sıfâtü'l-Münâfıkîn, 67, 66).

Bu problemlerin yaşanması, insanın kendini savunmasını hissettiği anda tutunacağı ilk dal olan ailenin ne kadar değerli ve korunması gereken bir yapı olduğuna işaret etmektedir. Aileyle ilgili olumsuz propagandalarla mücadele etmenin yolu, ümitsizliğe kapılmadan aileyi güçlendirmekten geçmektedir. Bu, tüm topluma düşen bir sorumluluktur. Ülkemizde hâlâ güçlü bir aile yapısının varlığı ümitleri artırmaktadır. Ailede bazı problemler yaşanmasının, ailenin sorun kaynağı gibi algılanmasına fırsat verilmemelidir. Mutlu ailelerin, sorunlarıyla baş edebilen ve onları çözebilen aileler olduğu göz ardı edilmemelidir. Gençlerin güzel aile örnekleriyle tanışmaları onları aile hakkındaki ön yargılarının giderilmesine yardımcı olacaktır. Evliliğin geçinme sanatı olduğu ve tüm sanatlar gibi emek istediği farkındalığı oluşturulmalıdır. Rabbimizin, varlığına ve kudretine en güzel delil olarak gösterdiği ailenin güçlendirilmesi, evlerin mutlu yuvalara dönüşmesi ve huzurlu bir toplum yapısı için en güçlü dayanaktır. Bu güzel sonuç için emek vermeye değer.

PROF. DR. HÜSREV HATEMİ İLE ŞİİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE...

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

İç hastalıkları profesörü olmanızın yanı sıra edebiyata karşı ilginiz ve hatta şairliğe merakınız nasıl başladı? Şair ve hekim olarak iki ayrı kimlik içerisinde yaşamak mı yoksa bir kimlik üzerinden şahsınızdaki yeni cevhere ulaşmak mıydı amacınız?

Şairlik, ilkokul çağlarındayken içimde bulduğum bir meziyetti. Şairliğe merakımın sebebi belki genetikdir, bilemiyorum. Çünkü büyükannem, ne Arap ve Latin albesini bilmezken ve o devrin imkânsızlıkları içerisinde okula dahi gönderilmemişken Azerbaycan manileri okurdu ve hatta aruzla yazılmış şiirler bile aklında vardı. Yine bizim aileden babamın amcasının oğlu İran'ın meşhur bir şairi oldu. Şiirleri dinî olmadığı için de şöhreti devrime kadar sürdü. Adı Kâzım Receviydi. Türk edebiyatındaki Yahya Kemal'le Tevfik Fikret'in şiirlerini Farsçaya çeviren ve İran'a tanıtan bir şairdi. Dolayısıyla böyle şiirle iştigal eden bir ailenin içerisinde yetiştiğimiz için şiirin yabancıysa değildim. Şiir yazmaya ilkokul çağlarındayken ve hatta daha öncesinde başladım diyebilirim. Okuma yazmayı ilkokuldan önce öğrendiğimiz için 6-7 yaşlarındayken kardeşim Hüseyin'le rekabet hâlinde bize enteresan gelen resim defteri üzerine şiirler yazardık. Sonrasında gülünç gelen o şiirleri yırtıp sobaya atmıştık. İlerleyen zamanlarda ikimizin de yırtmadığı şiirler yazmaya başladık ancak o

şiirler de 18 yaşımdan sonra ikinci sobaya atma girişimine maruz kaldı. Bu şiirlerimin arasında sobadan kurtulan üç taneyken kardeşim Hüseyin'in şiirleri daha fazlaydı.

Sorunuzun ikinci kısmına gelince şairliği meslek olarak görmüyorum, bence şairlik bir kimlik olmaya daha uygun ancak hekimlik ise bir meslektir. O yüzden insanda bir uyumsuzluk olmaz. İnsan, makine mühendisiyken de çocukluktan beri getirdiği şairliği devam ettirebilir. İnsan mesleğini icra ederken şairliği başlangıçta kendindeki cevhere ulaşma gibi görüyor. Benim için de bu

Şiirler, müzik gibi ruhlar arasında köprü kurabildiği için de şairlik de insanlar arasında duygusal ve ruhsal anlamda iletişim becerisi kazandırabilir. Görünen dünyada ayrıymış gibi görünse de görünmez dünyada pek çok yerde birbirinin işlerini kolaylaştırır.

durum böyleydi. Tıbbiyeye başladığım 1950'li yıllarda şairlik benim için bir cevherdi ancak sonrasında dünya o dünya olmadı artık ve biz de sessizleşmeyi tercih ettik.

Sizce tababet ile edebiyatın birbiriyle bir ilişkisi var mı yoksa Fuzuli'nin "Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabib/ Kılma derman kim helâkim zehri dermandadır." dediği gibi çok ayrı dünyalara mı sahiptir?

Fuzuli devrindeki hekimlik anlayışını psikiyatri, psikoloji veya psikopatoloji gibi birbirine çok yakın sayabiliriz. Çünkü aşk, bir ruh hastalığı değilse de ruh üzgünlüğü, ruh çıkmazıdır. Fuzuli burada tabibe sen git benim mide ya da baş ağrıyla uğraş demekle şube seçimi yapıyor. Yoksa doktorlukla şairliği birbirinden çok uzak görmüyor. Tıbbın hiçbir şubesiyle edebiyat ayrı dünyalar değil. Çünkü tıp, az önce de ifade ettiğim üzere bir meslek, şairlik ise kimlik ve dolayısıyla bunlar insanın hayatında paralel gider. Birbiriyle ne birleşir ne de kesişir. Şiirler, müzik gibi ruhlar arasında köprü kurabildiği için de şairlik de insanlar arasında duygusal ve ruhsal anlamda iletişim becerisi kazandırabilir. Görünen dünyada ayrıymış gibi görünse de görünmez dünyada pek çok yerde birbirinin işlerini kolaylaştırır.

Bazı büyüklerinizin kelimelerin üzerinde fazla durduğunu yadırgadığınız bir anlayıştan sizin tabirinize kelime keleklerinin peşinde

koşmayı tercih etmenize dönüşen serüvendeki “kelimeler” hayatınızda neden bu kadar mühim bir hâle dönüşüverdi?

Çocukluk ve gençlik devrimizde dil, insanlar arasında bağ olan ve beynimiz nasıl yaratılmışsa o yaratılışa uygun yaratılmış olan gibi düşünür; “Dil, dildir işte bunun merakı mı olur?” derdim. Ancak 18-20 yaşlarına geldiğimde dilin başlı başına bir âlem olduğunu keşfettim. Anlamsız sesler bütünüken nasıl olmuş da kelime olarak vücuda gelmiş. Sonrasında Avrupa'nın bir ucundaki Latincenin grameri olduğu gibi, Çinlilerin komşusu Uygurların, Göktürklerin dilinde de gramer nasıl oluşmuş? Koyun, keçi peşinde sürülerini otlatan; beslenme, üreme dertleri içinde olan İlk Çağ insanların içinde Arapça dilbilgisi, Türkçe dilbilgisi, İbranice dilbilgisi nasıl doğuyor? Bu şaşılacak bir durum. Dilin, insan beyni, midesi gibi bir dünya değil, bambaşka soyut ve şaşılacak bir dünya olduğunu anladım. Tabii böylesi bir mucizeyi insan ancak 18-20'li yaşlarında anlamaya başlıyor ki o zamanlar bile dilin mahiyetinin tam anlaşılabilirdiği zamanlar değil. Ben kelimelerin önemini 25-30 yaşlarında kavramaya başladım. İşte o zamanlar kelimelerin zihne ve ruha hitap edebilen soyut bir dünyanın varlıkları olduğunu anladım. İnsanlar fabrika ayarlarında dil yokken doğuyor. Fabrika ayarlarında duygularla var.

Şairliği meslek olarak görmüyorum, bence şairlik bir kimlik olmaya daha uygun ancak hekimlik ise bir meslektir. O yüzden insanda bir uyumsuzluk olmaz. İnsan, makine mühendisiyken de çocukluktan beri getirdiği şairliği devam ettirebilir.

Ama o duyguları ifade eden, ajanlar sonradan yapıştırılıyor.

“Benim şiirim tüfeğidir kavgamın”/Diye kükreyerek / Zehir zemberek / Bir şiire başlamanın özlemiyle öleceğim” bu özlem nihayete erdi mi yoksa “Benim şiirim ne tüfektir / Ne kelebek / Ne de hayal ülkesinin narin bir kızdır / O, gözlüklü ve siyah kolluklu bir tapu sicil muhafızdır ki / Eski günler ve anıların tapularını saklar.” dizelerinizdeki gibi hâlâ tapu sicil muhafızı olarak anılarınızı mı saklamaya devam ediyorsunuz?

Bu sorunuza öncelikle kamyon arkası edebiyatından yola çıkarak cevap vereyim: “Ömür biter yol bitmez.” Anılar ve

özlemler, insanın ruhunda açılmış patikalardır. Güneş batarken Ahmet Haşim'in ruhunda nasıl “Yollar ki gider kimsesiz tehi, ebedî/ Onlar hangi bir belde-i hayale gider/ Böyle sessiz ve kimsesiz şimdi.” dediği gibi insanın ruhunda da günde birkaç defa özlemlerin patikaları uzanır gider. İnsanın her günü birbirini tutmaz ve kimi günler hastalık kimi günler başka düşünceler sebebiyle on beş gün veya bir ay ara verir bu patikalarda gezintiye. Ancak anılarından ve özlemlerinden hiç vazgeçemez. İnsanın ömrü de bu patikalarca uzayıp gider.

Eriyen Mumlar adlı kitabınızın ön sözündeki “Ne oldular onlar, neden gittiler? Bizim duymadığımız bir sayha mı işittiler?” dizelerinizde o eriyip giden mumlardan sizi çokça etkileyen ve unutamadığınız birkaç isimden bahsedebilir misiniz?

Bu, zor bir seçim olacak benim için çünkü çok isim var. Ancak sorunuza cevap mukabilinde Taşlıcalı Yahya ile Yahya Kemal'i söyleyebilirim. Taşlıcalı Yahya'yı üniversite mezunu iken divanını okumakla sevdim. Onun Rüstem Paşa'dan korkmadan Şehzade Mustafa'ya yazdığı “Medet medet bu cihanın yıkıldı bir yanı/ Ecel celalileri aldı Mustafa Han'ı” dizeleriyle başlayan mersiyesi beni çok etkilemişti. Taşlıcalı Yahya bir asker, bir akıncı olduğu için lirik şiirleri azdır ama bir iki beytiyle insanı 12'den vurur.

Yahya Kemal'i de şu şekilde sevmiştim:
Çocukluğumuzda babam eve *Boğaziçi*
mecmuasını getirirdi. Bu mecmua çok özenle
basılırdı. Abim, babam, amcam okuduktan
sonra dolabımızın rafına konulurdu. Ben ve
kardeşim Hüseyin okumayı öğrenir öğrenmez
o mecmuaları defalarca okurduk. Orada Yahya
Kemal şiirleri azar azar yayımlanırdı. O zamana
kadar aruzla şiir görmemiş altı yaşındaki bir
çocuk olmama rağmen Yahya Kemal'in "*Günlerce
ne gördüm ne de bir kimseye sordum/ Ya rab hele kalp
ağrılarım durdu diyordum.*" dizeleriyle karşılaşınca
büyülenmiş gibi olmuşum. Yahya Kemal'le
tanışmayı çok istedim. Onu sevdiğimi bilen bir
büyüğümüz "Seni Yahya Kemal'le tanıştıtırırım."
dedi ama herhâlde olur düşüncesiyle bunu
söyledi. Benden en az 33 beyitlik aruzla Yahya
Kemal kasidesi yazmamı istedi. Yahya Kemal'i
şiirle etkileyebileceğimizi düşündü sanırım.
13 yaşında olmama rağmen 15 günde 15 beyit
yazdım ama 33 beyte tamamlayamadım. O
yazmış olduklarım da evin ısıtmasına 15 beyitlik
bir katkı sağlamış oldu.

**"Kendisine düşünme kalıplarını sunmuş olan
ana dilinin geçmiş ve geleceğine yahut kendi
toplumunun sosyoekonomik sorunlarına
ilgisiz olan bir aydın, aydın-entel arasında
bir yerdedir." sözünüzden hareketle aydınla
entelektüel arasındaki farktan ve aydın
olabilmenin sorumluluğundan kısaca söz
edebilir misiniz?**

İçinde yaşadığı toplumun dertleriyle de ilgilenen
insana bence entelektüel denmez aydın denir.
Bunu başka bir yazardan ben de katılarak aldım.
Aydın, sorumluluk alan entelektüeldir. Mesela
Osmanlı Devleti'nin, ülkesinin geleceğini "*Git
vatan Kâbe'de siyaha bürün/ Bir kolun Ravza-i Nebi'ye
uzat/ Birini Kerbela'da Meşhede at*" diyerek dert
edinen Namık Kemal, hem Türk hem Müslüman
biri olarak Osmanlı Devleti'nin geleceğine
yönelik sorumluluk üstlenmiş bir aydındır. Her
insan içinde yaşadığı toplumun geleceğinden
ve şimdiki hâlimden sorumludur. Aydın olan
insanlar da bu sorumluluklarının farkında
olup kendilerine düşeni yerine getirerek aydın
unvanını kendi manevi dünyalarında alırlar.

ÖZ GEÇMİŞ

Prof. Dr. Hüsrev Hatemi, 12
Aralık 1938 tarihinde İstanbul'un
Beyoğlu ilçesine bağlı Feriköy'de
doğdu. Güney Azerbaycan'dan
göç etmiş bir aileye mensup
olan Hüsrev Hatemi, ilk ve orta
öğretiminden sonra İstanbul
Üniversitesi Tıp Fakültesini
bitirdi ve 1966 yılında fakülteye
iç hastalıkları asistanı olarak
girdi. Sırasıyla 1971'de doçent,
1978'de profesör oldu. İstanbul
Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp
Fakültesinde öğretim üyesi
olarak uzun yıllar çalıştı.
Tıbbiyenin yanı sıra şiir, deneme,
inceleme ve anı türlerinde
eserler kaleme alan Hatemi'nin,
"İkbal Gazeli" isimli ilk şiiri
1962'de *İslâm* dergisinde yer
aldı. Diğer şiir ve denemelerini
Fikir ve Sanatta Hareket (1966-
79), *Türk Edebiyatı* (1985-89),
Cumhuriyet, *Milliyet*, *Mavera*, *Tarih
ve Toplum* (1984-88), *Tercüman*
(1989) gibi dergi ve gazetelerde
yayımladı. "İkbal Gazeli" adlı tek
şiiriyle *İslâm* dergisinin 1963'te
açtığı şiir yarışmasında birincilik
ödülünü, *Yozlaşmadan Uzlaşmak*
kitabıyla da Türkiye Yazarlar
Birliği 1988 Deneme-Eleştiri
Ödülü'nü kazandı. 1994'te yılın
şairi seçildi. *Karakavak* isimli bir
şiir kasedi yaptı. Türk Tıp Derneği
ve Türk Tarihi Kurumu üyeliğinde
bulundu.

YAŞAMIN TEKRARI YOK

■ Mehmet KAHRAMAN

Belli bir yaşa geldikten sonra hayatı sorgulamak, geçmişini düşünmek kaçınılmaz oluyor. Gençken aklına gelmeyen pek çok şey yaşlılıkla birlikte hatırlanmaya başlıyor. Önünde hayal kurabileceğin bir gelecek olmadığı için yaşam çok gerilerde kalmış hissine kapılıyorsun. Ve kaçınılmaz olarak şu soruyu soruyorsun? “Gerçekten yaşadım mı?” Geçenlerde bir dostumu derin düşünceler içinde bulmuştum. “Abi hayırdır, dalmış gitmişsin.” dedim. “Elli sekiz sene nasıl geçti onu düşünüyordum.” dedi. Bunu söyleyince aklıma bir roman ve bir film geldi; biri Tolstoy’un *İvan İlyiç’in Ölümü*, diğeri Kurosawa’nın *Yaşamak* filmi. Bu iki eser insan gerçekliğini öyle güçlü ifade eder ki ister istemez kendinizi sorgulamaya başlarsınız. Edebiyatın, sanatın amacı da gerçeğin yüzümüze çarpılması değil mi zaten?

“Sorgulanmamış hayat yaşamaya değer.” der Sokrates. Ne yazık ki hayatımızı büyük oranda alışkanlıklar yönetiyor. O kadar alışmışız ki hiçbir şeye hayret etmiyoruz. Her gün bir sürü mucize

gerçekleşiyor, farkına bile varmıyoruz. Kendimizi tanımadan, isteklerimizin, beklentilerimizin, öfkelerimizin gerçekte ne olduğunu düşünmeden geçip gidiyor ömrümüz. Rutin, sıradan, heyecansız, coşkusuz, hayret etmeden bitebiliyor bir ömür. Ekonomik koşulları, çalışma şartlarını bahane ederek yetersizliğimizi, tembelliğimizi, haset düşüncelerimizi görmezden geliyoruz. Yaşamın sonuna geldiğimizde anlıyoruz elimizden gidenleri. Hüznün ağırlığıyla geçmişe bakıp kaçırdığımız hayata esef ediyoruz. İşte kurmaca bu gerçeği gösteriyor bize; tabii ki düşünerek, tefekkür ederek okuyabilirsek.

Tolstoy, *İvan İlyiç’in Ölümü*’yle yaşamamışlığın pişmanlığını çok güzel anlatmıştır. Dışarıdan bakıldığında iyi bir hayat yaşamıştır İvan İlyiç. Yüksek rütbeli bir yargıçtır, mevki makam sahibidir, zengindir. Büyük bir evi ve hizmetçileri vardır. İmrenilecek bir yaşam aslında. Peki, nedir onu hayıflandıran şey? Neden iyi bir hayat yaşadığını hissetmez? Sahip olduğu her şeyin geçici olduğunu şimdi görmüştür

İvan İlyiç. Ölüm döşeğindeyken hayatını, kariyerini, servetini, ailesini sorgulamaya başlar. Uğruna hayatını adadığı ne varsa bir anda gözüne boş görünmüştür. Pişmanlığını “Belki de sürdürdüğüm yaşam, sürdürmem gereken yaşam değildir.” diyerek belirtir. Hayatını hiç sorgulamamıştır. Daha çok olanaklara sahip olmayı, itibar ve saygınlığı öncelemiştir. Hayatın anlamını yanlış yerde aramıştır. Bunu ölüm döşeğindeyken fark etmek ne acı! Yaşam bitmiştir artık.

İnsan bir şeyin kıymetini onu kaybedince anlıyor. Diğer kayıplarda bir telafi imkânı hep vardır ancak yaşamın telafisi yok ne yazık ki. Doğamız gereği aceleciyiz, şikâyetçiyiz, nankörüz, mızımız, isyan hâlindeyiz. Lüks içinde yaşamayı hayal edip elimizdekilerin kıymetini bilmiyoruz. Alışkanlıklarımızın getirdiği körlükle güzellikleri fark etmiyoruz, böylece sıradanlaşıyor hayatlarımız. Kurosawa da bu sıradanlığa dikkat çekiyor *Yaşamak* filminde. Kahramanımız altmış yaşlarında bir erkek. Otuz yılını belediye dairesindeki kırtasiye

işleriyle geçiren Watanabe, bir gün mide rahatsızlığı nedeniyle doktora gider. Çok az ömrü kaldığını anlayan Watanabe yaşanmamışlığın hüznüyle boşluğa düşmüştür âdeta. Dış ses Watanabe'yi şöyle tanımlar: “Sonuçta yaşadığı kendi hayatı değil, yalnızca zaman geçiyor. Diğer bir deyişle, aslında gerçekten yaşamıyor.” Son bir gayretle hayatını yaşamaya çalışır kahramanımız. İlginçtir ki o zamana kadar evden işe, işten eve giden kahramanımızın yaşamak konusunda hiçbir fikri yoktur. Eşi öldükten sonra bütün ilgisini oğluna vermiş, bu nedenle yaşamı sürekli ertelemiştir. Eğlenmeyi, para harcamayı, kısacası hayatı bilmemektedir. O an hayatın anlamını ve varoluşunu sorgulayan Watanabe şöyle sorar kendine: “Onca yıl hayatımda ne yaptım bilmiyorum. Kendime çok öfkeliyim.” Kalan ömrünü güzel yaşamak ister, bankadan parasını çeker ve son günlerini gönlünce geçirmeye çalışır.

Soren Kierkegaard, “Hayat geriye doğru anlaşılabilir.” der. Gençken geriye bakacak bir hayatımız olmadığı için kendimizi doğru konumlandıramıyoruz maalesef. Zamanın akışı içinde kaybolup gidiyoruz. Doğru bir bilinç yapısını oturtamazsak küçücük dünyalarımıza sıkışıp kalabiliyoruz, bu iki karakterimizde olduğu gibi. Ölüm döşeğindeyken hayatı sorgulamak kaçınılmazdır ancak bunun için ölümü ya da yaşlanmayı beklemeye gerek var mı? Okuduğumuz

kitaplar, seyrettiğimiz filmler bize hayatı anlatmıyor mu? Hatta büyüklerimizden hayatın kıymetini, yaşamın güzelliklerini dinlemiyor muyuz? Öyleyse neden pişman olmayacağımız bir hayat yaşamaya çalışmıyoruz?

O zaman soruyu şöyle değiştirelim: Pişman olmayacağımız hayat nedir? Nasıl bir hayat yaşarsak nedamet etmeyiz? Bu soruya hepimiz farklı cevaplar verebiliriz. İlki, dinî hassasiyetlere riayet edersek ölüm anında pişmanlık duymayız, şeklinde olabilir. Diğeri, dünya nimetlerinden ziyadesiyle faydalanmakla geçen bir ömrü kâr hanesine yazabilir. Herkes kendi inanç, ideal ve dünya perspektifinden yanıtlayacaktır soruları. Ama hiçbir yanıt o son dakikalardaki kadar sarsıcı olmayacaktır. Çünkü can alıcı soruyu sormak için henüz zaman vardır. Başkası sorduğunda değil asıl önemli olan kendine sorduğun vakittir. Hayat geçip gitmiş, plan yapmanın gereksizliği, hayal kurmanın mantıksızlığı seni o büyük boşluğa sürüklemiştir. Elbette inanan insan için böyle bir boşluk tahayyül edilemez ama insan bu, robot değil ki, o anda ciğerinden sökölüp gelir kelimeler.

Dünyaya gelirken ona ait bilgilerle doğmayız. Hayata dair ne varsa burada, yaşayarak öğreniriz. Öğrenmek için bir öğreten olmalı değil mi? İhtiyaçlarını bile karşılayamadığın bir dönemde kimden öğreneceksin? Tabii ki ilkin anne babadan.

Yemek yemekten giyinmeye, konuşmaktan oturup kalkmaya; birçok şeyi ailede öğreniriz. Bunlar bilinçli şekilde öğrendiklerimizdir. Bir de bilinçsiz, kendiliğinden öğrendiğimiz hususlar vardır, her aileye özeldir. Cesaret, korku, kaygı, öz güven, alışkanlıklar gibi. Kişiliğimizi, kimliğimizi oluşturan asıl unsurlar bunlardır; kararlarımızı belirleyen, yaşamımızı etkileyenler de. Neyin eksikliğini çekiyorsak dikkatimiz oradadır. Yaşamak aklımızın ucuna bile gelmez. Nefes alıp veriyoruzdur, bunu yaşamak sanırsınız. Sonra günün birinde o yaşa geliriz; her şeyi sorguladığımız yaşa. Ve can alıcı soruyu sorarız. "Ben yaşadım mı?" Acısıyla tatlısıyla günler

»»

Zorluklar, güçlükler hayatın kaçınılmaz gerçekleridir. Bazıları ağızda gümüş kaşıkla doğarken bazıları imkânsızlıklar içinde akşam eder. Burası imtihan dünyası, başımıza gelene yapacak bir şeyimiz yok ama başımıza gelene anlamlar yüklemek bizim elimizde.

««

geçmiştir ama bu, yaşamak mıdır?

Hayat bir imtihandır, tabii ki güçlükler olacaktır. Dört dörtlük yaşamak mümkün olmadığından mutluluk değil burada kastettiğimiz şey. Mutlu olduğumuz zamanları sayabiliriz ve gerçekten çoktur bunlar. Başarı hissi veren her şey mutluluğu çoğaltır. Fakat asıl dikkat çeken husus yaşamak hissini verdiği şeydir: Farkında olmak. Yani, hayatın, ânın bilincine varmak. Eşimizle muhabbet ederken muhabbet ettiğimizin farkında olmak, çocuğumuzla oynuyorsak oyunun tadını çıkarmak, işimizi yapıyorsak yaptığımız işin bilincinde olmak... Her ne yapıyorsak kendimizde olarak yapmaktır, yaşamak. Zihnimiz elbette dağılabilir, bazen farkında olmayabiliriz ama bu, günümüzün büyük bölümünün kapsıyorsa yaşam elimizden kayıp gidiyor demektir.

Yaşamın tekrarı yok, bunu biliyoruz ama yine de kendimiz olamadan ömrümüzü tüketiyoruz.

Önümüzde gürül gürül akan bir hayat varken sorunlara, eksikliklere, beklentilere odaklanarak hikâyemizi kaçırmıyoruz. Günümüzün çoğunluğu bilinçsizlik içinde geçiyor. Sabah kalkıyoruz, uyanmanın heyecanı, yeni güne başlamanın hevesi yok. Günler neredeyse birbirinin aynısı. Giyiniyoruz, yürüyoruz, otobüse biniyoruz, alışveriş yapıyoruz; hepsi otomatik pilota bağlanmış, kendiliğinden olup gidiyor. Üç rekât mı kıldım, dört mü diye tereddüt ediyoruz namazlarımızda. Kısacası alışkanlıklarımıza teslim yaşıyoruz günlerimizi. Hastalıklar, maddi sıkıntılar, başka zorluklar olabilir ama hayatta “zorlukla birlikte kolaylık” yok mu? O zaman bu ruhsuzluk neden? En önemli sebebi, öğrendiğimiz yaşam. Hayatın zor olduğu öğretildi bize, insanların kötü olduğu. Lakin zorlukla beraber kolaylık olduğu söylenseydi bakış açımızı değiştirip iyilikleri görebilseydik sanırım daha anlamlı ve coşkulu yaşayabilirdik. En basitinden

kendimize alan açmaya çalışabilir, huzur ve mutluluğa yatırım yapabilirdik.

Bununla ilgili ilginç bir anım var hep hatırlarım. İş yerimde uzun süreli bir inşaat işi oldu. Her gün aynı beş kişi geliyordu çalışmaya. İçlerinden bir tanesi farklıydı. Kendini hemen belli ediyordu. Diğerleri evden yırtılmış, omuzları yağ bağlamış iş kıyafetleriyle gelirken o normal elbiseyle gelir, üzerini orada değiştirdi. Tıraşlı, saç taralı, kendine bakan biriydi. Bir hafta sonra iş yerindeki herkes onu tanıdı. Kimse diğerlerinin ismini bilmezken onun ismini hepimiz biliyorduk. Çay molalarında, öğle arasında onunla sohbet edenler oluyordu. Hâlbuki ötekilerle aynı işi yapıyor ve aynı ücreti alıyordu. Onu farklı yapan neydi? Hayata bakışı. Aynı iş, aynı ücret ama bambaşka yaşam. Biri gergin, ruhsuz, hayattan bıkmış gibi; diğeri güler yüzlü, canlı, bakımlı. Fark o kadar belirgin ki. Buna benzer bir başka hikâye daha geldi aklıma. Bir katedral yapılacaktır. Hava çok sıcak, iş ağırdır. Dışarıdan bir adam gelir ve taş yontanlardan birine sorar. İlk işçi havanın çok sıcak olduğunu, işin ağır olduğunu, mecburiyetten çalıştığını söyler. Adam biraz ilerideki taş yontan işçiye sorar aynı soruyu. Muhteşem bir işte çalıştığını, ortaya çıkacak mabette emeği olduğu için mutlu olduğunu, inanılmaz keyif aldığını söyler. İş aynıdır, ikisi de taş yontmaktadır. Biri güzel bakarken öteki kötü taraflarına odaklanmıştır. Biri zevkle çalışırken öbürü lanetler okuyarak geçirir gününü.

Buradan çıkan sonuç açık: Nasıl düşünüyorsan öyle görürsün.

Zorluklar, güçlükler hayatın kaçınılmaz gerçekleridir. Bazıları ağzında gümüş kaşıkla doğarken bazıları imkânsızlıklar içinde akşam eder. Burası imtihan dünyası, başımıza gelene yapacak bir şeyimiz yok ama başımıza gelene anlamlar yüklemek bizim elimizde. Dışarıdan bakınca polyannacılık gibi görünüyor, senin tuzun kuru diyorlar; kurban rolüne bürünüp oturup ağlayalım mı? Ne yapalım? Dünyaya bir kez gelmişiz. Bize ayrılan süre içinde yaşayıp Rahman’a döneceğiz tekrar. Sızlanıp durmanın manası yok. Çünkü sızlanırken pek çok şeyi kaçırmıyoruz. Dünyanın koşturmacasına kanıp telaş içinde hareket ediyoruz. Hep bir yerlere yetişmeye çalışıyoruz. Faturalar, ödemeler, planlar derken kendimize zaman ayıramıyoruz. Ailemizle, dostlarımızla sağlıklı iletişim kuramıyoruz. Oysa hayatın güzellikleri burada saklı. Eşinle, çocuğunla geçirdiğin zaman; dostunla içtiğin bir bardak çay, anne babanla ettiğin sohbet; doğayla baş başa kalmak, yürüyüş yapmak, kitap okumak; iyilik yapmak... Ölüm döşeğinde hatırlayacak oldukların bunlardır muhtemelen. Sahip olduklarını hatırlamayacağına bahse girerim. Onların hepsi geride kalacak. Yaşamın güzelliklerini yaşamadıysan, hayat akıp gittiyse yanından ve sen ona karışamadıysan Watanabe gibi, Ivan İlyiç gibi “Ben yaşadım mı?” diye sormanın kimseye faydası olmaz.

EGE'DE SAKLI BİR HAZİNE: SELÇUK

Ahmet Mahmut ŞEN

İzmir'in Selçuk ilçesi, Ege'deki önemli tarihî mekânların yoğun olarak bulunduğu bir bölge olarak çıkar karşımıza. Gerek Efes Antik Kenti ve çevresi gerekse Anadolu Beylikleri döneminde Aydınoğulları Beyliğinden kalan eşsiz eserlerin yer aldığı bölge, kadim Anadolu coğrafyasının yüzlerce yıllık geçmişine ışık tutar.

Gezimize Selçuk ilçe merkezinde bulunan irili ufaklı binlerce Antik Çağ eserine ev sahipliği yapan Efes Müzesi'nden başlıyoruz.

Bu müzede bilginin binlerce yıllık tarihinin izini sürmek mümkün. Efes Antik Kenti'nde bulunan Artemis Tapınağı'ndan günümüze her ne kadar fazla bir kalıntı kalmamış olsa da hâlihazırda var olanlar Selçuk ilçe merkezinde en çok turist çeken yerlerin başında geliyor.

Efes Antik Kenti

Türkiye'deki herkesin mutlaka duyduğu ve televizyon ekranlarında en az bir kere gördüğü Efes Antik Kenti'ne müze kart ile ya da belli bir ücret karşılığında giriş

yapılabiliyor. Ayrıntılı gezmek isteyenlerin üç ya da dört saat gibi bir süreyi buraya ayırmaları gerekiyor. Ayrıca antik kentin içerisinde "Yamaç Evleri" kapalı alanı ise ilave bir ücret ile gezilebilmekte.

Efes denilince akla ilk gelen ikonik yapıların başında Celsus Kütüphanesi yer alır. Bu kütüphanenin o dönemde İskenderiye ve Bergama kütüphanelerinden sonra antik dünyanın en büyük üçüncü kütüphanesi olduğu biliniyor. Efes kazılarında neredeyse tamamı yıkık olarak bulunan

kütüphane, 1970 yılında Türk, Alman ve Avusturyalı arkeologlar tarafından yaklaşık yedi sene süren rekonstrüksiyon çalışması ile ayağa kaldırılmış.

Efes Antik Kenti, yerli ve yabancı binlerce turiste hâlen ev sahipliği yapan önemli bir turistik merkez konumunda. Kuşadası sahiline yanaşan uluslararası deniz seyahati yapan gemiler ile gelen binlerce yabancı turist,

günübirlik turlar ile antik kente kolay bir şekilde ulaşım sağlıyor.

Ayasuluk Tepesi

Antik kentin ardından gezimize Selçuk ilçe merkezinde, bölgeye hâkim bir tepede bulunan Ayasuluk Kalesi ile devam ediyoruz. Tepede Aziz Yohannes Bazilikası, St. Jean (Aziz Yahya) Kilisesi, Selçuk Kalesi, Kaleiçi Camii gibi birçok unsur bulunuyor.

1071'den itibaren Anadolu'yu yurt tutmaya başlayan Türklerin eline geçen kale; 1097 Haçlı Seferi sırasında yeniden Bizans'ın kontrolüne girmiş. Batı Anadolu'nun önemli ticaret şehri olan Ayasuluk'ta her çeşit milletten tüccarlar varmış, hatta bir Müslüman tüccar kolonisi de mevcutmuş. Şehir, Mentşe Bey'in damadı Sasa Bey tarafından 1304'te kesin olarak Türk hâkimiyetine alınmış, 1309'a doğru ise Aydınolu Mehmed Bey'in eline geçmiştir. Ayasuluk, Aydınoluğlarının deniz seferleri ve ticareti için önemli bir iskele durumunda imiş; ayrıca 14. yüzyılda

özellikle İtalyan ticareti için ayrı bir öneme sahipmiş. Aydınoluğlarından Ayasuluk hâkimi Hızır Bey, papalık ve onun müttefikleriyle ticari anlaşmalar imzalamış, hatta şehirde bir Venedik konsolosluğu kurulmuş. Hızır Bey'in ölümünden sonra İsa Bey Ayasuluk'a hâkim olmuş ve burada sanat değeri çok yüksek olan kendi adıyla anılan camiye inşa ettirmiş.

Evliya Çelebi, buranın eski harabelerinden ve ihtişamından söz ederek kendi zamanındaki Ayasuluk'un 20'si kale içinde, 100'ü dışarıda 120 kadar eve (yaklaşık 600 kişi), yirmi dükkâna, bir mescit, bir küçük han ve hamama sahip olduğunu yazar. 1914'te Selçuk adını alan Ayasuluk, Cumhuriyet Dönemi'nde önceleri Kuşadası kazasının bir nahiyesi durumunda iken 1957'de ilçe olmuş.

İsa Bey Camii ve Hamamı

Selçuk ilçesinde Anadolu Beylikler döneminden kalma oldukça fazla irili ufaklı ortalama altı yedi asırlık onlarca mescit ve cami bulunuyor. Bunlar arasında başı çeken en önemli eserlerden biri, Aydınoluğları Beyliği'nden kalma İsa Bey Camii. Ayasuluk Tepesi'ne sırtını yaslamış Şam Emevi Camii'nin küçük bir kopyası niteliğindeki İsa Bey Camii, tarihî mirası ve mimari özellikleri ile önemli bir değer olarak bizi karşılıyor. Biz de Ayasuluk gezimizin ardından yönümüzü İsa Bey Camii'ne çeviriyoruz.

Efes Antik Kenti, yerli ve yabancı binlerce turiste hâlen ev sahipliği yapan önemli bir turistik merkez konumunda. Kuşadası sahiline yanaşan uluslararası deniz seyahati yapan gemiler ile gelen binlerce yabancı turist, gününbirlik turlar ile antik kente kolay bir şekilde ulaşım sağlıyor.

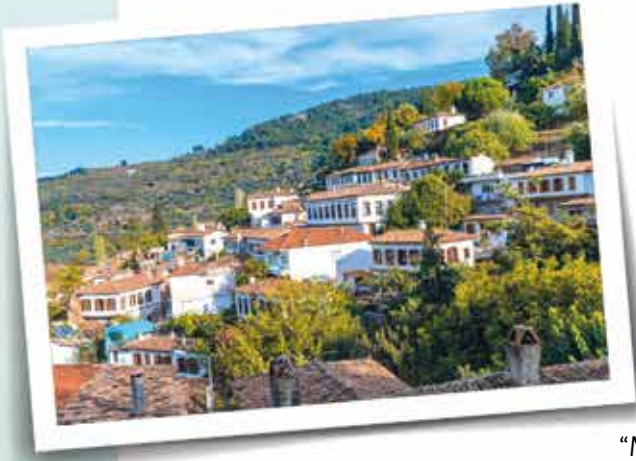
Caminin imam hatibi, şehit babası İbrahim Taşdemir, camiye gelen turistlere İngilizce başta olmak üzere yirmiden fazla dilde temel kavramlarla camiyi anlatıyor ve gönüllü irşat hizmeti yürütüyor. Ayrıca turistlere kendi dillerinde Kur'an-ı Kerim hediye ediyor.

Caminin mimarisinden bahsedecek olursak; batı kapısında bulunan inşa kitabesine göre 1375 yılında Aydınoğlu İsa Bey tarafından mimar Ali b. Müşeymeş ed-Dımaşkî'ye yaptırılmıştır. Aydınoğlu İsa Bey'in düzenlediği vakfiyesi günümüzde mevcut olmadığından caminin tarihçesine dair eski seyahatnamelerden bilgi edinilebilir. Evliya Çelebi, ziyaret ettiği yapıyı anlatarak içindeki tezyinattan bahsedip kitabesini kaydetmiş. Selçuk'un (Ayasuluk) Osmanlı hâkimiyetine girmesinin ardından İsa Bey Camii de bir süre sonra kendi kaderine terk edilmiş. Zamanla harap olan yapı, 19. yüzyılın sonlarında kubbelerine varıncaya kadar etrafını otlar sarmış olup çok bakımsız bir durumdaymış. Yapı, 19. yüzyılın ikinci yarısında bir süre kervansaray olarak da kullanılmış. Bu sırada binada birtakım değişiklikler

yapılmış ve tahribatlar meydana gelmiş. Nitekim güney duvarındaki mihrap sökülmüş, buradan bir kapı açılmış. Yine bu dönemde doğu ve kuzey kapılarından kitabeleriyle çeşitli mimari parçaları sökülerek alınmış. Yapı, hem çok harap hem de özgün karakterini önemli ölçüde kaybetmiş olarak günümüze ulaşmış. Maarif Vekâleti ve İzmir Vakıflar Müdürlüğü'nün iş birliğiyle 1934 yılında restorasyona alınan cami, bu tarihten sonra da değişik zamanlarda Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiş. Bu çalışmalar öncelikle yapının iç ve dış kısımlarının temizliğine yönelik olmuş, ardından uzun süredir açık bulunan yan neflerin üzeri örtülmüş. Yapı 1988 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yeniden restore edilmiş.

İsa Bey Camii, yalnız Aydınoğulları Beyliği'nin değil Beylikler Dönemi mimarisinin de en önemli yapılarından biri. Yapının enine gelişen cami mekânı ve buna kuzeyden bitişen revaklı avlusu, plan şeması olarak Anadolu Türk mimarisinde birkaç örnek dışında pek kullanılmayan

fakat Osmanlı Selatin camii mimarisinin bir bakıma öncüsü olan farklı bir uygulamayı gösterir. Ait olduğu dönemden başlayarak Anadolu Türk mimarisinde önemli etkileri görülecek olan bu yeni plan şemasının esasları Suriye'deki İslam mimarisine dayanır ve Şam Emeviye Camii'ne kadar inen eski bir geçmişe sahiptir. Suriye mimarisinde değişik şekillerde uzun zaman uygulanmış olan bu şema, Şamlı mimar aracılığıyla İsa Bey Camii'nde yeni bir anlayışla denenmiştir. Revaklı avlu ve cephe mimarisiyle Osmanlı mimarisine değişik açılardan kaynak oluşturması bakımından son derece önemli yapılardan biridir.

Yine İsa Bey'in imar ettirdiği camiye yakın bir konumdaki İsa Bey Hamamı, klasik Türk hamamı mimarisi olan kubbeli formdadır. Günümüzde metruk bir şekilde bulunan hamam, büyük ölçüde yapısal olarak bütünlüğünü korumaktadır. Hamam, kesme taş ve tuğladan yapılmış olup soğukluk, ılıkılık ve sıcaklık gibi temel hamam bölümlerinden meydana gelir. Bu bölümler kubbelerle örtülü olarak inşa edilmiş

olup günümüzde bazılarında yer yer çökmeler mevcuttur.

Meryem Ana Evi ve Şirince Köyü

Efes gezisini bir güne sığdırmayanlar için ilçeye 10 km mesafedeki

"Meryem Ana Evi" de görülmeye değer noktalardan. Burası, 19. yüzyılda keşfedilen, Hz. Meryem'in son zamanlarını geçirdiği iddia edilen ve kiliseye çevrilerek günümüzde de kilise olarak kullanılan bir yer.

Yine son yıllarda gündeme gelen turistik yerlerden biri de Şirince Köyü. Uzun yıllar Rumların yaşadığı köye nüfus mübadelesinden sonra Türkler yerleşmiş. O yıllardan kalma köydeki iki kilise, müze olarak ziyarete açık. Köye has mimariye sahip evleri ve dar sokakları görmek için her gün onlarca otobüsle bölgeye yabancı turist geliyor.

Çöp Şişin Hikâyesi

Bu kadar gezip yöresel bir tat denemeden gezimizi noktalamak olmaz. İzmir ve Aydın illeri arasında kalan bu bölgede en çok tercih edilen yemeklerden "çöp şiş" bizim ilk tercihimiz oldu. Ana yolların üzerinde oldukça fazla işletme var. Herhangi birine girip bu özel lezzeti deneyimliyoruz. Çöp şiş, neredeyse bir karış büyüklüğündeki kürdanlara dizilen kuşbaşı etler ve kuyruk yağından oluşuyor. Sırayla et ve yağ şeklinde kürdana takılan etler çok da uzun sürmeyen

bir mangal serüveninden sonra masanıza servis ediliyor. Ustaya doğunun lezzeti çöp şiş nasıl buralarda meşhur oldu, deyince bize şu cevabı veriyor: "(İşletmenin arkasında kalan demir yolunu göstererek) Anadolu'nun ilk demir yolu hattı olan İzmir-Aydın demiryolu hattı 1856 yılında burada inşa edilmiş. İnşasında çalışan işçiler pratik bir yemek olarak yonttukları ağaç dallarına dizilen etleri yakılan ateşte pişirmeye başlamışlar ve böylece çöp şiş ortaya çıkmış."

Bu hikâyede Anadolu'nun ilk demir yolu hattının buraya inşa edilmesi esas dikkatimizi çeken şey oldu. Kısa bir araştırmadan sonra "Osmanlı Demiryolu Şirketi" (ORC-Ottoman Railway Company) adıyla imtiyaz verilen bir İngiliz şirketin Konya'ya kadar uzanan bir demir yolu hattı planının ilk etabı olarak bu hattı inşa ettiğini öğrendik. Bölgede bulunan Efes Antik Kenti, Artemis Tapınağı, Ayasuluk Kalesi'ndeki bazilikalar gibi yüzlerce yıllık tarihî değerlerin İngiliz arkeologlar tarafından bu tarihlerde keşfedilip gün yüzüne çıkarılması ile aynı tarihlere denk gelmesi ise oldukça manidar.

Selçuk denilince her ne kadar akla ilk olarak antik dönem kalıntıları gelse de Türk-İslam sanat eserleri de oldukça önemlidir. İzmir'in tarih kokan bu şirin ilçesinde kısaca saydığımız bu yerleri gezmek için bir günden fazla bir süreye ihtiyacınız olacak. Şimdiden hazırlığınızı ona göre yapın. İyi gezmeler...

AİŞE BİNT TALHA B. UBEYDULLAH

İlim ve edebiyatla mücehhez, meşhur tâbiîn

■ Meryem DALĞIÇ

Başkanlık Vaizi

Kadın ve erkek... Aynı özden yaratılan, vahye muhatap kılınan iki değerli varlık. Yeryüzünü imar vazifesini birlikte üstlenen iki kıymetli halife. Halife, yaratılış gayesi gereği dünyada iyiliği ve güzelliği yayma mücadelesi veren, salih ameller işleyen Allah'ın kulu. Her ikisi de farklı özellikleriyle birbirini tamamlayan ve bir medeniyetin inşasında katkı sunan münevver insan. Münevver; ilmi, bilgiyi ahlaki erdeme dönüştüren, etrafını aydınlatan ve topluma yön veren kişi. Nitelikleriyle toplum içerisinde göze çarpan, saygınlığı olan mümtaz bir şahsiyet. "Âb u tâb"; letafet, tazelik, zindelik anlamına gelen münevver kelimesi aynı zamanda bir kadın ismi. Elbette boşuna değildir bu adın ona verilmesi. Zira tarihsel süreçte toplumun imarında tüm letafet ve zarafetiyle daima

ön saftadır kadın. O; ilmiyle bilgisiyle farklı kabiliyetleriyle içinde bulunduğu cemiyete rehberlik eden güzide bir kandil. Kadim medeniyetten günümüze kadar adını bilmediğimiz, hayatlarına vâkıf olamadığımız nice kadın; ilimde, ticarete, yönetimde, edebiyatta, sanatta ve birçok farklı alanda kendilerini yetiştirdiler, toplumun inşasında etkin roller üstlendiler.

Bu güzide kadınlardan biriydi Âişe bint Talha. Nesebi, ilmi, iffeti, asaleti, güzelliği ve zenginliği ile yaşadığı dönemde oldukça meşhurdu Arap dünyasında. Babası ilk Müslümanlardan, vahiy kâtibi Talha b. Ubeydullah'tı. Annesi Ümmü Gülsüm ise Hz. Ebubekir'in en küçük kızıydı ve onun vefatından birkaç ay sonra doğacaktı. Hz. Ebubekir dünya gözüyle göremeyeceği evladının kız olacağını hissetmiş ve onu en güzel şekilde yetiştirecek olan

diğer kızı Hz. Âişe'ye emanet etmişti. Allah Resulü'nün sevgili eşi, müminlerin annesi Hz. Âişe, büyük bir ihtimamla büyütür kardeşi Ümmü Gülsüm'ü. Ancak babasının emaneti ile sınırlı değildir onun şefkat ve merhameti. Ümmü Gülsüm'ün kızı olan Âişe'yi de aynı ihtimamla yetiştirir teyzesi.

Allah Resulü'ne ve onun can yoldaşı olan dedesi Hz. Ebubekir'e yetişemese de ilim deryası bir teyzenin tedrisinde büyür Âişe bint Talha. Hadis ilmi başta olmak üzere, edebiyattan tarihe kadar geniş bir alanda bilgi ve donanıma sahiptir. Hadis rivayet etmesiyle meşhur olup bilhassa Hz. Peygamber'in (s.a.s.) aile hayatına dair hadisler nakleder teyzesinden. Hadis ilmindeki konumu ve güvenilirliği sebebiyle meşhur hadis tenkitçileri övgüyle bahseder kendisinden. Yahya b. Main onun hakkında, "sika ve

hüccettir”, İclî, ise “Medineli güvenilir bir tâbîdir” der. Ebû Zür’a ed-Dımaşki de insanların ondan hadis rivayet etmesini Aîşe bint Talha’nın edep ve fazilet sahibi olmasına bağlar. Hadis ilmindeki yetkinliği sebebiyle onun rivayetleri *Kütüb-i Sitte*’de yer alır (DİA, “Âişe bint Talha”, II, 207).

Âişe bint Talha, hadis ilminin yanı sıra şiir ve edebiyat konusundaki yetkinliği ile de meşhurdur. “Çocuklarınıza şiir öğretiniz ki dilleri tatlansın.” tavsiyesinde bulunan Hz. Âişe’nin tedrisinde yetişmesi, onun dilinin fasih olmasındaki etkenlerden biridir. Söz sanatının yaygın olduğu, maharetle kullanıldığı bir devirde Âişe bint Talha da Arap şiirine ve edebiyatına kayıtsız değildir. Şiir seven, bazen de şiir inşâ eden ve kaside okuyan biridir. Hatta bir gün, Cahiliye şairlerinden Kays b. el-Hudâdiyye’nin bir kasidesinin ilk on beytini okur, sonra da etrafındakilere: “Kim bu kasidenin bir beytini daha okursa ona elbisemi hediye edeceğim!” der. Ancak çevresinde kasideyi bilen hiç kimse çıkmaz ve kendisi okuyarak tamamlar. O,

edebiyata ilgi duyan biri olarak şiir meclislerine ev sahipliği yapar, şairleri ağırlar, onlara ikramlarda bulunur.

İlmi ve asaletinin yanı sıra kendine olan güveni, cesareti ile de tanınan güçlü biridir Âişe bint Talha. Yaşanılan şu hadise onun bu özelliğine bir örnektir sadece. Bir gün halkın dert ve şikâyetlerini arz etmek için Halife Hişâm b. Abdülmelik’in huzuruna çıkar. Niçin geldiği ona sorulduğunda ise “Cökten rahmet yağmıyor, sen de hakkımızı vermiyorsun.” der. Halife, gerekenin yapılacağını söyler kendisine. Akabinde onu, Emevî hanedanının ileri gelenlerin bulunduğu bir meclise davet eder. Arap tarihi, edebiyatı, şiir, yıldız ilmi vb. birçok mevzunun konuşulduğu bu mecliste o, engin bilgi ve birikimi ile çevresindekileri kendisine hayran bırakır, takdirlerini kazanır.

Yaşadığı toplumun sosyal olaylarına kayıtsız kalan biri

değildir Âişe bint Talha. O dönemde zenginliği ile öne çıksa da son derece cömerttir kendisi. İhtiyaç sahiplerine el uzatır, çeşitli vesilelerle onlara hediyeler dağıtır. Ruhunun güzelliği, suretine de yansıyan biridir aynı zamanda. Hz. Âişe’nin terbiyesinde yetişen Âişe bint Talha, fiziksel olarak teyzesine benzer ve müstesna bir yüz güzelliğine sahiptir. Tüm bu niteliklerinin yanı sıra o; iffeti, edebiyatla öne çıkar yaşadığı çağda. İlmi, asaleti, dirayeti ve cesareti ile kalır akıllarda. (Fatımatüz Zehra Kamacı, “Tâbiîn Döneminden Seçkin Bir Kadın Portresi Âişe bint Talha”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.49, s.127.160)

Âişe bint Talha, tüm bu vasıflarıyla ne güzel bir örnek ve rehberdir, kendisinden sonra gelen nesillere. İlimle irfanla donat benliğini; öz güven ve cesaretle ifade et kendini; iffeti, cömertliği kuşan, mesajını verir bizlere.

İYİLİK AİLEDE BAŞLAR

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

nsanın yaratılış gayelerinden biriydi yeryüzünü iyilikle, güzellikle imar etmek. Zira dünyayı yaşanılır kılan şeydi iyilik ve merhamet. Ve insana yakışan en güzel hasletti iyiliği kuşanmak. Peki, iyilik neydi? Güler yüz tatlı dildi. Tebessümle selam vermek, verilen selamı almak ve yaymaktı. Hal hatır sormak bir başkasının derdiyle

hemhâl olmaktı. En çok da aile fertlerinden haberdar olmak, onlara güzellikle davranmaktı. İyiliği çok büyük davranışlarda aramamak gerekirdi. Aslında iyilik gündelik yaşamın içinde küçük ama etkisi bir o kadar büyük davranışlarda gizliydi. Kötülüğün aksine o bağırılmaz gönül yormazdı. Sessizce gönül kapılarını aralardı. Sessiz olmasından mütevellit kötülüğe nisbeten yaygınlığı

az sanılırdı. Oysa iyilik gizli saklıydı. O hâlde iyiliği aşikâr kılmalı, daha çok konuşmalı ve dalga dalga tüm dünyaya yaymalıyız.

İyiliği konuşalım, iyiliği çoğaltalım gayesiyle çıktığımız bu yolda iyi aile örneklerini sizlerle buluşturmak üzere rotamızı Denizli'ye çeviriyoruz. Bu güzel diyarda hayatın zorluklarına birlikte göğüs germiş, birbirlerine destek olmuş, ihsanın, iyiliğin ailede başladığının güzel bir örnekliliği olan Meşe ailesi ile yolumuz keşişiyor. Onları tanımak adına sorularımızı kendilerine yöneltiyoruz.

Aile olmak; birbirinde tamamlanmak, aynı ideali paylaşmak ve huzurlu bir yuvada bir ömrü birlikte yaşamaktır. Meşe ailesi olarak sizin huzurlu birlikteliğe adım atmanızın hikâyesi nasıl başladı? Seher ve Halil çifti kimdir?

Bizim huzur dolu hikâyemiz bizden de eski aslında. Büyüklerimiz hem dünya hem gönül gözüyle bakarak bizi birbirimize yakıştırmışlar. Bizim bu hikâyemiz aslında onların gönüllerinden dillerine dökülen bir dua oluverdi. Eski bir aile geleneği de olan bu durum, bizim yuva kurmamızda da etkili oldu. Büyüklerimiz, bir bayram ziyaretinde konuyu bize açtı, biz de birbirimizi gördük ve “Olur.” dedik. Biz aslında teyze çocuklarıyız ama benim ailem İzmir’de; eşim ve ailesi de kayınpederim memur olduğu için Uşak’ta yaşıyor. Dolayısıyla biz birbirimizle orada karşılaştık.

Eşim Seher Hanım’ın görme engelli olduğu bana anlatıldı. Hem onu beğenmiş olmam hem de ailesini az çok tanımam gönlümü bu birlikteliğe daha da ısındırdı. O görüşmeler esnasında işlerini kendisinin yapabildiğini de gördüm ve onun bu hâlinin de bir engel olabileceğini düşünmedim. Akabinde de birbirimizi beğenip de tamam dedikten sonra ailelerimiz söz, nişan ve düğünlerimizi yaptılar. O gün bu gündür Rabbim de nasip etti beraberiz ve çok şükür mutlu bir şekilde hayatımıza devam ediyoruz.

Seher Hanım öncelikle sizi tanıyalım...

Ben Denizli’nin Çivril ilçesine bağlı Özdemirci kasabasında 1976 yılında doğmuşum. Babamın memur olması hasebiyle de Uşak ilinin Eşme ilçesinde ilkokulu arkadaşlarımın ve öğretmenimin yardımlarıyla bitirdim. Çünkü ben sadece ışık ve nesnelere görebiliyordum. Dolayısıyla tahtada yazılanları okuyamıyordum, arkadaşlarım bana okuyor, ben de dinliyordum. İlkokulu bu şekilde bitirdikten sonra eğitimime devam edemedim. 19 yaşında iken Rabbimin bana lütfu olan eşim karşıma çıktı ve bir ömrü birlikte paylaşmak üzere evlendik. Evlilik ve evlatları büyütme süreci esnasında da ara verdiğim okul hayatıma tekrar başlayamadım. Elbette her şey vaktini bekler, insan yeter ki hedeflerinden hayallerinden vazgeçmesin. Okumak, kendimi geliştirmek hayallerimden biriydi. Eşim imam olduktan sonra ortaokul, lise ve iki yıllık üniversite bitirdim. Şu anda lisans eğitimime coğrafya bölümünde devam ediyorum.

Halil Hocam...

Ben de eşimle aynı kasabada 1975 yılında doğdum. İlkokulu köyümde okudum. Sonrasında babam iş için İzmir’in Tokatbaşı Köyü’ne gidince biz de onunla birlikte gittik. O köyün cami hocası babama Kur’an’ı okumaya yönelik kabiliyetim olduğunu

söyledi. Babam da beni İzmir’e Kur’an kursuna gönderdi. Orada bir yıl okuduktan sonra imam hatip lisesine gittim. Sonrasında Seher Hanım’la evlendik ve Denizli’ye yerleştik. Evlendikten sonra özel sektörde on yıl kadar çalıştım ve beraberinde ilahiyat okudum. İlahiyatı okurken eşimin de tavsiyesiyle imam oldum. O gün bugündür imamlığa devam ediyorum.

Her insan farklı niteliklere, kabiliyetlere sahiptir. Öğrenmeye, çalışmaya azmettiği sürece bu yetenekleri ortaya çıkar ve kişi kendini, geliştirir, gerçekleştirir. Seher Hanım, sizin de azimle gayretle dolu bir hayat hikâyeniz var. Ne gibi zorluklarla karşılaştınız, engelleri nasıl aştınız?

Ben hiçbir zaman engelliyim diyerek bir köşeye oturup hayata küsmedim. Şu işi yapamıyorum, bu işi yapamam diye kendimi kısıtlamadım. Aksine bu işleri yapmalıyım ve de yapmam lazım diyerek sürekli kendimi geliştirmek için uğraştım. Bu düşünce üzerine bir mücadele içerisinde olunca da çok zorluk çekmedim. Kendimi kısıtlasaydım çok zorluk çekerdim. Belki başkasına muhtaç olurdum veya işlerde pek çok engel önüme çıkardı ama kendimi geliştirmeyi tercih ettim. Diyanet İşleri Başkanlığımızın engelli bireylere yönelik güzel çalışmaları var. Onlardan birisi de müftülüklerin açmış olduğu Kur’an kursları. Evlatlarımdan biri beni Kur’an kursuna getirdi

götürdü sağ olsun. Yaşım hayli ilerlemiş olmasına rağmen Braille alfabetini öğrendim, epey zorlandım ama başardık. Ortaokul, lise ve üniversite okurken gerekli materyaller olmadığı için biraz sıkıntı yaşadım ama gerek eşim gerek çocuklarım bana bu konuda da destek oldular. Bir de sınav esnasında okuyucu olan kimseler umarsızca okuyup moralimi bozdukları ya da bazı öğretmenlerin bilemediğim sorularda “Bilemeyecektin niye sınava giriyorsun.” gibi söylemlerini dahi işittim. Yılmadım, elhamdülillah başardım.

Ayrıca ev işlerinde de ütü ve yemek yapabiliyorum. Mesela yemek yaparken soğanın çıtırtı sesinden kavrulup kavrulmadığını biliyorum. Yemeğin piştiğini etrafa yaydığı kokusundan anlıyorum. Ayrıca örgü örmeyi de öğrendim. Kısaca insan kendisine inandığı ve güvendiği sürece Allah'ın izni ve keremiyle yapamayacağı bir iş yok.

İyilik ailede başlar ve tüm topluma yayılır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) de “insanların en hayırlısının ailesine karşı en hayırlı olanlar” buyururken öncelikle aile fertlerine iyi davranılması gerektiğine dikkatlerimizi çekiyor. Halil Bey, bir eş ve baba olarak ailenizde ihsan kavramını yaşanılır kılmak için neler yaptınız?

Ben kendimi bildim bileli hep başkaları için yaşamayı tercih

etmişim. Bir tebessümün dahi sadaka olduğunu bizlere tavsiye eden Peygamber Efendimizin ümmetinden bir fert olarak bekârlığımda sürekli şöyle dua ederdim: “Rabbim beni ihtiyacı olanlarla tanıştırsın.” Her gün evden çıkarken bile böyle dualarla ve düşüncelerle çıkardım. Çünkü insanlara yardımda bulunarak Rabbimin rızasını kazanmak isterdim. Rabbim de bana lütfedip yolda giderken birilerini karşıma çıkarır ve insanlara yardım etmemi sağladı. Böyle bir hayat üzereyken Rabbim karşıma eşim Seher Hanım'ı çıkardı. Büyüklerimiz kendisinden ve engelinden bahsedince aklıma ettiğim dua geldi ve işte fırsat dedim. Artık iyilik

yapma fırsatını aramama gerek kalmadı, fırsatın kendisi geldi ve hayatıma girdi diye düşündüm. Eşim benim için Allah'ın (c.c.) sadece bir emaneti değil, bana sunulmuş en güzel hediyesiydi. Eşimle evlendikten sonra da ailemizde diğer ailelerde olmayan bir güzellik gördüm. Bu durum benim davranışlarıma da yansdı ve eşime karşı daha dikkatli olmam gerektiğini düşündüm. Ailemizin bu kadar güzel olmasının belki de en büyük vesilesiydi. Dolayısıyla bu güzelliğin kaynağını koruyan, kollayan bir tavır içerisinde bulunmam gerektiğini düşündüm. Evde ona yapabileceğim ne varsa ev işlerine dair hepsini yapmaya gayret ettim ve ediyorum.

Büyüklerimizin de duasıyla çıktığımız bu yolculukta benim eşimi düşündüğüm kadar eşim de beni düşünür.

Peki, siz üç genç evlada sorsak:

Aile fertleri iyiliklerin çoğalması için birbirlerinin aynasıdır. Ailede sevgi, merhamet, adalet, hüsnü muamele, yardımlaşma gibi nice ahlaki erdemlerin yaşanılır olması o hanede iyiliğin varlığını gösterir. Bu anlamda ebeveynleriniz sizlere nasıl bir ayna oldu?

Biz üç erkek kardeşiz. Annemiz ve babamız bizim için çok değerli. Biz hep babamızın bize annemize yönelik nasihatleriyle büyüdük. Annemize dönük korumacı yönünü bize de verdi. Biz daha küçük yaşlardayken annemizin tek başına bir yere gidemeyeceğini ve bazı durumlarda yardımımıza ihtiyacı olduğunu öğrenmiştik. Kısacası annemizin özel ve önemli olduğunun farkındaydık ve babamızdan da bunu bizzat görüyorduk. Babamızın annemize desteğini ve yardımlarını görerek büyüdük. Babam ev işleri dışında annem bir yere gidecek olduğunda onu kesinlikle yalnız bırakmıyor. Her zaman annemle ve annemin yanında olmayı kendisine sanki bir görev addetmişti ve bundan da mutluluk duyuyordu. Bizler de babamın bu merhamet ve sevgisinin, annemin de babama karşı sevgi ve saygısının hüküm sürdüğü bir yuvada yetiştik. Annemizin

ve babamızın başka hiçbir anne ve babaya benzemeyen özellikleri vardı. Sanki onların birbirlerine olan sevgileri, saygıları çok farklıydı. İyi ki böyle bir mutluluğun, huzurun içerisine doğmuşuz ve ahlaklı bir şekilde büyümüşüz dedik. Babamızın ve annemizin dediği “biz” kavramı bize de öyle işlemiştir ki bir şeyi yapmadan önce annemiz ya da babamız üzülmü mü diye düşünürdük. Evimizdeki en önemli terazi annemin üzülmesi ya da mutlu olmasıydı. Dolayısıyla bu durum da bizim yaşantımızda bir otokontrol oluşturdu. Son olarak istişarenin belki de en güzel hâlini anne ve babamızda gördük ve öğrendik diyebiliriz.

Her şey vaktini bekler, insan yeter ki hedeflerinden hayallerinden vazgeçmesin. Okumak, kendimi geliştirmek hayallerimden biriydi. Eşim imam olduktan sonra ortaokul, lise ve iki yıllık üniversite bitirdim. Şu anda lisans eğitimime coğrafya bölümünde devam ediyorum.

Aile; paylaşmayı, geçinmeyi, sıkıntıyı hep birlikte göğüsleyip mutluluğu hep beraber yaşamayı gerektiren sıcak bir yuvadır. Aile fertlerinin zorlukları aşmalarında, birbirlerine destek olmaları ve iyiliği çoğaltmaları noktasında tüm ailelere, insanlara neler söylemek istersiniz?

Eşler görmek istedikleri sevgiyi, saygıyı ve hürmeti birbirlerine gösterebilirler ve bunu asla sakınmasınlar. İşte o zaman tabiri caizse baba evin kralı, anne evin kraliçesi olur. Aile içerisinde “ben” yerine “biz” kavramı yerleştiğinde zaten aile fertleri bir yarış ve enaniet içerisinde olmayı bırakır ve vücudun birer uzvu gibi hareket eder. Dolayısıyla bir olmayı ve bir vücut olmayı başarmak gerekir aile yaşamında. Ailenin her bir ferdi, birbirini gözünü sakınır gibi sakınmalı hem bu dünya hem ahiret için. Herkes iyiliği, güzelliği, tebessümü, güzel sözü, iltifatı evvela kendi ailesinde yeşertmeli ve çoğaltmalı. Bunu yaptıktan sonra zaten o ailedeki her birey; bu iyilikleri, güzellikleri gittikleri yerlere taşıyacaktır. Hayat hep güllük gülistanlık değil elbette. Sıkıntıların olduğu zamanlar da yaşanır her bir ailede. Mutlulukları nasıl paylaşıyorlarsa sıkıntıları da öyle paylaşmayı bilmeliler. İşte o zaman sağlam bir zemine oturmuş, mutluluk ve huzur dolu bir aile oluveriyor. Rabbim herkese mutlu ve saadet dolu bir yuva nasip eylesin...

SIRASIZ OKUL ÇATISIZ MAHFİL

■ Muhammet ERDEVİR

Yazarın yazma süreciyle dergiler arasında doğrudan bir ilişki vardır. İlk öyküler, denemeler dergilerin aracılığıyla okurla buluşur. Bu, yazarın yazdıklarıyla kabul gördüğünün ilk işaretidir. Yazarak yeni bir dünya kurabileceğini keşfeden yazar, bu dünyaya okuru da davet eder. Dergiler okurlar kadar yazar için de bir mektep görevi görür. Yazdığınız metne yeni bir gözle bakma imkânı bulur, iyi bir editörün yardımıyla metnin gediklerini kapatarak kaleminizi olgunlaştırırsınız. Dergi, bir yazar için her şeyden önce rüştünün ispatıdır. Derginin editörü, yayın kurulu ve yayının yönetmeninin onay vermiş olması; bu işlerden anlayan nitelikli bir okur grubunun dikkatini çekebilecek ölçüde bir metin yazıldığının göstergesidir.

Yazar muhakkak dergiler vasıtasıyla metinlerini bir değerlendirmeye tabi tutmalı, dergilerde okurun karşısına çık/a/mayacak metinleri yazmaya teşebbüs etmemelidir. Yazdıklarınız okurla buluştukça dergiler kaleminizi terbiye eden, kelimelerinize şekil veren bir okula dönüşür. Birçok edebiyatçı dergilere bir okul gözüyle bakar. Dolayısıyla edebiyat ve düşünce tarihimiz, dergilerin öğretici yönünün iyi kötü onlarca örneğine şahittir. Bugünün edebiyatını dergiler ve dergi çevreleri oluşturmuştur demek abartı olmaz.

1663'te Hamburg'da yayımlanan edebiyat ve felsefe dergisi *Erbauliche Monaths Unterredungen*, bilinen ilk dergi olarak kabul ediliyor. Bizde ise *Vekayi-i Tıbbiye* isminde ilmî bir dergi yayımlanır. Ardından Münif Paşa tarafından çıkarılan *Mecmua-i Fünun* dergisi yayına başlar. İlk gerçek ve popüler dergimiz işte bu "mecmua"dır. Mustafa Refik'in 1862'de çıkardığı *Mirat* ise ilk resimli dergimiz olarak tarihteki yerini almıştır. Fakat heyhat, *Mirat* sadece üç sayı çıkabilmiştir. Aslında bu, dergiciliğimizin akıbeti hakkında bir işaret fişeği gibidir. Basın yayın tarihimiz, birkaç sayı çıktıktan sonra kapanan dergilerle doludur. Hatta yayıncılar arasında "Her dergi kapanmak için çıkar." şeklinde latifesi bile yapılır bunun. Öyle ki tek sayı çıktıktan sonra kapanan onlarca dergi vardır. Cemil Meriç'in *Bu Ülke*'sinde geçen "Dergi, hür tefekkürün kalesi" cümlesi okurun malumudur. Ancak bu sözün devamı serencamımızı özetler niteliktedir:

"Kitap, çok defa tek insanın eseri, tek düşüncenin yankısı; dergi bir zekâlar topluluğunun. Bir neslin vasiyetnamesidir dergi; vasiyetnamesi, daha doğrusu mesajı. Kapanan her dergi, kaybedilen bir savaş, hezimet veya intihar. Bizde hazin bir kaderi var dergilerin; çoğu bir mevsim yaşar, çiçekler gibi. En talihlileri bir nesle seslenir."

İlk örneklerden bu yana özel ve meraklı bir kitleye hitap etmenin yanında aslında popüler kültürü merkeze almaları dergilerin belli başlı özelliği oldu. Müzik, çocuk, sanat dergileri yanında edebiyat, kültür, düşünce dergileri de zaman zaman bu yolu takip ettiler. Elbette nicelikten ziyade nitelik kaygısıyla hareket eden birçok yayın vardır ama kim sesinin daha çok insan tarafından duyulmasını istemez ki? Nihayetinde marifet iltifata tabidir. İlk bakışta çelişki gibi görünen bu durum aslında dergiciliğin en güçlü yanındır. Çünkü dergiler bu sayede kitlelere ulaşır, kendilerine has bir kültür atmosferi inşa ederler.

Dergi önce bir fikir ve iddia olarak oluşur. İddiasız yola çıkmış hiçbir yayın yoktur kanaatimce. Bu iddianın dile getiriliş ve ifade edilmiş şekilleri farklı olabilir. Yayın fikrinin akabinde bazen bir kişinin himmet ve gayretiyle, bazen bir ekibin bir araya gelmesiyle yoluna devam eder. Dergiyi çıkaran çekirdek ekibin iddiası derginin yayın politikasını belirler. Kitlelere hitap etmenin formülleri bellidir. Aynı şekilde nitelik kaygısıyla daha dar bir çevreye hitap edenler de olur bu yolda. Fakat ülkemizde dergicilik genelde büyük bir aşkla başlayıp hüsrarla sonuçlanan bir hikâyedir aynı zamanda. Bir derginin arkasında finansal bir kaynak yoksa, ekip derginin başında

yayını bir arada tutacak karizmatik bir liderden mahrumsa, hele hele dergi sırf görünmek ve isim yapmak maksatlı çıkarılıyorsa o yayın kısa sürede kapısına kilit vurmaya mahkûmdur.

Kurumların çıkardığı dergiler ve profesyonel olarak yayıncılık yapanların ömrü amatör ruhla yola çıkan dergilerden çok daha uzun sürer elbette. Ama ürünlerine dergilerde yer bulamayan yazar ve şairlerin bir tepki olarak çıkardığı dergiler kısa sürede ömrünü tamamlar. Burada iddia ve gayretin halis niyetli olmasına dikkat etmek gerek. Amaç kültür dünyasına katkı sunmak, bir okul olmak, yazar ve şairlerin seslerini duyuracakları bir platform sunabilmekse dergi bir şekilde bu misyonunu yerine getirmeyi başaracaktır. Zira hiçbir emek zayi olmaz. Anlık bir tepkiden güç almaktansa sanatsal, kültürel, fikrî saiklerden beslenmek derginin itibarı ve istikbali için daha anlamlıdır. Kurumsal dergiler bu anlamda büyük bir boşluğu doldurur. Yazar ve şairin emeğinin emanet edildiği yerler olan dergilerin daha çıkış noktasındayken sağlam bir ideale, bir gerekçeye sahip olması küçümsenemez bir ayrıcalıktır. Biraz da bu yüzden deneyimli yazarlar her yerde görünmektense belli mecralarda sürekli ve düzenli olarak yazmayı tercih ederler.

Derginin çıkış noktası ne olursa olsun dergiyi çıkaran ekip bir amaç taşıyor, bir rol üstleniyor.

Dergi çıkarmak “yazma”ya benziyor, o kişinin bir iddiasının olduğunu gösteriyor okura. Tıpkı iyi bir metnin kelime kelime bir araya getirilmesi gibi iyi bir dergi de büyük bir sabır ve emekle vücuda geliyor, okurun karşısında arzıendam ediyor.

Bence asıl vurgulanması, üzerinde asıl durulması gereken bu amaç ve rol. Dergi çıkarmak “yazma”ya benziyor, o kişinin bir iddiasının olduğunu gösteriyor okura. Tıpkı iyi bir metnin kelime kelime bir araya getirilmesi gibi iyi bir dergi de büyük bir sabır ve emekle vücuda geliyor, okurun karşısında arzıendam ediyor. Bu süreçte dergiler bir okul görevi de üstleniyor. Özellikle yazma yolunun başında, heyecan ve tedirginlikle kendine tutunacak bir dal arayan yazar adayları için. Birçok kişi kendi kendine bir şeyler yazar ama çok azımızın bunları başkalarıyla paylaşacak cesareti vardır. Peki, yazılanların gerçekten edebî değerinin olup olmadığını kim belirleyecek? Aile, eş dost, okul çevresi dışına çıktığımızda kimden görüş alacağız? İşte bu noktada devreye dergiler giriyor. Genelde metinlerin ret ve kabulüne dair açıklayıcı gerekçeler yazılmasa da bizatihi reddedilmek veya kabul edilmek bir kıstas oluyor yazar

adayı için. Yazdıklarının kabul görüp görmemesi, başlı başına bir değerlendirme göstergesi sayılıyor. Bu noktada dergi ekibinin edebî ve sanatsal zevklerinin kamilen oturmuş ve incelmış olması önemli bir kriter olmalı. Zira metni seçerken gösterilen hassasiyetin ölçüsü derginin niteliğini doğrudan etkiliyor. Bundan ötürü her kabul başarıyı göstermeyeceği gibi her ret de başarısızlık sayılmamalı.

Dergi bir okulsal dergi bürolarında gerçekleştirilen sohbet ve toplantılar ise bir akademidir diyebiliriz. Buralar, ustalarla amatörleri birleştiren, tecrübeli edebiyatçılarla yazma heveslilerini bir araya getiren birer laboratuvar gibidir. Buralara devam etmek, edebiyatın nabzını tutmak adına yazar adayları için ufuk açıcı olur. Sohbetlerde bahsi geçen kitaplar, adı anılan diğer dergiler, son zamanların dikkat çeken isim ve çalışmaları edebiyat kültürünün oluşmasında faydalıdır. İşte bu kültürel ortam, kendiliğinden bir edebiyat mahfili hâline getirir dergi bürolarını. Bu mahfiller de belki bir anda değil ama zaman içinde edebiyatı, kültürü, sanat hayatını şekillendirir. Ben dergilerin bu becerisini, insanları toplama ve belli bir düşünce etrafında kanalize etme kuvvetini kültür dünyamızın sağlıklı işleyişi adına çok faydalı buluyorum. Kültür ve edebiyat işleri biraz da mahfil işidir çünkü. Yazarların, şairlerin, edebiyatçıların bir araya gelmeleri, fikir alışverişi

yapmaları, aynı havayı solumaları gerekir ki yazma ceht ve gayretlerini diri tutabilsinler.

Dergicilik bahsinde günümüzün dijital imkânlarıyla yayına başlayan ve devam eden dijital dergilerden de söz etmek elzem. Teknolojinin getirdiği kolaylıklardan biridir dijital yayıncılık. Özellikle sosyal medya aracılığıyla artık aynı şeylere ilgi duyan insanların bir araya gelmesi son derece sıradanlaştı. Ortak zevk ve beklentileri olan kişiler hızla bir araya gelip dergi çıkarma fikri etrafında birleşebiliyor. Kâğıda bağımlılığın azalması, farklı platform ve araçlarla yayın yapabilme fırsatı, dizgi ve tasarım gibi süreçlerin artık teknik bilgi ve uzun tecrübe gerektirmemesi, dijital materyalin mekândan bağımsız bir şekilde hızla ve her yere dağıtımının yapılabilmesi gibi noktalar birçok kişiyi bu mecraya çekiyor. Tabii konvansiyonel medyanın güç kaybediyor oluşu, dijital platformlarının önünün açık olmasının da bunda etkisi var. Kusurlarına, eksiklerine ve nitelik sorunlarına karşın dijital dergiciliğin hızla geliştiğini de göz önünde bulundurmalıyız.

Dergi okumak hem bilinç hem kültür meselesi. Yazan insanlar edebiyatın nabzını tutmak, günceli takip etmek için mecburen dergileri izliyor. Böyle bir mecburiyeti olmasa da büyük bir bilinçle sevdikleri yazarları dergilerden okuyan okurları unutmamak lazım. Bilhassa aktüel dergiler gündemlerine taşıdıkları konularla okurlarını bilinçlendiriyor, onlara yeni ve farklı bakış açıları kazandırıyor. Yeni insanlara ulaşmak, takipçilerin kapılarını çalmak, dünyanın dört bir yanından okurlarla aynı noktada buluşmak bakımından dergiler okuma kültürümüzde önemli bir karşılık buluyor.

GARIPLERİN BAĞINDAN

■ Ebubekir KURBAN

Gariplikle “yakın olma hâli”ni yaşarız. Hakikatle hemhâl olan, sahipsiz değildir. Âlemin merkezinde Hak ile dosttur garip. O, gönlünü Hakk’a adanmış bir yolcu. “En yakın olma hâli”ni gönlünü hakikate açanlar yaşar. İnsanın hakikat macerası da kalbiyle dünya arasında salınan perdeleri aralamakla geçer.

Garip, eşya ile arasında bir sahiplik bağı kurmaz, kuramaz. İnsanı âlemlerin en zengini kılan o özgürlüktür. Kalbiyle baş başa olan, Hakk’ın bahşettiği tebessümle, zenginlikle bakar âleme.

Allah bazı kullarını saklar, fazla temas ettirmez dünyayla. Hak ile teması olan “kurbanlar” Allah’ın yeryüzüne bir ikramıdır. Cömertlikleriyle muhabbetleriyle Hakk’ı hatırlatmalarıyla insanlığa bir lütuftur. Onların hayatından nasiplenenler, ebediyet yolculuğunda neşeyle yol alır.

Gariplik bir anlamda dert sahibi olmaktır. İnsan dertleriyle garipler, Hakk’a yakın durur. Garip, ebedî yolculuğunda derdini azık edinir. Derdimiz var. O derdin bir sahibi var. O dert can yakabilir ama sahibinin hatırı var. Onun için aşkla yaşar insan. Aşkın sahibi var.

Gariplikle gurbet iç içe... Uzaklaştıkça gurbeti derinleşir garibin, gurbeti derinleştikçe sevgiliye özlemi artar. Gurbeti uzakta yaşayan, sevgiliye yakın olur.

İslam, gariplerin dinidir. Hüznü olanların, korunmuşların... Müminlerin, gariplerin yüzü Allah’ı hatırlatır. Onların yolculuğu Allah’adır.

Dünya, aşkı olana gurbet yurdudur. Hakikatin eşsiz parıltılarını burada görürüz. Yolculuğumuz gurbet hüznüyle başlar, vuslat neşesiyle kemale erer.

Her şey aslına rücu eder.

“Ne varlığa sevinirim, ne yokluğa yerinirim; aşkın ile avunurum, bana seni gerek seni.”

Garipler kendi kalplerinden yola çıkar, daha büyük bir kalbe iltica ederler.

SÖZÜN MİZANI

■ Gülşen ÜNÜVAR

Uzun zaman oldu kâğıdı kalemi elime almalı. O kadar ki sırçadan yapılma, ata yadigârı hokkada bekleyen mürekkebin kurudu. Kandilim nicedir yanmaz, perdelerim açılmaz. Mevsim yazdan güze döndü, sararıp solan yapraklara şahitlik etti şu feri sönmüş gözlerim. Dağlara taşlara bir ıssızlık çöktü, garip kaldı ağaçların dalları. Bilmem hazandan, bilmem hüzünden; ama vardır elbette bir hikmet hâli pürmelimizde.

Kendimden ve dahi ruh âlemimden bahsetmek emeliyle almadım elbette kalemi elime. Sen beni hoş gör evlat! Asıl niyetim sana sormaktır; gönlün nasıl? Umudun nasıl? Neşen, kederin, hevesin nasıl?

Beni soracak olursan, az evvel kâğıda döktüğümden hâlliceyim. İnsanoğlu bu, gökteki ay gibidir; kâh parlar kâh söner. Gün olur bulutun ardına gizlenir, gün olur ayan beyan kendini gösterir. Coşkun akan nehirler gibidir bazen. Bazense kurumuş, çoraklaşmış bir dere. Diyeceğim o ki her hâl mevcuttur insanoğlunda. Hoş görmek, hoş tutmak, hoş yormak düşer bizlere.

Söze başlamak zordur aslında evlat. Sürdürmek ayrı bir gayret. Sonlandırmaksa tam bir maharet. Nerede duracağını, nerede soracağını, neyi ne kadar anlatacağını iyi kestirmelisin. Kanın hızlı akar, bilirim. Varacağı yere

koşarak değil, uçarak gitmek istersin. Göğsüne sığmayan yüreğin seni kanatlandırır. Ancak, hâlimi arz edeyim derken aşırıya kaçmaktan sakınmalı insan. Ben derim ki; **çok sözde fazla yarar görmedim ama söylemeyi de yararsız bulmadım.** Bundandır, mektubuma bir türlü başlayamayışım. Söylesem, dağ olur dikilir başında cümleler. Yok, söylemesem, belki gücenir ata yadigârı kelimeler. Gel biz orta yolu bulalım evlat. Ben yazayım sen oku, ben atayım sen tut. Doldurabildiğin kadar doldur heybeni. Açabildiğin kadar aç kulağını. Kucaklayabildiğin kadar kucakla sözümü. Öyle hemen fayda arama. Hele bir dinlensin, demlensin mana.

Mâni demlenedursun bakalım, ben aşık oyunundan bahsetmek isterim sana. Daha önce hiç oynadın mı bilmem? Bizlerin çocukluğu böyle oyunlarla şenlendi. Gerçi oyun

deyince sadece çocukların akla gelmesi büyük gaflet. Oyun her yaşta, her çağda en büyük öğreticidir. Bunu unutma evlat.

Aşık kemiğini tutup da atarsın ya çemberin içinde toplanmış diğer aşıklara. İsbet ettirebilersen her biri bir yana çil yavrusu gibi dağılır, çemberin dışına savrulur kemikler. Çünkü çemberin tam gözüne nişan alır, en münasip yere denk getirirsin aşığını. İşte ağızdan çıkan söz de öyledir evlat. Tek bir söz ile geri kalan lüzumsuz tüm sözleri dışarıda bırakırsın. Heybende biriktirdiğin o dağ gibi kelimeleri kullanma vaktidir nihayet. En doğrusunu, en gereklisini, en münasibini seçeceğinden şüphem yok. Elini heybene daldır, öyle bir nişan al ki özün, sönmüşlere köz, **sözün, gözsüzlere göz olsun.**

Ne de çok bahis konusu ettik sözü değil mi? Fazla söz ziyandır demeye getirdik ama mektubu da yarılacak sayılır. İnsanoglu böyledir evlat! Herhangi bir şeyin lüzumsuzluğunu anlatırken bile kıymetli zamanını harcar. Lüzumunu anlatırken de o şeyin değerini düşürme ihtimalini göz ardı eder.

Çok görme evlat! Böyle böyle pişer Âdem. Böyle böyle ayırt eder; iyiyi kötüden, güzeli çirkinden, bilmiş bilmemişten, ermiş ermemişten, pişmiş pişmemişten. Gün gelir doğru bildiğinin yanlış olduğuna ayar insan. Sanmak diyoruz buna biz. İy sanmak, kötü sanmak, bitti sanmak, yitti sanmak, buldu sanmak... Bir

şeyin olabileceğine ya da olamayacağına inanmak. İnsana göre, insanca zanlardır bunlar. Yaşadıkça genişleyen pencereden farklı manzaralar keşfetmek gibi. Dağlardan düzlüklere inmek gibi. Nehrin coşkun sularını seyrederken kaynağına ulaşmaya karar vermek gibi.

Sanmak evlat! Sanmak, her insana uğrar, her insanı yoklar. Bunda bir kabahat yoktur, sakın ola kendine zulmetme. **Bu "insan" adı, insana yapıldığı için verildi. Yanılma insan için yaratıldı.** Bunu bilir bunu söylerim. Bilmem var mıdır aksini savunan? Bilmem itimat eder misin sözüme? Yaşayıp gören ile yaşamadan sezen bir olmaz evlat. Şimdilik elbette sezeceksin ancak yaşayıp görünce sözüme geleceksin. El yordamı ile söze gelmek vardır, bir de sağlam

Büyük sözler etmeye lüzum yok. Sözün büyüğü küçüğü olmaz zira. Sözün özü olur. Sözün yeri, zamanı bir de olsa olsa mizanı olur. Sözün büyüğünü söyleyeceğim diye uğraşmayasın. Mühim olan mazruftur, işte onu ağır tutasın.

adımlarla, bilerek yürümek. Sen bu söylediklerimden ikincisi olacaksın. Yazdığım her kelime, kurduğum her cümle yoluna çerağ olacak. Ateşini yakıp tutuşturmak sana kalmış. Gönlün ne dilerse onu yapmakta elbette hürsün. Fakat demeyesin ki bizden önce bu yollardan geçenler olmuş, bize ne bir işaret ne de miras bırakmamışlar. İşte sana işaret! İşte sana miras! Okumayı bilene her taraf nişan. Öğüdümü armağan niyetine boynuna asar, anlamaya gönüllü her insan.

Büyük sözler etmeye lüzum yok. Sözün büyüğü küçüğü olmaz zira. Sözün özü olur. Sözün yeri, zamanı bir de olsa olsa mizanı olur. Sözün büyüğünü söyleyeceğim diye uğraşmayasın. Mühim olan mazruftur, işte onu ağır tutasın. Şimdi! Yokla heybeni, aşık kemiğinin en büyüğünü seç, inarak nişan al ve yüreklince at. Söz, varsın yerini bulsun. Öyle bir yer ki kıymetine kıymet eklensin. Bedeli, ederinin bin misli ödensin.

Peki nedir bu bedel diye sorduğunu duyar gibiyim. Cevabım şudur; anlamak! Sözün bedeli ancak ve ancak anlayarak ödenir. Evet, lafazana göre dil hünerlidir. **Benim için sözü anlayan adam değerlidir.**

Mektubuma son verirken bahtına ve yoluna açıklık diler, seni Allah'a emanet ederim. Gönlünden serinlik, zihninden derinlik eksik olmasın. Selametle...

*Kutadgu Bilig

HAYATIN KAYNAĞI: Su

■ Şule TÜZÜN

İnsan yaşamının olmazsa olmazı sudur. Su, yaşam kaynağıdır. Suyun olmadığı yerde hayat, hayatın olmadığı yerde insan var olamaz. Suyun insan için bu hayati önemi, onun dinlerde, mitolojilerde, masal ve destanlarda başköşeye oturmasının sebebidir. Aynı zamanda su, tasavvuf kültüründe de metafizik bir kavram olarak karşımıza çıkar. Mesela o, teslimiyetçi ve yumuşak özelliği ile sert cisimleri bile aşındıracak güce sahiptir, soğutulunca tüm maddeler büzülürken su tam tersi yönde genişler. Bütün bunlar yaşam kaynağı olan suya bakışımızı daha da derinleştirir.

Böylesi bir hayati öneme sahip su ve su kaynakları tehdit altında. Bu konu artık dünya gündeminde konuşulan önemli konular arasında yer alıyor. Peki, bu tehditin nedenleri neler?

Su kirliliğine sebep olan faktörler arasında endüstriyel gelişmeleri, tarımsal mücadelede kullanılan kimyasalları, nüfus artışını ve plansız şehirleşmeyi, evsel atıkların yeterince arıtılmadan su havzalarına salınmasını sıralayabiliriz. Örneğin hem hayvansal hem de bitkisel üretimde kullanılan nitrat (NO₃), toprakta birikerek bir süre sonra toprak derinliğine doğru ilerleyip yüzey ve yer altı su kaynaklarına karışıyor. Çevreye zararlı ve zehirli kimyasalların yayılmasına sebep olabilecek sanayi kuruluşlarının çoğalması da su kirliliğinin artmasının nedenlerindedir. Bazı endüstriyel kuruluşlar tarafından çevreye salınan bu atık sular, ilgili sektörün türüne göre birtakım zararlı mikroorganizmaların yayılmasına ve atık suların bırakıldığı su kaynağında aşırı kirliliğe sebebiyet veriyor. Her gün kullandığımız güneş kremleri, plastikler, kozmetik ürünler, kimyasal ilaçlar, reçeteli ilaçlar sonunda hep su kaynaklarına karışıyor. Örneğin, 2004 yılında İngiltere'de içme suyu kaynağı olarak kullanılan nehir ve yer altı sularında yaygın olarak tüketilen bir antidepresanın kalıntıları bulundu. Toprağımızı güçlendirmek ve

bitkilerimizin verimini artırmak için kullandığımız kimyasal gübreleri sularımızı ne oranda kirlettiğinin hesabını yaparak uygulamamız gerekiyor. Aynı şekilde bitkilere uyguladığımız azot ve fosfor miktarının gereğinden fazla olması da türlü sakıncalar doğuruyor. Yine zirai mücadele yaparken kullandığımız ilaçlar (pestisitler), direkt toprağa uygulandığı için yer altı sularını kirleten en önemli etkenlerden biri. Toprağımıza ilaç uygularken kullanılan pestisit miktarı, zamanlaması ve uygulama yöntemi bu sorunun oluşmasında oldukça önemli. Ayrıca nüfus artışı, büyük fabrikaların atıklarını doğaya direkt salması gibi nedenler su kirliliğinin en temel nedenleri arasında. Özellikle mezbahalardan ve fabrikalardan gelen atık suların doğaya salınımından önce arıtılması gerekiyor.

Su kaynaklarını korumamız ve sürdürülebilir bir şekilde su kaynaklarının kullanımını yönetmemiz gerekiyor. Günümüz insanının bireyselçiliği burada da bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Modern insan, madde üzerindeki gücünü artırdıkça evrene hâkim olmak için daha güçlü araçlar üretmeye başladı. Ve doğaya karşı tahrip normalleşti. Yani modern anlayış ham maddeyi metalaştırdı. Böyle bir insan modeli, çevre sorunlarının çözümünü daha da zorlaştırıyor. Oysaki kâinatı bir bütün olarak düşündüğümüzde her

varlığın birbiriyle etkileşim içerisinde olduğunu görürüz. Bu muhteşem döngüde bir parametre zarar gördüğünde sadece su kirliliği ve onun yarattığı sonuçlar değil, birçok canlı, dolayısıyla insan da zarar görüyor.

Sadece su kirliliği mi? Su kaynaklarının korunması da gezegenimizle ilgili sorunların başında geliyor. Artan şehirleşmeyle birlikte şehirlerin etrafında sıcaklıklar artıyor, buharlaşma düşüyor ve yağmur sularının toprağa sızmadan doğrudan akışa geçmesinden dolayı yer altı su miktarlarında artış oluyor. Bilim insanları, atmosferde karbondioksit ve sera gazlarının birikmesinden kaynaklanan iklim değişikliklerinin sonunda su döngüsünü değiştireceği uyarısında bulunuyor. Terleme ve buharlaşma arttıkça sellerin ve kuraklıkların da yoğunlaşacağı tahmin ediliyor. Kontrolsüzce yapılan ağaç kesimleri de doğaya verilen zararların başında geliyor. Örneğin 2004 yılında yaşanan, yaklaşık beş bin Haitilinin hayatını kaybettiği kasırgaların nedeni Haiti tepelerinde bulunan ağaçların kesilmesiydi.

Bilim insanları ve çevreciler, çevre sorunlarının bir alt paradigması olarak bilinen su kaynakları ve su kirliliği konularının sadece teknolojik önlemler ve yasalarla çözülemeyeceğini anlamış, çevre ahlakı üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Çevre sorunlarının çözümü

İnsan yaşamının olmazsa olmazı sudur. Su, yaşam kaynağıdır. Suyun olmadığı yerde hayat, hayatın olmadığı yerde insan var olamaz.

noktasında hangi kaynağı referans alırsak alalım sonuçta meselenin gelip dayandığı nokta özgür insanın kendi iradesiyle yaptığı olumlu veya olumsuz davranışlardır. Bu noktada insanın ahlaki gelişimi çözümün en önemli kriteri olarak karşımıza çıkıyor.

İnsanın merkezinde değil içinde olduğu ve tabiatın insana emanet edildiği bir tabiat tasavvuru telkin eden İslam dini, tabiatın parçası olan insanı bütün eylemlerinden sorumlu tutar. Tabiata karşı tahripkâr değil nazik bir tavır sergilemek ve kaybetmeden koruma bilinci İslam çevre anlayışının temel doktrinini oluşturur. Sonuç olarak başta su kaynaklarını koruma ve su kirliliği olmak üzere çevre sorunlarımızla ilgili ahlaki yükümlülüklerimizin farkına varmalıyız. Çocuklarımızın da çevre ahlakı noktasında farkındalıklarını güçlendirmeli ve onlara örnek olmalıyız.

HZ. PEYGAMBER VE AİLE ÖRNEKLİĞİ

■ Aynur YAŞAR
Ankara İl Müftü Yardımcısı

Üsve-i Hasene: En Güzel Örnek

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de son elçisini her hususta bizlere örnek olarak sunmakta, "... Allah'ın Resulü'nde sizler için gerçekten de güzel bir örnek (üsve-i hasene) vardır." (Ahzâb, 33/21) buyurmaktadır.

Onun (s.a.s.) örnek ve rehberliğiyle şekillenmeye başlayan asr-ı saadet yılları, Müslümanlar açısından çok önemli detaylar barındırır. Allah Resulü, yaşadığı toplumda inanç ve düşünce alanında değişim ve dönüşüme öncülük etmiş, bu değişim sosyal hayatın her alanında bütün güzelliğiyle hissedilmiştir. Aile ve insan ilişkilerindeki örnekliği de bu güzelliklerin yaşandığı alanların başında gelir.

"Allah'ın emri, peygamberin kavliyle" kurulan yuvaların sağlam temeller üzerinde huzur içinde devam edebilmesi, Allah Resulü'nün hayatını örnek almakla olur. Onu (s.a.s.) anlamak ve tanımak, hayatının her sayfasındaki güzellikleri bilmek ve uygulamak tüm zamanların en hızlı dönemini yaşayan günümüz insanına sakinet kapısını açacaktır.

Eş Olarak Allah Resulü

Allah Resulü'nün peygamberliğine o günün müşriklerinin, "Neden Muhammed?" diye yaptıkları itiraza, Kur'an'ı Kerim, "Muhakkak ki sen büyük bir ahlak üzeresin." (Kalem,68/4) diye cevap verir. Bu, Allah

Resulü'nün hayatının risalet öncesinde de ahlaki güzelliğine işaret eder.

Allah Resulü (s.a.s.), ilk eşi Hz. Hatice'yle yirmi beş yıl mutlu ve huzurlu bir evlilik yaşamıştı. Saliha ve tertemiz bir eşle şefkatli bir yuva kuran ve bu eşinden çocuklara sahip olan Hz. Peygamber, Hz. Hatice için sevgi ve merhamet dolu bir eş olmuştur.

İlk vahyin gelişi ve Cebrail'le karşılaşmanın şaşkınlığı içerisinde Allah Resulü (s.a.s.) ne olduğunu anlamamış, eşi Hatice'nin yanına koşmuş, "Ey Hatice, bana ne oluyor?" dedikten sonra yaşadıklarını paylaşarak kendinden endişe ettiğini söylemişti. Hz. Hatice, "Hayır, Vallahi! Allah seni kesinlikle utandırmaz. Çünkü sen, akrabalık bağlarını sıkı tutar, doğru söz söylers, bakıma

muhtaç olan kimselere yardım eder, elinde avucunda olmayana verirsin." (Hadislerle İslam, VI, 370) diyerek onu teskin etmişti. Hz. Hatice'nin bu veciz ifadesinde, kendisine en yakın olan eşi tarafından Allah Resulü'nün ahlaki güzellikleri ile eşinin ona (s.a.s.) hayranlığının ifadesi vardır.

Allah Resulü, ilk eşi Hz. Hatice'yi vefatından sonra da sık sık hayırla yâd etmiş, bir koyun kestiğinde onu, merhum eşinin sevdiği insanlara hediye ederek ona karşı vefalı bir eş olmuştur. Onun (s.a.s.) bu tavrı, zaman zaman Hz. Âişe'nin Hz. Hatice'yi kıskanmasına da sebep olmuştur. Öyle ki Hz. Âişe, kendisini hiç görmemiş olmasına rağmen en çok Allah'ın kendisi için cennette bir köşk hazırladığı Hz. Hatice'yi kıskandığını söylemişti. Bu ifadeden anlıyoruz ki Allah Resulü'nün ailesinde eşinin kendisine duygularını rahatça ifade ettiği bir ortam vardır. Aynı zamanda, ailede yaşanan kıskançlık gibi istenmeyen bir duygu görmezden gelerek değil, konuşularak çözüme kavuşur.

Yine Allah Resulü, kabile içerisinde hanımlar da olduğu hâlde Veda Haccı için Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. Yol düzenini sağlayan Enceşe isimli bir genç, coşkuyla şiirler okuyor, güzel sesiyle ezgiler söylüyordu. Bu durum, develerin heyecanlanıp hızlanmasına ve üzerlerindeki hanımların rahatsız olmasına sebep olmuştur. Efendimiz,

Sevgi dolu bir eş olan Allah Resulü bir baba olarak da son derece müşfik ve merhametliydi. Kızı Hz. Fatıma yanına geldiğinde onun için ayağa kalkar, elinden tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu.

hanımları sarsıntıdan kurtarmak için olaya müdahale etme gereği duymuş ve mübarek ağzından dökülen şu zarif ifadelerle gence seslenmişti: “Ey Enceşe, sakin ol! Kristalleri dikkatli taşı!” (Buhari, Edeb, 111) Bu olaya şahit olan Ebu Kılabe, “Allah’ın Resulü öyle bir kelime söyledi ki şayet bunu biriniz söylemiş olsa diğerleri onu ayıplardı.” (Buhari, Edeb, 90) demiştir. Allah Resulü, hanımlara karşı duygularını bu kadar zarif ifade ederdi. Bu güzellik yayılabilsin diye insanların söylediklerine şahit olmasını da isterdi.

Allah Resulü’nü en güzel örnek olarak âlemlere sunan ilahi irade, eşler arası ilişkide “...Onlarla (hanımlarınızla) iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah’ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz.” (Nisâ, 4/19) buyurur. Bu ayet-i kerimeden ilham alan Allah Resulü de, “Mümin bir kimse, mümine olan eşine nefret beslemesin; (çünkü) onun bir huyunu beğenmezse de hoşlanacağı başka bir huyu mutlaka vardır.” (Müslim, Rada’, 61) buyurur. Ayeti açıklayıcı mahiyetteki bu sözleri ile ashabına ve tüm inananlara aile içi sıkıntılarının çözümüne rehber olacak bir yol göstermiştir.

Ahlaki düzgün olan ve aile fertlerine yumuşak davranan kişileri, “müminlerin iman bakımından en mükemmeli” (İbn Hanbel, VI, 100) olarak tanımlayan Allah Resulü, ümmetine son uyarısı olan

Allah Resulü,
yaşadığı toplumda
inanç ve düşünce
alanında değişim
ve dönüşüme
öncülük etmiş,
bu değişim sosyal
hayatın her alanında
bütün güzelliğiyle
hissedilmiştir. Aile ve
insan ilişkilerindeki
örnekliği de bu
güzelliklerin
yaşandığı alanların
başında gelir.

veda hutbesinde de, “Ey insanlar! Sizin, kadınlar üzerinde birtakım haklarınız vardır. Onlar sizin haklarınıza riayet etmelidirler. Onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Onlara karşı iyi davranın. Eşlerinize şefkatle muamele edin. Siz onları Allah’ın ahdi ile aldınız. Onlar size Allah’ın ahdi ile helal olmuştur...” [İbn Hişam, IV, 298] diyerek, aile içi ilişkiyi bir ast-üst ilişkisi değil, emanet bilinciyle üstlenilen bir hayat arkadaşlığı olarak hatırlatır.

Baba Olarak Allah Resulü

Sevgi dolu bir eş olan Allah Resulü bir baba olarak da son derece müşfik ve merhametliydi. Kızı Hz. Fatıma yanına geldiğinde onun için ayağa kalkar, elinden tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu. Hz. Peygamber

de Fatıma’nın yanına girdiği zaman Fatıma hemen ayağa kalkar, babasının elinden tutar, onu öper ve kendi yerine buyur ederdi (Ebu Davud, Edeb, 143). Allah Resulü sefere giderken aile fertlerinden en son kızı Fatıma (r.anha) ile vedalaşır, seferden dönünce de ilk olarak onunla görüşürdü (Ebu Davud, Tereccül, 21).

Kur’an’ı Kerim, kız çocuğu kendisine müjdelenen bir babanın içinden geçenleri, “... Onu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün!..” (Nahl, 16/59) diye zikrederken Allah Resulü’nün kızı Hz. Fatıma’ya olan sevgisini davranışları ile göstermesi, toplumda yapmış olduğu sosyal değişimi göstermesi açısından önemlidir.

“Her kim buluş çağına ulaşıncaya kadar iki kız çocuğunun bakımını, nafakasını, terbiye ve yetiştirilmesini üzerine alır ve bunu yerine getirirse o kimse kıyamet günü benimle şöyle olacaktır.” dedikten sonra parmaklarını birbirine kavuşturur (Müslim, Birr, 149). Bu, kız çocuklarının Cahiliye Dönemi’nde yaşadığı zulmü silmek için gösterdiği gayrettir.

Dede Olarak Allah Resulü

Bir defasında Hz. Peygamber, secdedeyken Hz. Hasan veya Hz. Hüseyin sırtına binince onlar ininceye kadar secdeyi uzatmıştı (İbn Hanbel, Müsned, III, 494). Allah Resulü, torunlarının bu davranışlarını, namazda huşu emrine bir engel görmemişti. Mescid-i

Nebi'deki genel hava da çocukların namaz ile oyunu birlikte yaşayarak yetişmesiydi.

Yine Allah Resulü, Hz. Hasan'ı omuzlarında taşıırken sahabeden biri Hasan'a (r.a.) "Bindiğin binek ne güzel binektir." dediğinde, Hz. Peygamber'in cevabı: "Ve sürücüsü ne güzel sürücüdür." olmuştu (Tirmizi, Menakıb, 31). Allah Resulü'nün bu davranışı, çocuklarla çocuklaşabilmeyi, ahabına yaşayarak öğretiyordu.

Sahabeden Akra b. Habis de bir gün Peygamber Efendimizin torunu Hasan'ı öperken görmüş, "Benim on çocuğum var. Onlardan hiçbirini öpmedim." demişti. Allah Resulü bunun üzerine, "Merhamet etmeye merhamet olunmaz." buyurmuş (Müslim, Fedail,

63) ve bu yanlışını düzeltmesi gerektiğini ima etmişti. Çünkü Allah Resulü'nün benimsediği en önemli prensiplerden biri, küçüklere sevgi ve şefkat göstermekti (Ebu Davud, Edeb, 58). Sevildiğini hissetmeyen bir çocuğun, büyüğünü örnek alması da beklenemezdi.

"Onlar benim dünyada öpüp kokladığım iki reyhanımdır." (Buhari, Fedailü's-Sahabe, 22; Tirmizî, Menakıb, 30) dediği torunlarına olan sevgisini, onların terbiyesi için gösterdiği özende de görürüz. Bir gün Allah Resulü, Hz. Fatıma'nın (r.a.) evine gitmişti. Hz. Hüseyin içecek bir şey istemiş, bunun üzerine Hz. Peygamber de bir koyun sağmaya yönelmişti. O sırada Hz. Hasan yanına yaklaşmış, ama Resülüllah sağdığı sütü önce ona vermemişti. Bunun üzerine Hz. Fatıma, Hz.

Hüseyin'i daha çok mu sevdiğini sorduğunda

Hz. Peygamber, "Hayır, o ondan önce içecek istemişti!" (İbn Hanbel, Müsned, I, 101) diyerek cevap vermişti. Allah Resulü her konuda olduğu gibi, küçüktür anlamaz demeden çocuklar arasında da

adaletli olunması gerektiğini göstermiştir.

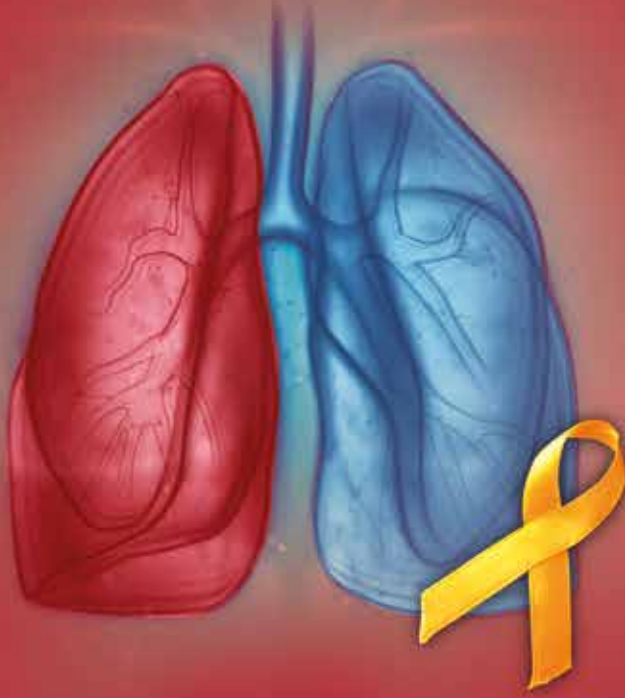
Onun (s.a.s.) ahlakındaki yücelik, Zeyd b.

Hârise kölelikten azat edilip babasına kavuştuğunda "Ben bu adamda öyle bir şey gördüm ki ebediyen ona kimseyi tercih etmem." (İbn Sa'd, Tabakat, IIIx 41-42) diyerek ailesini değil Allah Resulü'nü tercihe götürmüştür.

Hz. Peygamber, bir kimsenin eşi ya da çocuklarını değil, yanında çalışanlarını dahi ezmesini, onlara hor davranmasını ve şiddet uygulamasını kesinlikle yasaklamış, "Sizden biriniz hizmetçisini döveceği zaman hemen Allah'ı hatırlasın da elini çeksin." (Tirmizi, Birr, 32) uyarısında bulunmuştur. Diğer yandan bedduayı da yasaklamış, "Kendinize, çocuklarınıza, hizmetçilerinize ve mallarınıza beddua etmeyin. Olur ki Yüce Allah'ın icabet edeceği bir zamana rastlar da bedduanız kabul olur." (Ebu Davud, Vitr, 27) diyerek ümmetini uyarmıştır.

Allah Resulü'ndeki bu güzellikler Ebu Süfyan'a şunu söyletmişti: "Muhammed'in ahabının onu sevdiği kadar sevilen hiç kimse görmedim!" (İbn Hişam, Siret, III,117-118).

Müslüman aile içerisinde zaman zaman kaybettiğimiz bu değerlerin tekrar kazanılabilmesi için "âlemlere rahmet olarak gönderilen" (Enbiyâ, 21/107) Allah Resulü'nün ailede, toplumda ve dünyada gerçekleştirdiği rahmet medeniyetini yeniden anlayıp yaşamak gerekir. Zira Peygamber Efendimizin örneğine, günümüz dünyasında her zamankinden daha çok muhtacız.

KOAH NEDİR?

■ Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

Koah [kronik (müzmün) obstrüktif (tıkayıcı) akciğer hastalığı] nefes yollarında mikroplarla oluşmayan, iltihaplanmaya bağlı ortaya çıkan ilerleyici bir akciğer hastalığıdır.

Tüm dünyada önemli bir halk sağlığı sorunu olmasına karşın insanlar tarafından yeterince bilinmeyen koah hastalığının görülme sıklığı 40 yaş üstü yetişkinlerde %15-20'dir. Toplumumuzda 40 yaş üstü her 5 kişiden birinde koah vardır. Oysa on hastanın sadece biri doktora başvurmuş ve doğru tanı alabilmiştir.

Bu hastalıkta, sigara kullanımı sonucu zararlı gaz ve partiküller nedeniyle hava yolları hem daralır hem de kalınlaşır ve bu durum, oksijenli havanın akciğerlere rahatça girip çıkmasına engel olur. Bronşlarda oluşan daralma, geri döndürülemez bir durumdur ve tedavi edilmediği sürece ilerleyicidir.

Sigara ve diğer tütün ürünlerinin yanı sıra, gelişen ve değişen çevresel etmenler ile birlikte hava kirliliği, dumanlı ve tozlu ortamlarda çalışmak zorunda kalma, zararlı gaz ve kimyasal maddeler, ev içi hava kirliliği, sosyoekonomik düzey, yaş, cinsiyet, genetik faktörler, akciğer gelişimine ilişkin problemler, kronik bronşit, solunum yolu enfeksiyonları ve astım koah hastalığı gelişmesine neden olabilir. Belirtiler çok geç ortaya çıktığı için hastalığın tanısı geç konabilir. Nefes darlığı, balgam ve öksürüğün hafif seyrettiği dönemde doktora başvurmayan hasta sayısının yüksek olmasından dolayı da tanı oranı düşüktür.

Koah Hastalığı Belirtileri

Sigara içme öyküsü olan hastada uzun süreli nefes darlığı, öksürük ve balgam şikâyetlerinin varlığı koah tanısı için yeterlidir. Ancak kesin tanı için solunum testi yapılmalıdır. Akciğer kapasitesi ve hastalığın

evresi hakkında kolayca bilgi sahibi olunmasını sağlayan bu testin özellikle kırk yaş üzeri sigara kullanan kişilerde yılda en az bir kez yaptırılması gerekir.

Koah hastalığının en yaygın belirtileri arasında balgamlı öksürük ve nefes darlığı yer alır. Öksürük, hafif evrede aralıklıyken ilerleyen evrelerde gün boyu olacak şekilde her gün görülebilir. Balgam ise genellikle koyu kıvamlı, yapışkan ve gri-beyaz renktedir. Erken evrede görülen nefes darlığı, ancak ağır çaba gerektiren aktivitelerde ortaya çıktığı için hastalar genellikle şikâyetçi olmazlar ya da durumu farkında değildirler.

Orta evrede öksürük, balgam ve nefes darlığı daha belirgindir. Hastalar, nefes darlığına ek olarak çabuk yorulma, rahat nefes alamama ve hâlsizlik gibi bulgular sonrası ancak doktora gitme ihtiyacı hisseder ve genelde bu evrede kişiye koah tanısı konulur.

Koah hastalığının son evresinde görülen belirtiler ise diğer evrelere göre daha fazla ve daha şiddetlidir. Bunun sebebi ise vücuttaki oksijen seviyesinde görülen ciddi azalma sonucu bazı ek belirtilerin ortaya çıkmasıdır. Bu hastalığın son evresinde öksürük ve nefes darlığına ek olarak görülebilecek belirtiler şu şekildedir:

- Çarpıntı
- Şiddetli baş ağrısı
- Terleme
- Dudak, dil ve parmak uçlarında morarma
- Uykusuzluk
- Unutkanlık
- Asabiyet
- Zayıflama
- Kabızlık
- Cinsel isteksizlik
- Karın şişliği
- Ellerde titreme ve uyuşma hissi
- Boyun damarlarında belirginleşme
- Bacaklarda ödem

Koah Hastalığı Tedavisi

Koah tedavisinde erken tanı çok önemlidir. Hastalığın erken evrede tedavi edilmesi, hastalığın sebep olabileceği diğer rahatsızlıkların görülme ihtimalinin en aza indirilmesini sağlar. Ancak koah hastalığının kesin bir tedavisi yoktur. Bu nedenle, hastalar tedavi edilirken hastalığın ilerlemesini engellemek ve hastanın yaşam kalitesini yükseltmek amaçlanır.

Sigara kullanan koah hastalarının tanı konulduktan

sonra sigarayı bırakması hastalığın tedavisinde uygulanan en etkili girişimdir. Nefes açıcı, balgam sökücü ve öksürük kesici ilaçlar da koah hastalığı tedavisinde kullanılır. Hastanın rahat nefes alması için bazı ilaçların solunum yoluyla alınması gerekebilir. Ancak bu ilaçların etkisini göstermesi için doğru tekniklerin uygulanması önemlidir.

Kandaki oksijen seviyesinde ciddi azalmaların görüldüğü çok ağır koah hastalarında ise oksijen tedavisi uygulanması gerekir. Solunum rehabilitasyonu, fizik tedavi, grip ve zatürre aşılı, solunum destek cihazları ve cerrahi müdahale ise koah tedavisinde başvurulan diğer yöntemler arasında yer alır.

Koah Hastalarının Dikkat Etmesi Gerekenler

Koah hastaları, alacakları bazı tedbirlerle tedavi sürecine katkıda bulunabilirler. Bu tedbirler sayesinde hem hastalığın ilerlemesinin önüne geçilebilir hem de hastanın yaşam kalitesi artar. Koah hastalarının alabileceği önlemler:

- Düzenli egzersiz yapmak, kasların güçlenmesi ve nefes darlığının azalmasını sağlar. Ancak yapılan egzersizlerin çok ağır olmamasına dikkat edilmelidir. Örneğin, haftanın 5 günü, en az 30 dakika şeklinde yapılacak yürüyüşler ve her sabah 10 dakika yapılacak basit egzersizler, koah hastaları için yeterli olacaktır.

- Hava kirliliğinin yoğun olduğu ortamlardan mümkün olduğunca uzak durulmalıdır.
- Sigara içilen, dumanlı ve tozlu ortamlardan uzak durulmalıdır.
- Az miktarda, sık sık yemek yenilmelidir.
- Yiyeceklerin nefes borusuna kaçmaması için oturarak yemek yenilmelidir.
- Beslenme planında genellikle sulu gıdalara yer verilmelidir. Katı ve ağır yemekler nefes darlığına neden olabilir.
- Bol sıvı tüketilmelidir.
- Alkol ve sigara kullanımından kaçınılmalıdır.
- Gaz ve hazımsızlığa neden olacak yiyecek ve içecekler tüketilmemelidir.
- Nefes darlığının şiddetlendiği dönemlerde nefes egzersizleri yapılmalıdır.
- Obezite, koah hastalığının daha ağır seyretmesine neden olabilir. Bu nedenle koah hastalarının ideal kilolarına ulaşması oldukça önemlidir.
- Her sonbaharda grip aşısı yaptırılmalı ve grip virüsü taşıyan kişilerden mümkün olduğunca uzak durulmalıdır.
- Enfeksiyon hastalıklarına yakalanmamak için diğer kişilerle yakın temastan kaçınılmalıdır.
- Nefes almayı engelleyecek kıyafetler tercih edilmemelidir.
- Dinlenerek merdiven çıkılmalı, varsa asansör tercih edilmelidir.
- Mola vererek çalışılmalıdır.

ENDERUN MEKTEBİ

■ Nermin TAYLAN

Ücra Taşra Köylerinden Acemi Ocağına

“Fethedilen yerlerdeki ailelerden alınan gayrimüslim çocuklar turna misali bir şekilde İbrahim Paşa Sarayı'nın önüne getirilir ve her biri istidadına göre seçilmek üzere sıraya dizilir. Yeniçeri ocağı mensubu olan kıdemli görevli gelir ve dahi çocukların yüzlerine, boylarına

ve türlü özelliklerine bakarak onları enderun, yeniçeri gibi birimlere gönderilmek üzere ayırır. Görevli ağa, bazı çocukların gözlerine baktığında âdeta geleceğin bir Osmanlı idarecisini görürcesine zekâlarını kavrar, kabiliyetlerinin farkına varır ve onları enderun için ayırır. Enderun mektebine talebe seçen bu kişi, esasında ocağın turnacıbaşısıdır ve çocukların

gözlerine baktığında turnayı görür. Tabiri aslı ile turnayı gözünden vurmuştur çünkü Osmanlı enderun talebelerini ve yeniçerileri turnaya benzetir ki turna; sadık, vefalı, birlikte hareket etmeyi seven, manevra kabiliyeti yüksek, grup hâlinde hareket eden bir kuştur. Bu da Osmanlı'nın enderun mektebi talebelerinden ve yeniçeri askerlerinden beklediği en kavi hasletlerdir.”

Enderun Mektebinin Oluşumu

Enderun: Belki Osmanlı'nın medeniyet sırrı, belki sarayın en değerlisi, belki 623 yıl varlık sebebi belki de Osmanlı'yı Osmanlı yapan temel sebep. Günümüz hakikatinde ise ihtiyacımız olan yegâne kurum. Dünyada eşi benzeri olmayan bir eğitim membası.

Osmanlı'nın kuruluşunda yapılan akınlar neticesinde ele geçirilen kölelerin 1/5'i vergi olarak alınmaya başlanmış buna da Farsça beşte bir manasına gelen "pençik" denmiştir. Ancak Fetret Devri'ndeki iç karışıklık nedeniyle akınlar yapılmayınca Osmanlı, bu kez kendi hâkim olduğu topraklardaki Hristiyan tebaadan almaya başlamış ve bunun adı da devşirme olmuştur.

"Bir İslam savaşçısı seçme" yahut "Osmanlı'ya adam yetiştirme" olarak niteleyebileceğimiz bu uygulamada gayrimüslim köylerdeki kilise kayıtlarından insanlar tespit edilir, çeşitli kaideler uygulanarak yeniçeri asker ocağına asker yetiştirmek için 8 ile 14-15 yaş arası çocuklar özenle seçilirdi. Müslüman veya Yahudi olmayacak, herhangi bir zanaata sahip olmayacak, evlenmemiş olacak, yalnız ve köksüz olacak, asla anne babasının tek oğlu olmayacak gibi kuralları olan bu çocuk seçme sisteminde ocağın en kıdemli askerlerinden turnacıbaşı, bu çocukları fiziki ve karakter özelliklerine göre itina ile

inceler ve "ilm-i kifâye" denilen usule göre nereye uygun olacaklarını belirlerdi.

Mesela sadakatin sembolü olan turna kuşuna benzetilen yeniçeri adayları, sürüler hâlinde turnacıbaşının bulunduğu alanda sıraya dizilir, turnacıbaşı hepsini fiziki görünüşleri ve gözlerinin içerisindeki ışık ile değerlendirirdi. Çocuğun gözlerine baktığında gördüğü kabiliyete ve zekâyâ göre karar veren turnacıbaşı, oldukça zeki ve cevval olanları yani en iyilerini enderun mektebine yönlendirirdi.

Enderun Mektebi

Farsça "sarayın içi" manasına gelen enderun; adını, Osmanlı sarayının en iç tarafında kurulmasından mütevellit Sultan II. Murad zamanında

Osmanlı sarayında faaliyet gösteren enderun mektebi; mülki, askerî, siyasi ve idari alanlarda görev yapacak nitelikli devlet adamları yetiştirmek için tesis edilen bir kurumdur.

almıştır. Enderun mektebi kuruluşundan son yüzyıla kadar pek çok defa küçük değişikliklere uğrasa da 1908 yılına kadar Osmanlı sarayının içerisinde yer alan dünyanın en kaliteli bürokrat okuludur.

Osmanlı sarayında faaliyet gösteren enderun mektebi; mülki, askerî, siyasi ve idari alanlarda görev yapacak nitelikli devlet adamları yetiştirmek için tesis edilen bir kurumdur. Gayrimüslim Osmanlı tebaasındaki çocuklara elit bir eğitim sunmayı amaçlayan bir sistematığe sahipti. Özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde gelişme gösteren enderun mekteplerine ilk dönemlerde yalnızca devşirme yöntemiyle Hristiyan çocuklar kabul edilirken daha sonraları farklı etnik guruplardan ve Müslüman çocuklardan da öğrenci kabul edilmeye başlandı.

Enderun mektebine alınan çocuklara evvela Kur'an-ı Kerim, tefsir, hadis, kelam gibi dinî dersler sonrasında edebiyat, inşa (şiir), dil bilgisi, Arapça, Farsça gibi derslerin yanı sıra matematik, coğrafya, mantık gibi dersler okutulurdu. Tedrisata bir taraftan Osmanlı saray geleneği, görgüsü ve çeşitli teamülleri ile devam edilir diğer taraftan meslek-sanat kollarında beceriler kazandırılmasının yanı sıra sportif faaliyetlere de yer verilirdi.

İç oğlanı denilen enderun talebeleri, derslerinin

haricinde saray ve padişah hizmetlerinin yürütülmesini sağlardı. Böylece sarayda, idarede, ordu ve bürokraside kademe kademe yükselerek nihayetinde sancakbeyliğe kadar çıkabilir; Sokullu, Rüstem Paşa, Mahmud Paşa, Damat İbrahim Paşa örneklerinde olduğu gibi sadrazam dahi olabilirlerdi. Başarı gösteren öğrenciler, enderun mektebinde muallim olarak kalabilir, istisnai bazı durumlarda olsa da musiki, edebiyat, tarih ve bazı sanat dallarında ilerleyenler de bulunurdu.

Detaya inecek olursak II. Murad zamanında Edirne'de kurulduğu ancak Fatih Sultan Mehmed zamanında tam olarak teşekküllendiği bilinen ve İstanbul'un fethiyle birlikte İstanbul'a Topkapı Sarayı'na taşınan enderun mektebi, sarayın 3. kapısı olan babüssade içerisinde yer almaktadır.

Enderunda Eğitim Kademeleri

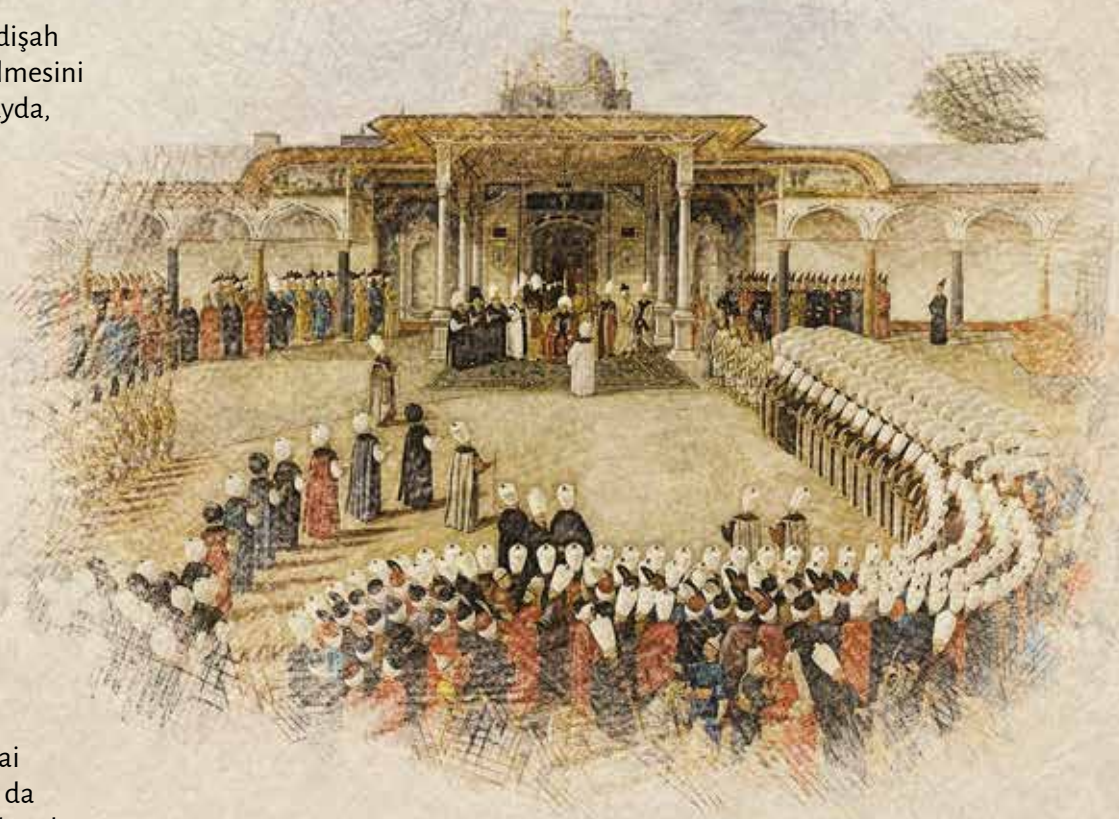
Enderun; küçük odalar, büyük odalar, doğancı koğuşu, seferli odası, kiler, hazine odası, has oda olarak yedi ayrı bölümden oluşurdu. Buradaki eğitimi sonuna kadar götüremeyen iç oğlanlar ara sınıflardan aynı şekilde çıkma adıyla

ayrılarak çeşitli askerî birliklere katılırlardı. Mektebin ilk iki kademesi olan küçük oda ve büyük odada acemi oğlanları mektebinden mezun olan gençler eğitim alırdı. Henüz yeni devşirilerek bir süre acemi ocağında eğitim gören bu gençlere önce İslam dini ve kültürü, Türkçe, Arapça ve Farsça dersleri verilirdi. Sonrasında güreş, ok, atlama, koşu gibi sportif talimler yaptırılırdı. Bu odalarda okuyanlar "dolama" denilen bir cübbe giydiklerinden dolayı bunlara dolamalılar da denilirdi. Ortalama 15 yaş civarında olan bu gençlere çeşitli konularda yardımcı olacak lalalar bulunurdu. 17. yüzyıla kadar büyük odada 100, küçük odada 60 talebe okurken

daha sonra talebe sayısı 258'e kadar yükselmiştir.

Enderun mektebinin üçüncü koğuşu olan doğancılar koğuşunda ise ortalama 40 öğrenci talim görmektedir. Bu koğuş, Sultan IV. Mehmed tarafından kaldırılmıştır.

1635 yılında enderun halkının çamaşırlarını yıkamak için Sultan IV. Murad tarafından eklenen seferli koğuşundaki talebeler ise sonraları musikişinas, hanende, kemankeş, pehlivan, berber vb. meslek dallarında yetiştirilmişlerdir. Nitekim bu koğuştan birçok musikişinas ve şair çıkmıştır. Saray, kendi içerisinde hizmet verecek olan dilsiz ve cüceleri de yine bu koğuşta eğitmiştir. Seferli

koğuşunda 100 kadar genç eğitim görür, bu koğuşun iç oğlanları çıkmalarda sipahi bölüklerine verilir.

Fatih Sultan Mehmed zamanında kurulan kilerciler koğuşunun görevi ise padişaha yemek servisi yapmak idi. Bu koğuşta eğitim gören iç oğlanları hünkârın ve harem-i hümayunun her türlü yiyecek ve içecek ihtiyacını hazırlar ve muhafaza ederdi. Saray odaları, koridorlar ve mescitlerin mumları bu koğuş tarafından tedarik edilirdi ve onların sorumluluğundaydı. Sayıları otuz civarında olan kilerci koğuşu iç oğlanları çıkmalarda kapıkulu süvari bölüklerine girerlerdi.

Yine Fatih Sultan Mehmed tarafından bizzat teşkil edilen hazine koğuşu, haznedar başı ve hazine kethüdası tarafından idare edilirdi. Buranın amiri olan haznedar başı, sarayın en nüfuzlu görevlileri arasında yer alırdı. Sarayda hizmet gören, sayıları 2000 civarındaki "ehl-i hiref" denilen saray sanatkârlarının başı olduğu gibi enderun hazinesi ve saraya ait mücevherat ve kıymetli eşyanın korunmasından da sorumluydu. Barış ve savaş zamanlarında padişahın yanından ayrılmazdı. Zaman zaman sayısı 150'yi aşan hazine koğuşundan çıkan gençler, genellikle kapıkulu süvari birliklerine, müteferrikalığa yahut çaşnigirliğe gönderilirdi.

Enderun kademelerinin en sonucusu ve en rütbelisi

olan has oda, yine Fatih Sultan Mehmed tarafından kurulmuştur. Has odabaşı, silahdar, çuhadar ve rikabdar diye dört has zabiti olan has odanın padişah huzuruna çıkma yetkisinin Fatih Kanunnamesi'nde has odabaşına verildiği belirtilmiştir. Toplam mevcudu 40 civarında olan has odalılarının görevleri arasında hırka-i saadet dairesini temizlemek, eşyasının bakımını yapmak, kandil gecelerinde öd ağacı yakmak, gül suyu dökmek ve mukaddes emanetleri korumak gibi işler ve daha niceleri yer almaktaydı. Hünkâr müezzini, sır kâtibi, sarıkçıbaşı, kahvecibaşı, başçavuş gibi padişah hizmetinde bulunanlar da has oda mensupları arasından seçilirdi.

Enderun mektebinin en son ve en kıdemli kısmında eğitim gören has odalılar buradan çıktıktan sonra kıdem durumlarına göre devletin en önemli yerlerine tayin edilirdi. Denilebilir

ki buranın verdiği muazzam eğitim, dünya milletlerini kendisine hayran bırakacak ölçüde kaliteli sadrazamlar, kaptan paşalar, yeniçeri ağaları, eyalet valileri, sancak beyleri ve dâhi şairler, edipler, ressamalar, mimarlar, müzikçiler, tarihçiler, fen ve matematik bilginleri ve daha nice maharetli devlet adamları yetiştirmiştir.

1554-1562 yılları arasında Kanunî döneminde Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun özel elçisi olarak Osmanlı'ya gönderilen, Busbecq; askerî sisteminden aile yapısına, hanedanından yeniçeri askeri ocağına kadar pek çok alanda yazdığı raporlarında Osmanlı Devleti hakkında şu veciz ifadeleri kullanmıştır: "Kan asaletine değil liyakate bağlı işleyen bir devletin bu hâle gelmesi gayet normaldir." Çünkü Osmanlı'da eğitim ve liyakat her şeyin başında geliyordu ve o eğitim en iyisi dünya da yalnızca enderun mektebinde verilmekteydi.

Tarihte bu ay neler oldu?

- Türk Lirası'ndan altı sıfır atıldı. **(1 Ocak 2005)**
- Soyadı kanunu yürürlüğe girdi. **(2 Ocak 1935)**
- Arif Nihat Asya vefat etti. **(5 Ocak 1975)**
- Ahmet Hamdi Akseki vefat etti. **(9 Ocak 1951)**
- Aile mahkemeleri kuruldu. **(9 Ocak 2003)**
- Körfez Savaşı başladı. **(17 Ocak 1991)**
- Darülaceze kuruldu. **(20 Ocak 1895)**
- Ahmet Hamdi Tanpınar vefat etti. **(24 Ocak 1962)**

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

Recep ayının ilk cuma gecesi	Ara sıra	Dört büyük melekten biri	İlkel benlik	Sarımsak dilimi	Eski dilde ayak
Bir sure adı	Ün, ad	Anlayış	Daha fazla	Yakacak, mahrukat	Geniş olmayan
Antalya'nın bir ilçesi		Pişmiş hamur tatlısı			Esenlik
					İşaret
Vitrin	Bir sure adı			İcar	
3,14... sabit sayısı		Boyun eğme		Olgun olmayan	
Allah'ın emri	Uyarı, ikaz	Ululuk		Sûrat	Kan bağı ile birbirine bağlı olan kimse
				Yeryüzü	El ile kolun bağlantısı
Allah'ın emri					Yatak koruyucu kılıf
Yerinden yönetim	Baston	Tarihi kültür eseri, kalıntı	Buyurucu, yetkili	Yük gemisi	
	Seçme yarışı			Utanma duygusu	
				Dergimizin adı	Soylu
				İstek	Birim zamanda hız değişimi
Ulaştırma					
Araç				İlave	Hazır
		Bir organımız			
Belirti		Farz olan bir ibadet	Uykunun bir bölümü	Nahiv ilminin bir bölümü	Bir tarım aracı
İki basamaklı en küçük sayı	Erbap			Duman lekesi	Ezmekten emir
	Nefer			Acaba	Kötü, çok kötü
		Kur'an-ı Kerim'de adı geçen bir kavim	Kabul etme	Bir sure adı	Bal
Hangi şey?				Eylem	Ülkemizin plaka kodu
Üç aylar					
				Olumsuz bir ön ek	Birlik
					Canlı, yaşayan
				Lisan	Bildirme
				Yassı metal levha	
				Pusat	
				Van'ın bir ilçesi	
				Diyaret İşleri Başkanlığı, okul öncesi dergisi	Müdevim, takipçi

Tekrar tekrar	Tembih	Dönence; dayanak		Çizgi						
Çare										
				Sık sık küçük kazalar yapan kimse						
İsim			Tuzlu olan							
Uzak										
Hisse		Fiyatı artırma Bahçe çeperi			Yer	Toprak	Çalgı	Düşünce		Tembih sözü
	Çözüm yolu				Rahat					
	Düşüncelerini ileri sürme				Bilgin					
				Siyah					Deva, ilaç	
				Birey					Altın simgesi	
			Diyelim ki... anlamında bir zarf							Suyu bol olan
Üye		Yüz rengi					Akıl			Nikel simgesi
		Öge					Geniş atkı			
			Şule, alev		Bariz, apaçık			Öğütülmüş tahlil		
	Dar, kalın tahta							Samaryum simgesi		
	Göksel					Alışveriş belgesi	Esas, asıl, birincil			
				Sodyum simgesi		Bir meyve				Geniş, ağaçlı, çiçekli bahçe
İnam, vedia							Ağızda çıkan küçük yara	Geçmiş zaman bildirir	Verme, ödeme	
Beddua						Bağışlama				Kuzey Kore plaka kodu
						Kesin				
			Güçlü, üstün	Bir sure adı Peygamber Efendimizin annesinin adı						
Eskişehir'in bir ilçesi		Ey, eya			Bir besin maddesi			İlah, yaratıcı		Ses, avaz
		Dar, uzun tekne			Arapça'da "ben"					
Bir yerde oturma							Vücudun orta kısmı		Belirlenen zamandan sonra	Tür, çeşit
	Dua sözü									
	Eski dilde su						İnce, uzun ekmek			
Gelenek, töre							Sonsuz			
					Üçüncü tekl şahıs zamiri			Kalibre; kutur		

İSLAM KARDEŞLİĞİ

■ Zeynep ÇELİK

Yüce Allah, insanlığı yaratılışta kardeş kılmış, Kur'an-ı Kerim'de de bu hususu dile getirerek, hiçbir insanın bir diğerine üstün olmadığını, üstünlüğün ancak takvada olduğunu vurgulamıştır. Ne ten renkleri ne doğdukları coğrafya ne de sosyokültürel durumları bir insanı diğerinden ayrıcalıklı yapmaz, yapamaz. İslam'ın öngördüğü kardeşlik; bütün çağları, coğrafyaları, dil ve renkleri aşan bir hüviyettir. Bu kardeşliğin dayanak noktası da merhamet, adalet, iyilik gibi evrensel ahlak ilkeleridir. İlahi kelimde, hilkatte kardeş olan âdemoğlundan kardeşlik hukukuna riayet etmesi beklenir. Bütün peygamberler de yaratılışta kardeş olan insanlığı iman noktasında da kardeş kılmak için yeryüzüne gönderilmiş elçilerdir. Son peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.s) hayatına baktığımızda da iman ve ahlak noktasında kardeşlik bilincine sürekli vurgu yaptığını, birçok hadisinde Müslüman'ın din kardeşine veya bir başkasına zulmedemeyeceğini, haksızlık yapamayacağını dile getirdiğini görürüz. Peygamberimiz (s.a.s.), Müslüman'ı, din kardeşini en az kendi nefsi kadar düşünen biri olarak tarif etmiş, "Sizden biri, kendi için istediğini (Müslüman) kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda) iman etmiş olmaz." (Tırmızı, Sıfatu'l-kıyâme, 59) buyurmuştur.

Neşrettiği yayınlarla toplumsal birlik ve beraberliği, dayanışma ve yardımlaşmaya

katkı sunan Diyanet İşleri Başkanlığı, *İslam Kardeşliği* kitabını okurlarıyla buluşturarak kardeşlik hukukunun önemine bir kez daha değindi. Prof. Dr. Enbiya Yıldırım'ın kaleme aldığı eser, öncelikle "Kardeşlik Deyince Anlamamız Gereken"lerle başlıyor. Ardından "Görevler" bölümünde kardeşlerin birbirinin hukukunu gözetmesi gerektiğini vurguluyor. Kardeşlik sorumluluk demektir ve bir Müslüman bu sorumluluğun gereği olarak kardeşlik ilişkisini menfaat ve çıkardan uzak, haset, kibir, alay gibi kötü hasletlerden arı kurmalıdır. İyilik, isar gibi ahlaki erdemlerle bezemelidir. Cemaatle yahut toplu olarak yapılan ibadetlerin kardeşlik bilincine sunduğu katkıları dile getiren yazar İslam kardeşliğinin aynı zamanda bir güç birliği olduğunu da vurgular.

Kitabın önemli bir bölümü de "İslam Kardeşliğinin Önündeki Engeller"e ayrılmıştır. Lokal tartışmalar, ırkçılık, mezhep ve ekol tartışmalarının zararları anlatılmıştır. Din anlayışını ideoloji hâline getirmenin insanları ayırıştıracağına altı çizilerek atılması gereken adımlar da ayrı bir başlık altında verilmiştir. Müslümanlar kardeşliği pekiştirmek için her fırsatı değerlendirmeli, çocuklar sevgi ve saygı ile tesis edilen bir ortamda büyütülmelidir. Enbiya Yıldırım ayrıca "Tarihte Kardeşlik" başlığıyla "Resulüllah'ın Medine'de Gerçekleştirdiği Kardeşlik: Muâhât"ı anlatarak günümüzden kardeşlik örnekleriyle okuruna seslenmiştir.

Hilal Demir'in sunumu ile

Din ve PSIKOLOJİ

frekanslar

4A (HD)

FREKANS: 12.380

POL: DIKEY (V)

SEMBOL: 27.500

FEC: 3/4

JHD YAYIN

4A (SD)

FREKANS: 12.422

POL: YATAY (H)

SEMBOL: 30.000

FEC: 3/4

JSD YAYIN

yeni bölüm

Pazartesi

16.00

DIYANET TV

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203

Fiyat: 25 ₺